

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

KD

4756

HN 1WH2 6

P
SCH'sche
LUNG
en.

RD 4756

George P. Brown

T. MACCI PLAVTI
C O M O E D I A E

EX RECENSIONE

GEORGII GOETZ ET FRIDERICI SCHOELL

FASCICVLVS II
BACCHIDES CAPTIVOS CASINAM COMPLECTENS

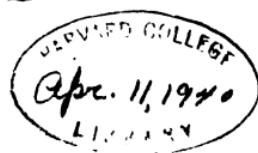

EDITIO STEREOTYPA

LIPSIAE
IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI
MDCCCXCVIII

KD 4756

Mrs. George Henry Browne

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO.

Non dubitamus fore plerosque qui cum admiratione atque adeo cum irrisione animadvertant per hanc Plauti editionem, cuius primum specimen iam emittimus, nos secutos esse rationem longe diversam ab ea qua et FLECKEISENVS in hac bibliotheca olim usus est et nos RITSCHELII operam nuper absolvere conati sumus. Quod non ideo factum est, quia nos prioris instituti rationisque RITSCHELIANAE poenituerit — etsi non paucos locos quod minus recte tractavimus poenitet sane —, sed quia cum duplex omnino ratio adhiberi probarique possit in scriptoribus antiquis restituendis, alteram illi alteram huic editioni magis convenire iudicamus. Nam ubi apparatu locupletissimo scriptorem instruximus variaque variorum in emendatione temptanda conamina complexi sumus, non sine emolumento putavimus putamusque etiam in eis locis refingendis periculum fieri posse, quos non nisi exempli causa ludibunda manu ad integritatis speciem adduci contingat, eiusmodi editio cum eis paretur, qui de probabilitate coniectandi ipsi iudicare aut possint aut velint quosque vel imperfecta opera iuvari, quin etiam erroribus interdum ad verum sincerumque converti non pauci experti sint. At in hac editione cum brevitati studendum fuerit, omnia abiecimus quae non satis certa vel minus saltem verisimilia esse censemus. Quorum magnam molem esse in hoc maxime scriptore et temporum et histriorum, grammaticorum, librariorum iniuriis pessime habito periti et sciunt neque

mirabuntur. Qua depravatione cum inter alia hiatus foedissimi et alienissimi ab arte Plautina haud raro orti sint, eiusmodi locos in hac editione plerumque per lineolam | designavimus: non quod tolerandos esse putemus, sed quia in corruptela certa et simplici dubia variaque saepe emendatio adhiberi potest. Hiatus legitimos, in primis in dihaeresi trochaici septenarii et in sermonum intersticiis sine lineola reliquimus. Lacunas aut stellulis ** aut morarum defientium notis indicavimus. Alius generis menda graviora cruce + donavimus, nisi quod saepius intacta exhibuimus, quae cum aliqua ratione defendi possint, tamen non libera sint a suspicione. Id in metrorum quoque discriptionem cadit, quam more tralaticio ex Bentlei auctoritate accentibus adumbravimus: ubi haud pauca ex librorum memoria interim admisimus, de quorum sinceritate valde dubitemus. Quamquam in locis propter difficultatem metricam criticamve nimis incertis accentus plane omisimus (cf. ad Bacch. 617).¹⁾ Praeterea saepius in lenioribus correctionibus acquievimus, ubi gravius ulcus latere suspicamur. Quae delenda esse videantur uncis quadratis [ ] cinximus, sed uncis rotundis () quae ad retractationem scaenicam redire potius iudicemus: in qua ipsa indaganda non nisi certiora indicia respicere voluimus, quamvis saepius latius patere hanc rem concedamus. Quae additamenta recepimus angularibus uncis < > circumclusimus. Saepius factum est, ut his uncis personarum notas cingeremus quae omittunt *B¹CD* vel *B¹VE*, addit *B²*, idque plerumque in initii versuum, in mediis versibus, si spatia in libris omissa erant: quod brevitatis causa fecimus non negantes illas personas ex exemplari quo usus est qui addidit ductas esse posse. Praeterea si ad verba addita vel deleta nihil adnotatum infra invenies itemque si librorum dis-

---

1) Conspectum metrorum generalem sub finem editionis subiungere in animo est.

crepantiam ad emendationes quas recepimus simpliciter adscriptam leges, scito Italis deberi coniecturam et plerumque in codice Lipsiensi et editione principi (*FZ*) inveniri. Ceteroqui auctores emendationum singulis versibus adscripsimus addito *del(avit)* aut *add(idit)* vel *suppl(avit)*, si uncos posuerunt, *dist(inxit)*, si rectius verborum structuram digesserunt, *corr(excit)* vel *trai(evit)* vel *discr(ipsit)*, si pro librorum scriptura in annotatione posita eam proposuerunt quae supra in contextu exstat. Praeterea compendiis usi sumus fere his: *Scut(arius)*, *Py(lades)*, *Sarac(enus)*, *Ald(us)*, *Ca(merarius)*, *Scal(iger)*, *Lamb(inus)*, *Ac(idalius)*, *Gru(terus)*, *Gul(ielmius)*, *Dissald(eus)*, *Palm(erius)*, *Guy(etus)*, *Bent(leius)*, *Bo(thius)*, *Herm(annus)*, *Lachm(annus)*, *Ri(tschelius)*, *Fl(eckeisenus)*, *Stud(emundus)*, *Vss(ingius)*, *Mue(lle-rus)*, *Sey(ffertus)*, *Goe(tzius)*, *Schoe(llius)*.

Librorum manuscriptorum minores discrepantias tantum non omnes abiecimus. Ex orthographicō genere per pauca notavimus, sed optimam quae praestō erat memoriam Plautinam plerumque expressissimus maiore constantia usi in pronominis relativi formis, in *uo* pro *uu* restituendo, in *nil* forma reducenda, in *ci* et *ti* syllabis ante vocales discriminandis vocalibusque *e* et *oe ae* distinguendis rebusque similibus. At in praepositionum assimilatione constantiam nullam affectavimus, cum neque ex librorum memoria certae leges erui possint neque Plautina aetate eisve quae proxime insecura sunt temporibus aequabilitati hac in re Romanos studuisse probari possit. Etiam formas archaiacas ex librorum memoria servavimus neque tamen ad antiquioris aetatis speciem instaurandam contra libros revocavimus. Enclisis ut in verbi substantivi *es* et *est* formis aliisque ubi dudum adhibetur, ita in *nequid* et *siquid* admisisimus itemque in *quidem* particula, ubicunque praecedens monosyllabum per inclinationem debilitatum esse significandum erat: ultro procedere certis de causis noluimus, quamvis multum inclinationis ra-

tioni ex versibus saepe conspicuae tribuamus. Synizesin proprio signo notare noluimus, sed ubi accentus ponendi erant demonstravimus nos *mēō*, *sūō*, sim., non *mēō*, *sūō* sim. probare, quod non una re firmari putamus. Item *ēius*, *huius* sim. formam disyllabam, *ēius*, *huius* sim. formam monosyllabam insignivimus.

Vbi codicis rescripti Ambrosiani (*A*) auctoritas accedit — id quod in summo margine numeris vulgatae adscripsimus — emendatiorem huius libri scripturam (litteris capitalibus exhibitam) una cum depravata lectione Palatinorum adnotavimus: qui ubi emendatiorem habent scripturam, plerumque solius Ambrosiani discrepantiam apparatui inseruimus.¹⁾

Reliquos codices singulos raro notavimus solitis litteris usi (*B* = codex vetus Camerarii Palatino-Vaticanus saec. X; *B²* eiusdem corrector antiquus, de cuius auctoritate doctam SEYFFERTI exspectamus dissertationem; *C* = Palatinus saec. XI; *D* = Vaticanus Vr-sinianus saec. XI; *V* = Leidensis Vossianus saec. XII; *E* = Ambrosianus saec. XII; *J* = Britannicus saec. XII). Plerumque archetypi huius classis *BCD* vel *BEV* (*P*) scripturas eruimus; ubi vero duplex vel adeo triplex testimonium exhibere visum est per *vel* scripturas coniunximus ab ea plerumque profecti quam *P* habuisse verisimilius sit. Atque plura adscripsimus in Captivis Casinaque quam in Bacchidibus: sed ne in hac quidquam omisimus, quod emendationi utile esse duximus.

Has quas breviter adumbravimus rationes huius editionis conformandae speramus fore ut aequi arbitri et probent et nos diligenter considerateque exsecutos

1) Consentaneum est nos Apographon Studemundi diligenter ad ea quae ipsi adnotaveramus adhibuisse. Locos aliquot Casinae post Studemundum denuo inspexit Schoellius: in plerisque verum vidit Studemundus: in singulis tamen quibusdam lectionibus ab illo etiam hic apparatus discrepat. Leviores discrepancias non est cur adnotemus.

esse iudicent. Ac valde gaudemus, quod unus ex eis quorum iudicium plurimi facimus non modo probavit, sed etiam benigne nos adiuvare voluit. Nam O. SEYFFERTVS cui plagulas corrigendas transmisimus et ex copiis suis errores nonnullos sustulit et scitas ut solet adnotationes adscripsit. Cuius nomini grati animi testificandi causa totam hanc editionem inscribemus, ubi volumen primum absolverimus, id quod curabimus ut proximo anno fiat.

Restat ut adnotationes hoc loco supplementis aliquot augeamus, quorum rationem qui utentur facile perspicient.

BACCHIDES. 29. nec et quiquam *Seyfferti sunt, reliquae mutationes Merceri.* — 123. *Revocavit Schoellius quod CD et B¹ praebent Is mutata interpunctione: quo tollitur error latius patens: cf. Seyffertus 'Berl. phil. Wochenschrift' 1890 p. 212 sq.* — 146. *ituru's domum proponit Seyffertus.* — 332. *Qui <puro> auro Schoellius.* — 348. *Abeo hinc Seyffertus.* — 530. *omne aurum: <ergo> nunc ego Schoellius.* — 616. 617 *ita constituit Seyffertus:* Crédibile hoc est? néquior | <Mé> nemost neque indignior | Quoí di<ui> bene fácient neque quem quisquam homo aut amét aut adeat. — 632 sqq. *sic Schoellius:* Réppuli reiéci hóminem. quid mihi | Id prodest? quid faciam? níl habeo misér: | Illé quidem hanc abducét, scio. — 695. *Perge, facile Seyffertus.* — 765. *tranquillum mi Schoellius.* — 810. *Intercidit adnotatio haec: Bellorophontem iam CD. Bello rophantem iam B. iam del. Bothius.* — 851. *quacum etiam CD habent cum B.* — 870. *Si potest B¹: quod verum esse posse monet Seyffertus.* — 933. *O Priame periisti senex scribendum est (deleto commate).* — 949. *ULIXEMAUDIUI A habet, ut ex ipsa adnotatione patet.* — 980. 981. *Hos versus in fine multilos esse monuit Seyffertus.* — 994. *Evidem iustumst, tuos Schoellius.* — 999. *NI. praem. B.* — 1083. *De desidiae pro desidiae ei cogitat Schoellius.* — 1164. *opus uerbis est CD habent.*

CAPTIVI. 80. 83. *Addē testimonium Hieronymi ad Laetam CVII 10* (in cochlearum morem suco vicitant suo). — 285. *Quod librorum in maiore editione editore invito relictum erat.* — 477. *De terrunci cf. Buechelerus Mus. Rhen. vol. 46 (a. 1891) p. 236.* — 576. *hunc etiam in B esse monuit Seyffertus.* — 657. *De nomine cf. Pers.² praef. XVIII.* — 819. Cf. Costa, 'Diritto privato' (1890) p. 376 sq. adn. — 862. *proprium utique servandum: cf. Schoellius Ephem. epigr. VIII p. 261: hiatus per agnum <una> adferri removeri poterit.* — 900. *potes in BEVJ exstare et verum esse posse monet Seyffertus.* — 902. *Fortasse praeruncabo potius scribendum est duce A v. 915, qui hanc ipsam ibi formam testatur; cf. Mil. gl. 318, ubi fortasse eadem forma latet in B¹D.* — 940. *uti in librīs est, non uti ei.* — 997. *audax suis etiam in B esse monuit Seyffertus.*

CASINA. 61. *et delet Fleckeisenus, fortasse iure.* — 128 sq. *iaiunium Iaiunumst et 803 iaiunitate proponit Skutschius Archii Woelfl. vol. VII p. 528, probabiliter.* — 157. *dignis pro dictis Seyffertus.* — 347. *empsiculem si ex codd. Paulo tribuit Thewrewkius, contextui reddendum erit.* — 399. *Ad deliquerit cf. Buechelerus Mus. Rhen. vol. 38 (a. 1883) p. 520.* — 407. *ut ille: rursum. Schoellius.* — 517. *Cum ego amem, me castigare mavult Seyffertus.* — 529. *uinnulus doctus dicax Seyffertus.* — 542. *ellam Seyffertus.* — 564 sq. *procedere, In eum diem quoi Seyffertus.* — 724. 'Fateor, h. e. Fateor me bonum virum esse' Seyffertus. — 826. *Male malae mala commendat Seyffertus.* — 994. 995. *Hector Ilius bonum esse et lusum nequam continere monuit Buechelerus: quam sententiam secutus Schoellius personas mutavit.*

Ienae et Heidelbergae m. Octobri.

G. G. F. S.

T. MACCI PLAVTI

B A C C H I D E S

PERSONAE

PISTOCLERVS ADVLESCENS
BACCHIDES SORORES MERETRICES
SERVOS
CLEOMACHVS MILES
LYDVS SERVOS
CHRYSALVS SERVOS
NICOBVLVS SENEX
MNESILOCHVS ADVLESCENS
PHILOXENVS SENEX
PARASITVS
PVER
ARTAMO LORARIVS
CATERVA

ACTVS I

- I BA. Vlíxem audiui fuísse aerumnosíssumum,
Qui annís uiginti | érrans a patria áfuit.
Verum híc adulescens mólto Vlixem anteít $\cup\cup$,
 $\cup$ qui lílico errat ínta muros cíuicos.
- II $\cup\cup\cup$ quídquid est nomén sibi. 5
III Illa mea cognominis fuit.
-

- IV SERV. Quibus ingenium in ánimo utibilest, mó-
dicum et sine uernilitate.
- V Víncla, uirgaé, molae: saéuitudó mala
Fit peior.
- VI Conuórrite $\cup$ scópis, agite strénuue. 10
VII $\cup\cup\cup\cup$ ecquis éuocat
Cum nássiterna et cím aqua istum inpuríssumum?
-

- VIII Sicut lacte lactis similest. ✓
- IX Latronem suam qui auro uitam uenditat.
- X Scio spiritum éius maiórem esse mólto 15
-

*Fragmenta sic disposuimus adscitis aliorum inventis: con-
iunximus quae cohaerere videbantur, scaenas tamen distinguere
non ausi sumus || I. Charis. 201, 17 || II. Serv. Dan. ad Aen.
X 493 || III. Serv. ad Aen. VI 383 || IV. Non. p. 342, Charis.
p. 206, 11 || V. Non. p. 172 || VI. Charis. p. 219, 16 || VII. Fest.
p. 169 M. || VIII. Prob. p. 7, 7 (= Marius Pl. p. 471, 24), Pompei.
p. 199, 16, Cledon. p. 48, 21 || IX. Serv. Dan. ad Aen. XII 7 ||
X. Additam. post Prisc. lib. XI vel XVI (I p. 575 H.), Serv.*

1*

Digitized by Google

- Quam fólles tauríni halítant, quom liquéscunt
 Petraé, ferrum ubí fit. BA. *⟨Quoiátis⟩* .. ?
 SER. Praenéstinum opíno esse: ita erát gloriósus.
- XI   .. neque haúd subditúa
 Glória oppidum árbitror.   20
- XII   Quaé sodalem átque me exércitos habét.
-
- XIII   - .. cór meum, spés mea,
 Mél meum, suáuitudó, cibus, gaúdium.
- XIV   Sine te amem.
- XV   Arabus.   25
- XVI   Nisi lénocinium fórte collubitúmst tibi,
 Videás mercedis quíd tibist aequóm dari,
 Ne istác aetate mé sectere grátiis.
- XVII   Nec a quíquam acciperes álio mercedem ánnuam
 Nisi ab sése nec cum quíquam limarés caput.   30
- XVIII   Limaces uiri.
- XIX   .. Cupidon té confecit ánne Amor?
- XX   Nam crédo (Nam túquidem) quoiuis excantare
 [facile] cór potes.
- [XXI   Fortásse ted amáre suspicárier.]
- XXII   Argentum hinc facite.]
- XXIII   Noenum.

*plen. ad Verg. Georg. IV 171, Non. p. 474: suppl. Ri | habeant:
 corr Herm. || XI. Donat. ad Andr. I 2, 34 || XII. Charis. p. 229, 26 ||
 XIII. Non. p. 173 || XIV. Donat. ad Eun. IV 2, 13 || XV. Charis.
 p. 123, 11 || XVI. Charis. p. 200, 7 | sin: corr Ribbeckius Mus. Rhen.
 vol. XLII (a. 1887) p. 114 || XVII. Non. p. 334 | necum quoquam
 acceperis: corr Mercerus et Sey || XVIII. Non. p. 333 || XIX. Non.
 p. 421, Serv. Dan. ad Aen. IV 194 | te cum sic ut (saeuis Non.):
 corr Ri || XX. Composimus ex Nonii p. 102 (nam credo cuiuis
 excantare cor potest) et Serv. plen. in Bucol. VIII 71 (nam tu
 quidem cuiuis excantare cor facile potes) testimonis || XXI. Donat.
 ad Hec. III 1, 33 Plauto simpliciter tribuens: dubitanter huc
 refert Ri ted pro te et suspicárier pro suspicabere scribens ||
 XXII. Donat. ad Phorm. IV 3, 30 Plauto simpliciter tribuens:
 huc refert dubitanter Ri facito scribens || XXIII. Gloss. Plaut.
 adfert e Bacchidibus, huc refert Ri ||*

BACCHIDES. PISTOCLEERVVS
MERETRICES II ADVLESCENS

* * * * *

BA. Quid si hoc potis est ut tu taceas, ego loquar?
SO. Lepidé: licet. 35

BA. Vbi me fugiet memoria, ibi tu facito ut subuenias,
soror.

SO. Pol magis metuo mihi in monendo ne defuerit
+ oratio.

BA. Pol ego [quoque] metuo lusciniolae ne defuerit
canticio.

Sequere hac. PI. Quid agunt duaé germanae méretrices
cognómines?

Quid in consilio cónsuluistis? BA. Béne. PI. Pol haud
meretrícumst. 40

BA. Miserius nil est quam mulier. PI. Quid esse dicis —
dignius?

BA. Haec ita me orat sibi qui caueat aliquem ut ho-
minem réperiam

Ab istoc milite: ut, ubi emeritum sibi sit, se reuehat
domum.

Id, amabo te, huic cáueas. PI. Quid isti cáueam? BA.
Vt reuehatúr domum,

Vbi ei dederit óperas, ne hanc ille hábeat pro ancillá
sibi. 45

Nám si haec habeat aúrum quod illi rénumeret, faciat
lubens.

PI. Vbi nunc is homost? BA. Iam hic credo aderit.
séd hoc idem apud nos réctius

Póteris agere: atque is dum ueniat sédens ibi opperibere:
Eádem biberis, eádem dedero tibi ubi biberis sáuium.

PI. Viscus merus uostrast blanditia. BA. Quid iam?
PI. Quia enim intéllego, 50

---

35. tu om: servavit Charis. || 38. corr Reis || 40. concilio: corr
Ri | BA. Bene pol. PI. Haud: corr Ac || 43. Ut istoch militem |
seu: corr Py || 45. dediderit ||

[†]Duae unum expetitis palumbem: perii, harundo alas
uerberat.

Nón ego istuc facinús mihi, mulier, cónducibile esse
árbitror.

BA. Qui, amabo? PI. Quia, Bácchis, Bacchas métuo
et bacchanál tuom.

BA. Quíd est? quid metuis? né tibi lectus málitiam
apud me suádeat?

PI. Mágis inlectum tuóm quam lectum métuo: mala
tu's béstia. 55

Nam huíc aetati nón conduceit, mulier, latebrosús
locus.

BA. Égomet apud me *<si>*quid stulte fáceré cupias pró-
hibeam.

Séd ego apud me te ésse ob eam rem, miles quom
ueniát, uolo:

Quía, quom tu aderis, huíc mihiq[ue] haud fáciet quis-
quam iniúriam.

Tú prohibebis ét eadem opera tuó sodali operám
dabis, 60

Ét ille adueniens tuám med esse amícam suspicábitur.
Quíd, amabo, opticuísti? PI. Quia istaec lépida sunt
memorátui:

Éadem in usu atque ubi periculum fárias aculeáta sunt,
Ánimūm fodicant, bóna distimulant, fácta et famam
saúciant.

(Ápage a me, apage. BA. Ah nímium ferus es. Pl. Míhi
sum. BA. Malacissándus es.)

SO. Quíd ab hac metuis? PI. Quíd ego metuam ró-
gitas? adulescéns homo 65

Pénetrem me huius modi ín palaestram, ubi dámnis
desudáscitur?

Vbi pro disco dámnum capiam, pró cursura dédecus?

51. *Vers. ex duobus videtur coaluisse* || 57. *add Ca* || 64. *Vers. del hoc loco Ac: cf. v. 73* || 65. *homo adulescens: trai Bo* || 66. *pene- trare huius: corr Bo duce Donato* ||

SO. Lépide memoras. PI. Vbi ego capiam pró machaera
túrturem,
(Vbi^{que} inponat ín manum alius mihi pro cestu cán-
tharum:)

Pró galea scaphiúm, pro insigni sít corolla pléctilis, 70
Pro hásta talos, pró lorica málacum capiam pállium:
Vbi mi pro equo léctus detur, scórtum pro scuto ác-
cubet?

Ápage a me, apage. SO. Ah, nímium ferus es. PI.
Mihi sum. SO. Malacissándus es:
Équidem tibi do hanc óperam. PI. At nimium pré-
tiosa's operária.

BA. Símulato me amáre. PI. Vtrum ego istuc iócon
adsimulem an sério? 75

BA. Héia, hoc agere méliust: miles quom húc adueniat,
té uolo

Me áplexari. PI. Quíd eo mi opus est? BA. Vt ille
te uideát, uolo:

Scío quid ago. PI. Et pol égo scio quid métuo. sed
quid aís? BA. Quid est?

PI. Quíd si apud te eueniát desubito prándium aut
potatio

Fórte aut cena, ut sólet in istis fíeri conciliábulis, 80
Vbi ego tum accumbam? BA. Ápud me, mi anime, ut
lépidus cum lepida áccubet.

Lócus hic apud nos, quámuis subito uénias, semper
líber est.

Vbi tu lepide uóles esse tibi, méa rosa, mihi dícito
'Dáto qui bene sit': égo ubi bene sit tibi locum lepi-
dum dabo.

PI. Rápidus fluuius ést hic: non hac témere transiri
potest. 85

BA. Átque ecastor ápud hunc fluuium áliquid perdun-
dumst tibi:

69. del Buechelerus || 71. talus: corr Ansbachius || 76. quam ||
79. ueniat: corr Ca || 81. accumbet ||

Mánum da et sequere. PI. Ah mínume. BA. Quid ita?
 PI. Quia istoc inlecebrósius

Fíeri nil potést, nox mulier uínum, homini adulescéntulo.
 BA. Áge igitur: equidém pol nili fácio nisi causá tua.
 † Ille quidem hanc abducét: tu nullus ádfueris, si nón
 lubet. 90

PI. Súmne autem nilí qui nequeam ingénio moderarí
 meo?

BA. Quíd est quod metuas? PI. Níl est: nugae. mú-
 lier, tibi me emáncupo:

Túos sum, tibi dedo óperam. BA. Lepidu's. núc ego
 te facere hóc uolo:

Égo sorori meaé cenam hodie dáre uolo uiáticam:
 Eó tibi argentúm iubebo iam íntus ecferrí foras, 95
 Tú facito opsonátum nobis sít opulentum opsónium.
 PI. Ego opsonabo: nám id flagitium méum sit, mea te
 grátia

Et operam dare mi ét ad eam operam fácerem sumptum
 dé tuo.

BA. Át ego nolo dáre te quicquam. PI. Síne. BA. Sino
 equidem, sí lubet.

Própera amabo. PI. Príus hic adero quám te amare
 désinam. 100

SO. Béne me accipies áduenientem, méa soror. BA.
 Quid ita, ópsecro?

SO. Quia piscatus meó quidem animo hic tibi hodie
 euenít bonus.

BA. Méus ille quidemst. tibi nunc operam dábo de
 Mnesilochó, soror,

Vt hic accipias pótius aurum quám hinc eas cum mítile.
 SO. Cúpio. BA. Dabitur ópera. aqua calet: eamus hinc

intro út laues: 105

Nám' ut in nauí uécta's, credo tímida's. SO. Aliquantum,
 soror.

92. nihil est. PI. || 95. Ego: corr Herm | iubeo: corr ex
 Charis. || 101. accipis: corr Bent ||

[*Simul huic nescio qui turbare qui huc it: decedamus.*] BA. Séquere hac igitur me íntro in pyelum, ut sédes lassitudinem.

ACTVS II

LYDVS. PISTOCLERVVS
SERVOS ADVLESCENS

LY. Iam dídum, Pistoclére, tacitus té sequor
Exspéctans quas tu rés hoc ornatú geras. 110
Namque íta me di ament, út Lycurgus míhi quidem
Vidétur posse hic ád nequitiam addúcier.
Quo núnc capessis téd hinc aduorsá uia
Cum tánta pompa? | PI. Húc. LY. Quid, huc? quis
istíc habet?

PI. Amór, Voluptas, Vénus, Venustas, Gaúdium, 115
Iocus, Lúdus, Sermo, Suáuisauiatío.

LY. Quid tibi commercist cùm dis damnosíssumis?

PI. Malí sunt homines quí bonis dicúnt male. Tu dís nec recte dícis: non aequóm facis.

LY. An déus est ullus Suáisauiátio? 120

PI. An nón putasti esse úmquam? o Lyde, es bárbarus:
Quem ego sápere nimio cénsui plus quám Thalem,
Is stúltior es bárbaro potício,
Qui tántus natu deórum nescis nómina.

LY. Non híc placet mi ornátus. PI. Nemo ergó tibi 125
Hoc ápparauit: míhi paratumst quoí placet.

LY. Etiám me aduorsus exordire argútias?

Qui sí decem habeas línguas, mutum esse ádecet.

PI. Non ómnis aetas, Lýde, ludo cónuenit.

Magis únum in mentemst míhi nunc, satis ut cómmodo
Pro dígnitate opsóni haec concurét cucus. 131

107. *del Ri* || 108. *in lectum: corr Sey* || 110. *Inspectans:*
corr Weise || 113. *te: corr Guy* || 116. 120. *suavis sauiatio: corr*
Herm || 126. *haec* || 130. *mentest: corr Ri* ||

LY. Iam pérdidisti te átque me atque operám meam,
Qui tibi nequiquam saépe monstrauí bene.

PI. Ibidem égo meam operam pérdidi, | ubi tú tuam:
Tua dísciplina néc mihi prodest néc tibi. 135

LY. O praélígatum pectus. PI. Odiosús mihi's:
Tace átque sequere, Lýde, me. LY. Illuc sis uide:
Non paédagogum iám me, sed Lydúm uocat.

PI. Non pár uidetur néque sit consentáneum,
† Quom haec intus intus sit et cum amica accubet 140
Quomque ósculetur ét conuiuae alii áccubent,
† Praesentibus illis paedagogus una ut siet.

LY. An hóc ad eas res ópsonatumst, ópsecro?

PI. Sperát quidem animus: quo éueniat dis ín manust.

LY. Tu amícam habebis? PI. Quóm uidebis, túm scies.

LY. Immó neque habebis néque sinam: †iturus sum
domum. 146

PI. Omítte, Lyde, ac cáue malo. LY. Quid, cáue málo?

PI. Iam excéssit mi aetas ex magisterió tuo.

LY. O bárathrum, ubi nunc es? út ego te usurpém
lubens.

[Videó nimio iam mólto plus quam uólueram.] 150
Vixisse nimio sátiust iam quam uiuere.

Magístron quemquam díscipulum minítarier?

(Nil móror discipulos míhi esse [iam] plenos sanguinis:
Valéns afflictat mé uacioum uírium.)

PI. Fiam, út ego opinor, Hércules, tu autém Linus. 155

LY. Pol métuo magis ne Phoénix tuis factís fuam
Teque ád patrem esse mórtuom renúntiem.

PI. Satis híistoriarumst. LY. Híc uereri pérdidit:

(Compéndium edepol haúd aetati optábile
Fecísti, quom istanc náctu's in pudéntiam.) 160

Occísus hic homost. écquid in mentémst tibi

Patrému esse? PI. Tíbi ego an tu mihi séruos es?

LY. Peiór magister te ístaec docuit, nón ego.

140. intus vel intus intus || 150. del Ri || 153. 154 ex diascue
repetit Brachmannus || 153. del Ri || 159. 160. ex diascue repetit
Langenus ||

Nimió's tu ad istas rés discipulus dócilior
 Quam ad illa quae te dócui, ubi operam pérdidi. 165
 Edepól fecisti fúrtum in aetatém malum,
 Quom istaec flagitia mé celauisti ét patrem.
 PI. Istáctenus tibi, Lýde, libertás datast
 Orátionis: satis est. sequere hac me ác tace.

CHRY SALVS

SERVOS

Erílis patria sálue, quam ego biénnio 170
 Postquam hinc in Ephesum | ábii conspició lubens.
 Salúto te, uicíne Apollo, qui aédbus
 Propínquos nostris áccolis, ueneróque te,
 Ne Nícobulum mé sinas nostrúm senem
 Prius cónuenire quám sodalem uíderim 175
 Mnesílochi Pistoclérum, quem ad epístulam
 Mnesílochus misit súper amica Bácchide.

PISTOCLERVS. CHRY SALVS

ADVLESCENS SERVOS

PI. Mirúmst me ut redeam te ópere tanto quaésere,
 Qui abíre hinc nullo pácto possim, sí uelim:
 Ita mé uadatum amóre uinctumque ádtines. 180
 CH. Pro di ínmortales, Pístoclerum cónspicor.
 O Pístocle, sálue. PI. Salue, Chrýsale. 9¹⁵
 CH. Compéndi uerba múlta iam faciám tibi.
 Veníre tu me gaúdes: ego credó tibi.
 Hospítium et cenam póllicere, ut cónuenit, 185
 Peregre áduenienti: ego autem uenturum ádnuo.
 Salútem tibi ab sodáli solidam núntio.
 Rogábis me ubi sit: uíuit. PI. Nempe recté ualet?
 CH. Istúc uolebam ego éx te percontárier.
 PI. Qui scíre possum? CH. Núllus plus. PI. Quemnam
 ád modum? 190

---

169. me hac ac: *trai Bo* ||

CH. Quia, sí illa inuentast quám ille amat, uiuít [recte et] ualet:

Si nón inuenta est, mínuſ ualet moribúndusque est.

Animást amica amánti: si abest, nūllus est:

Si adést, res nulla est, ípsus est, nequam ét miser.

Sed tú quid factitásti mandatís super? 195

PI. Egon út, quod ab illoc áttigisset nūntius,

Non ímpetratum id áduenienti ei rédderem?

Regíones colere máuellem Acherúnticas.

CH. Eho, an ínuenisti Bacchidem? PI. Samiám quidem. 199. 200

CH. Vide, quaéſo, nequis tráctet illam indíligens:

Scis tu út confringi uás cito Samiúm solet.

PI. Iamne út soles? CH. Dic ubi ea nunc est, ópsecro.

PI. Hic, éxeuntem me únde aspexistí modo.

CH. Vt istúc est lepidum: próxumae uicíniae 205

Habitát. ecquidnam méminit Mnesilochí? PI. Rogas?

Immo únice unum plúrumi pendít. CH. Papae.

PI. Immo út eam credis? mísera amans desíderat.

CH. Scitum ístuc. PI. Immo, Chrýsale, em, non tán-tulum

Vmquam íntermitit témpus quin eum nóminet. 210

CH. Tanto hérkle melior [Bacchis]. PI. Immo — CH.

Immo hercle ábiero

Potiuſ. PI. Num inuitus rém bene gestam audís eri?

CH. Non rés, sed actor míhi cor odio saúciat.

Etiam Épidicum, quam ego fábulam aequē ac me ípsum amo,

Nullam aequē inuitus spécto, si agit Péllio. 215

Sed Bácchis etiam fórtis tibi uisást? PI. Rogas?

Ni nánctus Venerem essem, hánc Iunonem dícerem.

CH. Edepól, Mnesiloché, ut hánc rem natam [esse] intélego,

Quod amés paratumſt, quód des inuentóst opus. 219

191. *del Ri* || 196. *illo: corr Ri* || 206. *et quid nam: corr Pius* || 208. *eum: corr Ac* || 209. *hem: corr Brix* || 211. *del Bo, Bent* || 213. *Non erus: corr Bo* || 218. *del Bent*

Nam istóe fortasse auróst opus. PI. Philippó quidem.
CH. Atque eó fortasse iám opust. PI. Immo etiám prius:
Nam iam húc adueniet miles, — <CH.> Et milés quidem.
<PI.> Qui de ámittenda Bácchide aurum hic éxigit.
CH. Veniát quando uolt átque ita ne mihi sít morae.
Domist: non metuo néc <ego> quoiquam súpplico, 225
Dum quídem hoc ualebit péctus perfidiá meum.
Abi íntro: ego hic curábo. tu intus dícito
Mnesílochum adesse Bácchidi. PI. Faciam út iubes.
CH. Negótium hoc ad me áttinet aurárium.
Mille ét ducentos Philippum attulimus aúreos 230
Ephesó, quos hospes débuit nostró seni:
Inde égo hodie aliquam máchinabor máchinam,
Vnde aúrum efficiam amánti erili filio.
Sed fóris concrepuit nóstra: quinam exít foras?

**NICOBVLVS. CHRY SALVS
SENEX SERVOS**

NI. Ibo in Piraeum: uísam | ecquaē aduénerit 235
 In pórtum ex Epheso náuis mercatória.
 Nam méus formidat ánimus, nostrum tám diu
 Ibi désidere néque redire filium.
 CH. Extéxam ego illum púlcre iam, si dí uolunt.
 Haud dórmítandumst: ópus est chryso Chrýsalo. 240
 Adibo hunc, quem quidem ego hódie faciam hic árietem
 Phrixí: ítaque tondebo aúro usque ad uiuám cutem.
 Seruós salutat Nícobulum Chrýsalus.
 NI. Pro di ínmortales, Chrýsale, ubi mist fílius?
 CH. Quin tú salutem príum reddit quám dedi? 245
 NI. Salué. sed ubinamst Mnésilochus? CH. Viuít, ualet.
 NI. Venítne? CH. Venit. NI. Eúax, aspersísti aquam.
 Benene úsque ualuit? CH. Pánkratice atque athlétice.
 NI. Quid hóc qua causa eum <hínc> in Ephesum míseram?

220. aurum est | Filippo: corr Brugmannus || 222 sq. CH. et
PI. add Gul || 225. add Bo || 230. philippos: corr Bent || 245. pri-
mum salutem: trai Bo || 249. add Ca ||

- Accépitne aurum ab hóspite Archidémide? 250
 CH. Heu, cór meum et cerebrum, Nícobule, fínditur,
 Istíus hominis úbi fit quomque méntio.
 Tun hóspitem illum nóminas hostém tuom?
 NI. Quid ita, ópsecro hercle? CH. Quía edepol certó scio,
 Volcánus, Luna, Sól, Dies, dei quáttuor, 255
 Sceléstiorum níllum inluxere áltérum.
 NI. Quamne Árchidemidém? CH. Quam, inquam, Ar-
 chidémidem.
 NI. Quid fécit? CH. Quid non fécit? quin tu id mé rogas?
Primúmdum infitias íre coepit filio,
 Negáre se debére tibi trióbulum. 260
 Contínuo antiquom | hóspitem nostrúm sibi
 Mnesílochus aduocáuit, Pelagoném senem:
 Eo praésente homini extémplo ostendit símbolum,
 Quem túte dederas ád eum ut ferret filio.
 NI. Quid, úbi ei ostendit símbolum? CH. Infit dícere
Adúlterinum et nón eum esse símbolum: 266
 Quotque ínnocenti ei díxit contumélias.
 Adúlterare eum aíbat rebus céteris.
 NI. Habétin aurum? | íd mihi dicí uolo.
 CH. Postquám quidem praetor rácuperatorés dedit, 270
 Damnátus demum, uí coactus réddidit
 Ducentós et mille Philippum. NI. Tantum débuit.
 CH. Porro étiam ausculta púgnam quam uoluít dare.
 NI. Etiámnest quid porro? CH. Ém, accipitrina
     haec núnc erit.
 NI. Decéptus sum: Autolyco hóspiti aurum créddidi. 275
 CH. Quin tu aúdi: — NI. Immo ingenium áudi haud
     pernoram hóspitis.
 CH. Postquam aúrum abstulimus, ín nauem conscén-
     dimus
 Domí cupientes. fórte ut adsedi ín stega,
 Dum círcumspecto, | átque ego lembum cónspicor

252. quaque: corr Lamb || 255. sol luna: trai Guy || 268. aiebat:
 corr Guy || 274. accipe trina: corr Herm || 275. auolico: corr Ca ||
 278. domum: corr Ri ||

- Longum strigorem maleficum exornárier. 280
 NI. Perii hérkle: lembus ille mihi laedit latus.
 CH. Is erát communis cum hóspite et praedónibus.
 NI. Adeón me fuisse fíngum ut qui illi créderem,
 Quom mi ípsum nomeu éius Archidémides
 Clamáret dempturum ésse, siquid créderem? 285
 CH. Is lémbus nostrae náui | insidiás dabat.
 Occépi ego opseruáre eos quam rém gerant.
 Intérea e portu nóstra nauis sóluitur.
 Vbi pótū eximus, hómīnes remigió sequi,
 Neque aués neque uenti cítius. quoniam séntio 290
 Quae rés gereretur, náuem extemplo státuimus.
 Quoniám uident nos stáre, oecepérunt ratem
 Tardáre in portu. | NI. Édepol mortalís malos.
 Quid déniqüe agitis? CH. Rúrsum in portum réci-
 pimus.
- NI. Sapiénter factum a uóbis. quid illi póstea? 295
 CH. Reuórsionem ad térram faciunt uésperi.
 NI. Aurum hérkle auferre uóluere: ei rei operám dabant.
 CH. Non mé fefellit, sénsi: eo exanimatús fui.
 Quoniám uidemus aúro insidias fíeri,
 Capimús consilium cóntinuo: postrídie 300
 Auférimus aurum | ómne illis praeséntibus
 Palam átque aperte, ut illi id factum scíscerent.
 NI. Scite hérkle: cedo, quid illi? CH. Tristes ílico,
 Quom extémplo a portu | íre nos cum auró uident,
 Subdúcunt lembum cápitibus cassántibus. 305
 Nos ápus Theotimum omne aúrum deposíuimus,
 Qui illíc sacerdos ést Dianaē | Éphesiae.
 NI. Quis istíc Theotimust? CH. Mégalobuli filius,
 Qui núnc in Ephesost Éphesiis caríssumus.
 NI. Ne ille hérkle mihi sit múltō tanto cárior, 310
 Si me illoc auro tánto circumdúxerit.

284. archidemidis: corr *Fl* || 293. turbare: corr *Haupt* ||
 299. uidimus: corr *Gru* || 305. quassantibus: corr *Ri* || 306. de-
 posuimus: corr *Ac* || 308. Qui: corr *Brunckius* || 311. illo:
 corr *Py* ||

CH. Quin ín eapse aede Díanae cónditumst:
 Ibidém publicitus séruant. NI. Occidistis me:
 Nimio híc priuatim séruaretur réctius.
 Sed nilne | attulístis inde aurí domum? 315
 CH. Immo étiam: uerum quántum attulerit nescio.
 NI. Quid, nescis? CH. Quia Mnesílochus noctu clán-
 culum
 Deuénit ad Theotínum, nec mihi crédere
 Nec quoíquam in nauí uóluit, eo ego nescio, 319
 Quantíllum attulerit: uérum haud permultum áttulit.
 NI. Etiám dimidium cénses? CH. Non edepól scio:
 Verum haúd opinor. NI. Fértn partem tértiam?
 CH. Non hérkle opinor: uérum uerum nescio.
 Profécto de auro nil scio nisi nescio.
 Nunc tibimet illuc náui capiundúmst iter, 325
 Vt illúd reportes aúrum ab Theotímó domum.
 Atque heús tu. NI. Quid uis? CH. Ánulum gnatí tui
 Facito út memineris férre. NI. Quid opust ánulo?
 CH. Quia id sígnumst cum Theotímo, qui eum illi
 ádferet,
 Ei aúrum ut reddat. NI. Méminero, et recté mones.
 Sed istíc Theotimus díuesnest? CH. Etiám rogas? 381
 †Qui auro habeat sóccis suppactúm solum?
 NI. Quor íta fastidit? CH. Tántas diuítias habet:
 Nescít quid faciat aúro. NI. Mihi dederít uelim.
 Sed quí praesente id aúrum Theotímó datumst? 335
 CH. Populó praesente: nállust Ephesi quín sciat.
 NI. Istúc sapienter sáltem fecit filius,
 Quom diuít homini id aúrum seruandúm dedit.
 Ab eo licebit quámuis subito súmere.
 CH. Immo ém tantisper námqam te morábitur, 340
 Quin hábeas illud quó die illuc uéneris.
 NI. Censébam me effugíisse a uita márituma,

312. in ipsa: corr *Ri* | *dianae*: corr *Goellerus* || 320. Quan-
 tulum attulerit: corr *Py* || 329. adferret vel adfert: corr *Ca* ||
 331. diuesne est istic theotimus: *trai Bo* || 340. hem: corr *Brix* ||

- Ne náuigarem tandem hoc aetatis senex.
 Id mi haúd utrum uelím licere intéllego:
 Ita béllus hospes fécit Archidémides. 345
 Vbi núnc est ergo méus Mnesilochus filius?
 CH. Deos átque amicos fuit salutatum ád forum.
 NI. At ego hínc <eo> ad illum ut cónueniam quantum
 potest.
- CH. Illést oneratus récte et plus iustó uehit.
 Exórsa haec tela nón male omnínó mihi,
 Vt amántem erilem cópem facerem filium. 350
 Ita féci, ut auri quántum uellet súmeret,
 Quantum aútem lubeat réddere, ut reddát patri.
 Senéx in Ephesum | íbit aurum arcéssere:
 Hic nóstra agetur aétas in malacúm modum, 355
 Siquidem híc relinquet néque secum abducét senex
 Med ét Mnesilochum. quás ego hic turbás dabo.
 Sed quíd futurumst, quom hóc senex rescíuerit?
 Quom se éxcurrisse illuc frustra scíuerit
 Nosque aúrum abusos, quíd mihi fiet póstea? 360
 Credo hérkle adueniens nómen mutabít mihi
 Faciétque extemplo Crúcisalum me ex Chrýsalo.
 Aufúgero hercle, sí magis usus uénerit.
 Si eró reprehensus, mácto ego illum infortúnio:
 Si illí sunt uirgae rúri, at mihi tergúm domist. 365
 Nunc íbo: erili filio [eius] hanc fabricám dabo
 Super aúro amicaque eíus inuenta Bácchide.

LYDVS

SERVOS

- Pándite atque aperíte propere iánuam hanc Orci, óp-
 secre:
 Nam équidem haud aliter ésse duco: quíppe quo nemo
 aduenit

348. add Ri || 351. quopem: corr Scut || 369. qui vel cui:
 corr Lamb ||

Nísi quem spes relíquere omnes, ésse ut frugi pós-siet. 870

Bácchides non Bácchides, sed bácchae sunt acérrumae.
Ápage istas a mé sorores, quae hóminum sorbent sán-guinem.

Ómnis ad pernícier instructa dómus opime atque ópi-parest:

Quaé ut aspexi, mé continuo cóntuli protinam ín pedes.
Egone ut haec conclúsa gestem clánculum? ut celém-patrem, 375

Pístocle, túa flagitia aut dámna aut desidiábula?

Quíbus patrem et me téque amicosque ómnes adfectás-tuos

Ád probrum, damnúm, flagitium adpéllore una et pér-dere.

Néque mei neque té tui intus púditumst factis quaé-facis. 379

(Quíbus tuom patrém meque una, amícos, adfinís tuos
Tuá | infamiá fecisti gérulifigulos flágiti.

Núnc prius quam malum ístoc addis cértumst iam-dicám patri.)

Dé me hanc culpam démolibor iam ét seni faciám-palam,

Vt † eum ex lutulénto caeno própere hinc eliciát foras.

MNESILOCHVS ADVLESCENS

Múltimodis meditátus egomet mécum sum et ita esse-árbitror: 885

Hómini amico quíst amicus íta uti nomen póssidet
Nísi deos ei níl praestare: id ópera expertus sum-ésser ita.

373. add *Ri* || 380—382 *saltem uncis saepsimus* || 377. ad-flictas: corr *ex Nonio* || 385. Multis modis: corr *Ca* ||

Nám ut in Ephesum hinc ábii — hoc factumst férme
ab hinc biénnum —,

Ex Epheso huc ad Pístoclerum meúm sodalem litteras
Mísi, amicam ut mi ínueniret Bácchidem. illum intél-
lego 390

Ínuenisse, ut séruos meus mihi núnctiauit Chrýsalus.
Cóndigne is quam téchinam de auro aduórsum meum
fecít patrem,

Út mihi amanti cópia esset. (séd eccum uideo incédere)
Nám pol meo quidem ánimo ingrato hómine nil inpén-
siust. 394

Málefactorem amítti satius<t> quám relinqui béneficium.
Nímio inpendiósum praestat té quam ingratum dícier.
Íllum laudabúnt boni: hunc etiam ípsi culpabúnt mali.
Quá me causa mágis cum cura esse aéquom, obuigi-
latóst opus.

Núnc, Mnesiloché, spécimen specitur, núcnc certamen
cérrnitur,

Sísne necne ut ésse oportet: málus, bonus quoiquoí-
modi: 400

Iústus, iuiustús: malignus, lárgus: [†]commodus, incom-
modus.

Cáue sis te superáre seruom síris faciundó bene.

Útut eris, moneo, haúd celabis. séd eccus uideo in-
cédere

Pátrems sodalis ét magistrum: hinc aúscultabo quám
rem agant.

389. sodalem meum: *trai Ca* || 392. tecnam: *corr Ri* || 393. secl
Langenus || 394. pol quidem meo: *trai Bo* || 395. add *Herm* |
beneficium || 396. praestat inpendiosum: *trai Herm* || 397. hoc:
corr Ald || 398. eum cura esse ea cum: *corr Bo* || 400. qua
cuius modi: *corr Scal* || 401. com incomodus *B¹* || 402. serum:
corr Scut ||

LYDVVS. PHILOXENVS. MNESILOCHVS
SERVOS SENEX ADVLESCENS

LY. Núnc experiar sítne aceto tibi cor acre in péctore:
 Séquere. PH. Quo sequár? quo ducis núc me? LY.

Ad illam quaé tuom 406

Pérdidit, pessum dedit tibi filium uni⟨ce⟩ únicum.

PH. Heía, Lyde: léniter qui saéuiunt sapiúnt magis.
 Mínuſ mirandumſt illaec aetas siquid illorūm facit
 Quám si non faciat: feci ego istaec ítidem in adu-
 leſcēntia. 410

LY. Eí mihi, ei mihi, ístaec illum pérdit assentatio.
 Nam ábsque te esset, égo illum haberem réctum ad
 ingeniuum bonum:

Núnc propter te tuámque prauos fáctus est fidúciam
 Pístoclerus. MN. Di immortales, meum sodalem hic
 nómínat:

Quíd hoc negotist, Pístoclerum Lýdus quod erum tám
 ciet? 415

PH. Paúlisper, Lyde, ést lubido hómini suo animo
 óbsequi:

Iam áderit tempus, quóm sese etiam ipse óderit. mo-
 rém geras:

Dúm caueatur praéter aequom néquid delinquát, sine.

LY. Nón sino neque équidem illum me uíuo corrumpí
 sinam.

Séd tu qui pro tám corrupto dícis causam filio, 420
 Éademne erat haec dísciplina tibi, quom tu adulescens
 eras?

Négo tibi hoc annís uiginti fuísse primis cópiae,
 Dígítum longe a paédagogo pédem ut efferres aédisbus.
 Íd quém optigerat, hóc etiam ad malum áccersebatúr
 malum:

Et discipulus ét magister pérhibebantur ímprobi. 425

---

405. acetum: corr Lamb || 407. add Bo || 411. perdidit:
 corr Bent || 422. haec || 424. 426 post 427 libri: trai Grosslotius ||
 424. quo vel quo: corr Bo ||

Ánte solem exórientem nisi in palaestram uéneras,
 Gýmnasi praefecto haud mediocris poenas pénderes.
 Ibi cursu, luctando, hasta, disco, pugilatú, pila,
 Saliendo sese exercebant mágis quam scorto aut sáuiis.
 (Ibi suam aetatem extendebat, non in latebrosis locis.)
 Inde de hippodromo et palaestra ubi reuenissés domum,
 Cínciculo praecinctus in sella apud magistrum adsi-
 deres: 432

Cum librum legerés, si unam péccauisses syllabam,
 Fíeret corium tam maculosum quámst nutricis pállium.
 MN. Própter me haec nunc meó sodali díci discruciór
 miser: 435

Innocens suspícionem hanc sústinet causá mea.
 PH. Álii, Lyde, núc sunt mores. LY. Id equidem
 ego certó scio.

Nam ólim populi prius honorem cápiebat suffrágio,
 Quám magistro désinebat ésse dicto oboédiens.
 At nunc prius quam séptuennis ést, si attingas eúm
 manu, 440

Extemplo puer paédagogo tábula dirrumpít caput.
 Quóm patrem adeas póstulatum, púero sic dicit pater:
 'Nóster esto, dúm te poteris défensare iniúria.'

Próuocatur paédagogus: 'ého senex minumí preti, 444
 Ne ádtigas puerum ístac causa, quándo fecit strénue.'
 It magister quási lucerna úncto expretus línteo.

Ítur illinc iúre dicto. hócine hic pactó potest
 Ínhibere imperiúm magister, si ípsus primus uáplete?
 MN. Ácris postulátio haec est: quom húius dicta in-
 téllego,

Míra sunt ni Pístoclerus Lýdum pugnis cóntudit. 450
 <LY.> Séd quis hic est quem astántem uideo ante
 óstium? [LY.] o Philóxene,
 Déos propitios mé uidere quam illum *<haud>* mauellém
 mihi.

427. pugillatu: corr Lamb || 430. del Guy || 433. pecca-
 usset || 438. capiebant || 445. adtingas: corr ex Nonio || 446. It
 vel Et vel Id vel Fit || 451. add et del Py || 452. add Herm ||

PH. Quis illic est? LY. Mnesilochus, gnati tuí sodalis
[Pistocleri] —

Hauíd consimili ingénio atque illest qui ín lúpanari ác-
cubat.

211 Fórtunatum Nícobulum, qui illum produxit sibi. 455
PH. Sáluos sis, Mnesiloche: saluom te áduenire gaúdeo.
536 MN. Dí te ament, Philoxene. LY. Hic enim ríte pro-
ductust patri:

In mare it, rem fámiliarem círat, custodít domum:
Óbsequens oboédiens quest móri atque imperiís patris.
Hic sodalis Pístoclero iám puer pueró fuit: 460
Tríduom non ínterest aetátis ut maiór siet:
Vérum ingenium plús triginta ánnis maiust quam
alteri.

PH. Cáue malum et compésce in illum dícere iniusté.
LY. Tace:

Stúltus es qui illí male aegre pátere dici quí facit.
(Nám illum meum malúm promptare málím quam pe-
cúlium. 465)

PH. Quídum? LY. Quia, malúm si promptet, ín dies
faciat minus.)
MN. Quíd sodalem meúm castigas, Lýde, discipulúm
tuom?

LY. Périit tibi sodális. MN. Ne di sírint. LY. Sic
est út loquor:

Quín ego quom períbat uidi, nón ex auditó árguo.
MN. Quíd factumst? LY. Meretrícem indigne déperit.

MN. Non tú taces? 470
LY. Átque acerrume aéstuosam: absórbet, ubi quemque
áttigit.

MN. Vbi ea mulier hábitat? LY. Hic. MN. Vnde ésse
eam aiunt? LY. Ex Samo.

MN. Quaé uocatur? LY. Bácchis. MN. Erras, Lýde:
ego omnem rém scio

---

458. mare ut || 459. more: corr Pius || 461. uter: corr
Herm || 465. 466 ex alia rec. duce Guyeto repetit Anspachius ||
471. aestuose: corr Leo || 472. eam esse: trai Guy ||

Quem ad modumst: tu Pístoclerum falso atque insontem árguis.

Nám ille amico et bēneuolenti suo sodali sédulo 475
Rém mandatam exséquitur: ipsus néque amat nec tu créduas.

LY. Ítane oportet rém mandatam gérere amici sédulo,
Vt ipsus ausculántem in gremio múlierem teneát sedens?

Núllo pacto rés mandata pótest agi, nisi idéntidem
Mánus ferat ad papillas, lábra a labris nusquam aúferat? 480

Nám alia memoráre quae illum fáceré uidi díspudet:
Quódm manum sub uéstimenta ad córpus tetulit Bácchidi
Mé praesente néque pudere quíccquam: quid uerbís opust?
Míhi discipulus, tibi sodalis péríit, huic filius: 484
Nám ego illum perísse dico, quoí quidem periít pudor.
(Quíd opust uerbis? si ópperiri uéllem paulispér modo,
Vt opinor illius ínspectandi mi ésset maior cópia,
Plús uidere quám deceret, quám me atque illo aequóm foret.)

MN. Pérdidisti mé, sodalis. égone ut illam múlierem
Cápitis non perdám? perire mé malis malím modis. 490
Sátin ut quem tu habeás fidelem tibi aut quoi credas
nésrias?

LY. Víden ut aegre pátitur gnatum ésse corruptúm
tuom,

Suóm sodalem, ut ípsus sese crúciat aegritúdine?

PH. Mnésiloche, hoc tecum óro ut illius ánimum atque
ingeniúm regas. 494

Sérua tibi sodálem | et mihi filium. MN. Factúm uolo.

LY. Mélius esset mé quoque una sí cum illo relínqueres.

476. nec amat | NETU || 478. AUSCULTANTE MINGREMIO: in
gremio osculantem || 479. Nullon vel Nullo || 486—488 incl
Vss || 488. UIDEREM: uidissem | LICERET || 489. UTILLAM: illam ||
496—499. ita A. 499. 496. 497. 498 reliqui || 496. MELIUS MULTO-
ME | CUM HOC RELIQUERIS ||

PH. Ádfatimst. Mnesíloche, cura et cóncastiga homi-
ném probe:

[Qui dedecorat te me amicos atque alios flagitiis suis.]
In te ego hoc onus ómne inpono. Lýde, sequere hac
mé. LY. Sequor.

MNESILOCHVS
ADVLESCENS

MN. Inimíciorem núc utrum credám magis 500
Sodálemne esse an Bácchidem incertum ádmodumst.
Illum éxoptauit pótius? habeat: óptumest.
Ne illa illud hercle cím malo fecít suo:
Nam mihi diuini númeram quisquam créduat,
Ni ego illam exemplis plúrumis planéque amo. 505
Ego fáxo hau dicet náctam quem derídeat.
Nam iám domum ibo atque áliquid surrupiám patri.
Id istí dabo. ego istanc múltis ulciscár modis. 507^b
Adeo égo illam cogam usque út mendicet méus pater.
Sed sátine ego animum ménte sincerá gero, 509
Qui ad húnc modum haec hic quaé futura fábulator?
† Amo hercle opinor, ut pote quod pro certó sciam:
Verúm quam illa umquam dé mea pecúnia
Raménta fiat plúmea propénsior,
Mendícum malim méndicando uincere.
Numquam édepol uiua me ínridebit: nám mihi 515
Decréturnst renumeráre iam omne aurúm patri.
Igitúr mi inani atque ínopi subblandíbitur
Tum quóm blandiri nílo pluris réferet,
Quam si ád sepulcerum mórtuo narrét logos. 519

---

497. **ADFATIM** | cura et: CURAT || 498. *del Goe* | **AMICUM** ||
499. **EGO**: ergo | impone || 500. **INIMICOREM**: Immitiorem ||
502. **OPTUMUMEST** || 503. **NILLAIID** | suo meo || 506. **DELUDERET** || 507 — 8. **NAMILAMDOMUMIBOATQ.UTMENDICETMEUSPATER** ||
518. **NIHIOPLURISMIBLANDIREFEET**: corr *Brachmannus*:
mihi nihil pluris referet || 519. mortuo dicat iocum ||

[Sed autem quam illa umquam meis opulentiiis
 Ramenta fiat grauior aut propensior,
 Mori me malim excruciatum inopia.]
 Profécto stabilest mé patri aurum réddere.   520
 Eadem éxorabo, Chrýsalo causá mea
 Patér ne noceat neú quid ei suscénseat,
 Mea caúsa de auro quód eum ludificátus est.
 Nam illi aéquomst me consúlere, qui causá mea
 Mendácium ei díxit.   uos me séquimini.   525

ACTVS III

PISTOCLERVVS
ADVLESCENS

PI. Rébus aliis ánteuortar, Bácchis, quae mandás mihi:
 Mnésilochum ut requíram atque ut eum mécum ad te
 adducám simul.

Nám illud animus méus miratur, si á me tetigit núnctius,
 Quid remoretur. ibo ut uisam huc ád eum, si fortést
 domi.

MNESILOCHVS. PISTOCLERVVS
ADVLESCENTES II

MN. Réddidi patri | omne aurum. núc ego illam mé
 uelim   530
 Cónuenire, póstquam inanis súm, contemptricém meam.
 Séd ueniam mihi quám grauate páter dedit de Chrýsalo:
 Vérum postremo ímpetraui, ut néquid ei suscénseat.
 PI. Éstne hic meus sodális? MN. Estne hic hóstis
 quem aspicio meus?

519^a—519^c *om A, exp Guy* || 522. EO || 524. NAMEI || 525. EI-
 DIXIT: dixit || 528. NUNCILLUD | SHAMTETIGIT || 529. REMORETUR:
 remoratur | IBOUT: ibo et || 530. *Superiori scaenae continuat A |*
NUNCILLAM ||

PI. Cérte is est. MN. Is ést. <PI.> Adibo cóntre et
contollám gradum. 535

~~III~~ [PI.] Sáluos sis, Mnesíloche. MN. Salue. PI. Sáluos
quom peregre áduenis,
Céna detur. MN. Nón placet mihi céna quae bilém
mouet.

PI. Númquae aduenienti aégritudo obiéctast? MN. At-
que acérruma.

PI. Vnde? MN. Ab homine quém mi amicum esse
árbitratus sum ántidhac.

(PI. Múlti more isto átque exemplo uiuont, quos quom
cénseas 540

Ésse amicos, réperiuntur fálsi falsimóniis,
Língua factíosi, inertes ópera, sublestá fide.
Núllus est quoí nón inuideant rém secundam optíngere.
[Sibi ne inuideatur ipsi ignauí recte cauent.]

MN. Édepol ne tu illórum mores pérquam meditaté
tenes. 545

Séd etiam unum hoc: ex ingenio málo malum inue-
niúnt suo:

Núlli amici súnt, inimicos ípsi in sese omnís habent.
Atque i se quom frústrant, frustrari álios stolidi exí-
stumant.

Sicut est hic quem ésse amicum rátus sum atque ipsus
súm mihi:

Ílle quod in se fuit accuratum hábuit quod possét mali
Fáceret in me, incónciliaret cópias omnís meas.) 551

PI. Ínprobum istunc ésse oportet hóminem. MN. <Et>
ego ita esse árbitror.

PI. Ópsecro hercle, lóquere quis is est? MN. Béne-
uolens uiuít tibi:

535. add *Ac* | tollam || 536. del *Ac* || 538. AEGRITUDO AD-
UENIENTI | ACERRUMA: acerrume || 540—551 om *A* | 541. falsis:
corr *Pius* || 542. subuesta || 543. qui non inuideat: corr *Scal* ||
544. del *Lachm* || 546. dist *Vahlenus* || 548. frustrantur: corr *Ac* ||
550. Ille vel *Ipse* || 551. inconciliare: corr *Ri* || 552. add *Sey* ||
553. Obsequere: corr *Ca* ||

Nám ni ita esset, tēcum orarem ut éi quod possés mali
Fácere faceres. PI. Díc modo hominem quí sit: si non
fécero 555

Eí male aliquo pácto, me esse dícito ignauíssumum.
MN. Néquam homost, uerum hércle amicus ést tibi.
PI. Tantó magis

Díc quis est: nequam hóminis †ego páruí pendo grá-
tiam.

MN. Vídeo non potésse quin tibi éius nomen éloquar:
Pístoclere, pérdidisti mé sodalem fúnditus. 560

PI. Quid istuc est? MN. Quid ést? misine ego ád te
ex Epheso epístulam

Súper amica, ut mi ínuenires? PI. Fáteor factum, et
répperi.

MN. Quíd? tibi non erát meretricum aliárum Athenis
cópia,

Quíbuscum haberet rém, nisi cum illa quám ego man-
dassém tibi

Ócciperes tute <étiam> amare et mi íres consultúm
male? 565

PI. Sánun es? MN. Rem répperi omnem ex tuó ma-
gistro: né nega.

Pérdidisti me. PI. Étiame ultro tuís me prolectás
probris?

MN. Quíd amas Bacchidém? PI. Duas ergo hic íntus
eccas Bácchides.

MN. Quíd, duas? PI. Atque ambás sorores. MN. Ló-
queris nunc nugás sciens.

PI. Póstremo, si pérgis paruam míhi fidem arbitrárier,
Tóllam ego ted in cólbum atque intro hinc aúferam.

MN. Immo ibó: mane. 571

PI. Nón maneo neque tú me habebis fálsio suspectúm.
MN. Sequor.

563. Qui: corr Angelius || 565. add Sey | me: corr Ri ||

568. amas PI. bachidem duas: corr Ca || 569. duae: corr Py ||

570. parum: corr Scal ||

**PARASITVS. PVER. PISTOCLERVS
ADVLESCENS**

PA. Parasitus ego sum | hóminis nequam atque
ínprobi,
Milítis qui amicam sécum auexit éx Samo.
Nunc me íre iussit ád eam et percontárier, 575
Vtrum aúrum reddat ánne eat secúm semul.
Tu dúdum, puer<e>, cím illa<c> usque istí semul:
Quae harúnc sunt aedes, púlta: adi actutum ád fores.
Recéde hinc dierécte. ut pulsat própudium.
Comésse panem trís pedes latúm potes, 580
Forés pultare néscis. ecquis [his] in aédbust?
Heus, écquis hic est? écquis hoc aperit óstium?
Ecquis éxit? PI. Quid istuc? quae ístaec est pul-
satio?

Qui<d est? quaé> te mala crux ágitat, qui ad istúnc
modum
Aliéno uiris tuás extentes óstio? 585
Forés paene exfregísti. quid nunc uís tibi?
PA. Aduléscens, salue. PI. Sálue. sed quem quaé-
ritas?

PA. Bacchídem. PI. Vtram ergo? PA. Níl scio
nisi Bácchidem.

Paucís me misit míles ad eam Cléomachus,
Vel út ducentos Philippos reddat aúreos 590
Vel ut hínc in Elatiām hódie eat secúm semul.
PI. Non ít: negat se itúram. abi et renúntia.
Alium illa amat, non illum. duc te ab aédbus.
PA. Nimis íracunde. PI. At scín quam iracundús
siem?

Ne tibi hercle haud longest ós ab infortúnio: 595
Ita déntifrangibula haéc meis manibus géstíunt.

577. add Bo || 578. harum: corr Stud || 581. del Scal || 583. post
exit novae scaenae inscriptionem del Bo || 584. add Sey duce Ri ||
592. negato esse: corr Ri duce Ac ||

PA. Quom ego huius uerba intérpretor, mihi caútiost,
Ne núcifrangibula excússit ex malis meis.
Tuo ego ístaec igitur dícam illi perículo.

PI. Quid aís tu? PA. Ego istuc illi dicam. PI. Díc mihi. 600

Quis tú's? PA. Illius sum íntegumentum córporis.
PI. Nequam ésse oportet quoí tam íntegumentum
ínproubumst.

PA. Sufflátus ille huc uéniēt. **PI.** Dirrumpútum uelim.

PA. Numquid uis? PI. Abeas: céleriter factóst opus.
PA. Vale détfootor nihilo. PI. Ést tu integrum ex

PA. Vale, dentifrangibile. PI. Et tu, integumentum, uale. 605

In eum [nunc] haéc reuenit rés locum, ut quid
cónsili

Dem meó sodali súper amica nésciam:
Qui irátus renumeráuit omne aurúm patri,
Neque númmus ullustquí reddatur militi.
Sed húc concedam: nám concrepueránt fores. 610
Mnesílochus eccum maéstus progreditur foras.

**MNESILOCHVS. PISTOCLERVS
ADVLESCENTES II**

MN. Pétulans, propteruo, íracundo ánimo, indomito, in-cógitato,

Síne modo et modéstia sum, síne bono iure átque honore,
Íncredibilis ímposque animi, ínamabilis, inlépidus uiuo,
Máleuolente ingénio natus: póstremo id mihist quód
uolo ego [esse] aliis. 615

Credibile hoc est? nequiór nemost

Neque indignior, quoⁱ di bene faciant neque quem quisquam homo aut amet aut adeat.

602. tu integumentum inprobus es: corr Bo || 604. nunc quid | abeas celeriter: dist Herm || 606. del Bo || 615. del Spengelius || 617. ictus omisimus, ubi metra incertiora ||

Inimicos quam amicos aequomst med habere,
Malos quam bonos par magis me iuuare.

Omnibus probris, quae improbis uiris 620

Digna sunt, dignior nullus est homo,

Qui patri reddidi omne aurum amens —

Quod fuit praem manu. sumne ego homo miser?

Perdidi me atque operam Chrysali.

PI. Consolandus hic mist: ibo ad eum.

Mnesiloch, quid fit? MN. Perii. 626^a

PI. Di melius faciant. MN. Perii. 626^b

PI. Non tales, insipiens? MN. Taceam? 627^a

PI. Sanus satis non es. MN. Perii. 627^b

Multa mala mi in pectore nunc acria atque acerba
eueniunt.

Crimin me habuisse fidem? inmerito tibi iratus fui.
PI. Heia, bonum habe animum. MN. Vnde habeam?

mortuos pluris pretist quam ego sum.

PI. Militis parasitus modo uenerat aurum petere
hinc: 631

Eum ego meis dictis malis his foribus atque hac *
Reppuli reieci hominem. MN. Quid mihi id pro-
dest?

Quid faciam? nil habeo miser: ille quidem hanc
abducet, scio.

PI. Si mihi sit, [non] pollicear. MN. Scio, dares: noui.

Sed nisi ames, non habeam tibi fidem tantam. 636^a

Nunc agitas sat tute tuarum rerum. 636^b

Egone ut opem mihi ferre putem posse inopem te?

PI. Tace modo: deus respiciet nos aliquis. MN. Nugae.

PI. Mane. MN. Quid est? PI. Tuam copiam eccam
Chrysalum uideo.

618. equust vel equiust vel equiumst | me: corr Herm ||
620. improbris || 622. amans: corr Sarac || 625. cf. ad 617 ||
629—639. cf. ad 617 || 635. mihist: corr Ca | del Spengelius ||

**CHRYSALVS. MNESILOCHVS. PISTOCLERVS
SERVOS ADVLESCENTES II**

CH. Hunc hóminem decet auro éxpendi: huic decet stá-
tuam statui ex aúro. 640
Nam dúplex hodie facinús feci, duplicitibus spoliis sum
afféctus.
Érum maiorem méum ut ego hodie lúsi lepide, ut lúdi-
ficatust.

Cállidum seném cállidis dolís
Cómpuli et pérpuli mi ómnia ut créderet.

Núnc amanti eró, filio senís, 645

Quicum égo bibo, quicum édo et amo,

Régias cópias aúreasque óptuli,

Ut domo súmeret neú foris quaéreret.

Nón mihi istí placent Pármenonés, Syri,

Qui duas aut trís minas auferunt erís. 650

Nequius nil est quam egens consili seruos nisi habet—

Multipotens pectus: ubiquomque usus siet, pectore
expromat suo.

Nullus frugi esse potest homo,

Nisi qui et bene et male facere tenet. 655

Improbis cum improbis sit, harpaget *cum* furibus,
furetur quod queat.

Vorsipellem frugi conuenit esse hominem

Pectus quo sapit. Bonus sit bonis, malus sit
malis: 660. 661

Vtcumque res sit, ita animum habeat.

Séd lubet scire quantum aúrum erus sibi

Démpsit et quíd suo réddidit patrí.

Sí frugist, Hérculem fécit ex patré: 665

Décumam partem eí dedit, sibi nouem abstulít.

Séd quem quaero, óptume eccum óbuiam mihíst.

651—662. cf. ad 617 || 656. add Herm || 667. ecce: corr
Langenus ||

Numquí nummi exciderúnt, ere, tibi, quód sic terram
optúere? 668

Quid uós tam maestos tristisque esse cónspicor?

Nón placet nec témerest. etiam quíd ^t mihi respon-
detis? 670

MN. Chrýsale, occidí. CH. Fortassis tu aúri dempsistí
parum?

MN. Quám malum parum? ímmo uero nímis multo
minus quám parum.

CH. Quíd ^t igitur, stólte, quoniam occasio ad eam
rérem fuit

Meá uirtute pártā, ut quantum uéllés tantum súmeres,
Síc hoc digitulís duobus súmebas primóribus? 675

Án nescibas, quam eíus modi homini ráro tempus sé
daret?

MN. Érras. CH. At quidem túte errasti, quóm parum
immersti ámpliter.

MN. Pól tu quam nunc méd accuses mágis, si magis
rem nóueris.

Óccidi. CH. Animus iam ístoc dicto plús praesagitúr
mali.

MN. Périi. CH. Quid ita? MN. Quía patri omne cún-
ramento réddidi. 680

CH. Réddidisti? MN. Réddidi. CH. Omnene? MN. Óp-
pido. CH. Occisí sumus.

Qui ín mentem uenít tibi istuc fácinus facere tám
malum?

MN. Bácchidem atque hunc súspicabar própter crimen,
Chrýsale,

Mí male consuluisse: ob eam rem omne aúrum iratus
réddidi 684

Meó patri. CH. Quid, úbi reddebas aúrum, dixistí patri?

669. uos maestos tam: *trai Mue* || 670. QUID: quin || 671.

672. *inverso ord. libri praeter A* || 671. FORTASSE || 672. Quia:

corr Fritzsche | nimio minus multo: *corr Ri* | QUAMPARUM:

parum || 676. nesciebas: *corr Guy* || 678. me: *corr Bent* || 679. CH.

Occidi: *corr Dousa* || 684. Me: *corr Lamb* ||

MN. Mé id aurum accepísse extemps ab hóspite
Archidémide. CH. Em,
Ístoc dicto †dedisti hodie ín cruciatum Chrýsalum:
Nam ubi me aspiciet, ád carnuficem rápiet continuó
senex.

MN. Égo patrem exoráui. CH. Nempe ergo hóc ut
faceret quód loquor?

MN. Ímmo tibi ne nóceat neu quid ób eam rem
suscénsat. 690

Átque aegre impetráui. nunc hoc tibi curandumst,
Chrýsale.

CH. Quíd uis curem? MN. Vt ád senem etiam álteram
faciás uiam.

Cómpara, fabricáre, finge quód lubet, conglútina,
Vt senem hodie dóctum docte fallas aurumque aúferas.

CH. Víx uidetur fieri posse. MN. Pérge, ac facile
ecféceris. 695

CH. Quám malum facile, quém mendaci préndit manu-
festó modo?

Quém si orem ut mihi nil credat, íd non ausit crédere.

MN. Ímmo si audiás quae dicta díxit me aduorsúm tibi.

CH. Quíd dixit? MN. Si tu illum solem sibi solem
esse díceres,

Se illum lunam crédere esse et nóctem qui nunc ést dies.

CH. Émungam hercle hominém probe hodie, ne íd
nequiquam díixerit. 701

PI. Núnc quid nos uis fácere? CH. Enim nil [est]
nísi ut ametis ímpero.

Céterum quantúm lubet me póscoitote aurum: égo dabo.

Quíd mihi refert Chrýsalo esse nómen, nisi factís
probo?

Séd nunc quantillum úsus auri tibi, Mnesiloché, díc
mihi. 705

MN. Mílti nummís ducentis iam úsus est pro Bácchide.

695. haec feceris: corr Palm || 696. Qua malum || 702. del
Ca || 705. quantillum vel quantulum ||

CH. Égo dabo. MN. Tum nóbis opus est súmptu.
CH. Ah, placidé uolo

Ínumquidque agámus: hoc ubi égero, tum istúc agam.
Dé ducentis númmis primum inténdam ballistam ín
senem.

Eá ballista sí peruortam túrrim et propugnácula, 710
Récta porta inuádam extemplo in óppidum antiquom
ét uetus:

Si íd capso, gerítote amicis uóstris aurum córbibus,
Sicut animus spérat. PI. Apud test ánimus noster,
Chrýsale.

CH. Núnc tu abi intro, Pístocle, ad Bácchidem atque
ecfér cito —

PI. Quíd? CH. stilum, ceram ét tabellas, linum. PI. Iam
faxo híc erunt. 715

MN. Quíd nunc es factúrus? id mihi díce. CH. Coc-
tumst prándium.

Vós duo eritis átque amica túa erit tecum tértia.

MN. Sicut dicis. CH. Pístoclero nulla amicast? MN.
Ímmo adest:

Álteram ille amát sororem, ego álteram, ambas Bácchides.

CH. Quíd tu loquere? MN. Hoc, út futuri súmus.

CH. Vbist biclínium 720
Vóbis stratum? MN. Quíd id exquaeris? CH. Rés
itast: dici uolo.

Néscis quid ego actúrus sim neque fácinus quantum
exórdiar.

MN. Cédo manum ac subséquere propius me ád fores.
intro íspice.

CH. Eúax, nimis bellúst atque ut esse máxume opta-
bám locus. 724. 725

PI. Quae ímperauisti: ímperatum béne bonis factum
ílicost.

CH. Quíd parasti? PI. Quaé parari tú iussisti | ómnia.

713. Sicui: corr Scioppius || 720. loqueris: corr Guy ||
724. 725. bellus: corr Ri ||

Ch. Cápe stilum propere ét tabellas tu hás tibi. MN.
Quid póstea?

CH. Quód iubebo scribito istic: nám propterea <té> uolo
Scribere, ut patér cognoscat líteras, quandó legat. 730
Scribe. MN. Quid scribám? CH. Salutem tuó patri
uerbís tuis.

PI. Quíd si potius mórbum, mortem scribat? id erit
réctius.

CH. Né interturba. <MN.> Iam ímperatum in céra inest.
CH. Dic quem ád modum?

MN. ‘Mnésilochus salútem dicit suó patri.’ CH. Ad
scribe hóc cito: 734

‘Chrýsalus mihi úsque quaque lóquitur nec recté, pater,
Quia tibi aurum réddidi et quia nón te <de>fraudáuerim.’

PI. Máne dum scribit. CH. Celerem oportet ésse ama
torís manum.

PI. Át quidem herclest <ád> perdundum mágis quam
ad scribundúm cíta.

MN. Lóquere: hoc scriptumst. CH. ‘Núnc, pater mi, proín
tu ab eo ut caueás tibi,
Sýcophantiás conponit, aúrum ut abs ted aúferat: 740
Ét profecto se áblaturum díxit.’ plane adscribito.

MN. Díc modo. CH. ‘Atque id póllicetur sé daturum
aurúm mihi,

Quód dem scortis quódque in lustris cómedim et con
graecém, pater.

Séd, pater, uide né tibi hodie uérba det: quaeſo caue.’

MN. Lóquere porro. CH. Adscribendum etiam. MN. Ló
quere quid scribám modo.

CH. ‘Séd, pater, quod prómisisti mihi, te quaeſo ut
mémineris, 746

Ne illum uerberés, uerum apud te uíngustum adseruató
domi.’

728. tuas tibi || 729. add Ca || 732. mortem vel et mortem ||
733. MN. Ne: corr Ri | add Ri || 736. add Ca || 738. Atque
idem: corr Mue | hercle em: corr Ca | add Ca | cito vel scito:
corr Herm || 740. te: corr Ca || 743. et congregem (congreger
Non.): corr Ca || 745. MN. Etiam: corr Bo ||

Cédo tu ceram ac línum actutum. age óbliga, obsigná cito.
 MN. Óbsecro, quid istis ad istunc úsust conscriptis
 modum,

Vt tibi nequid crédat atque ut uinctum te adseruét
 domi? 750

CH. Quia mi ita lubet: pótin ut cures te átque ut
 ne parcás mihi?

Meá fiducia ópus conduxi et meó periclo rém gero.
 MN. Aéquom dicis. CH. Cédo tabellas. MN. Áccipe.

CH. Animum aduórtite.

Mnésiloche et tu, Pístoclere, iám facite in biclínio

Cúm amica sua utérque accubitum eátis — ita negó-
 tiumst — 755

Átque ibidem ubi núc sunt lecti stráti potetis cito.
 PI. Númquid aliud? CH. Hóc, atque etiam: ubi erit

accubitum semel,

Né quoquam exsurgáti, donec á me erit signum datum.

PI. O ímperatorém probum. <CH.> Iam bís bibisse
 opórtuit.

MN. †Fugiamus. CH. Vos uostrum curate offícium,
 ego efficiám meum. 760

CHRYSALVS

SERVOS

Insánum magnum mólier negótium

Metuóque ut hodie póssiem emolírier.

Sed núc truculento mi átque saeuo usús senest.

Nam nón conductit huic sycophántiae

Seném tranquillum | ésse, ubi me aspéxerit. 765

Vorsábo ego illunc hódie, si uiuó, probe.

Tam fríctum ego illum réddam, quam frictumst cicr.

Adámbulabo ad óstium, ut quando éxeat

Extémplo aduenienti ei tabellas dem ín manum.

752. periculo: corr Bo || 753. PIST. Aequum || 759. add Ac ||

760. PIST. Fugiamus || 762. póssiem vel possim || 766. illum:
 corr Ca ||

**NICOBVLVS. CHRY SALVS
SENEX SERVOS**

NI. Nimio illaec res est †mane diuidiaé mihi, 770
Suptérfugisse sic mihi hodie Chrysalum.

CH. Saluós sum: iratus ést senex. nunc ést mihi
Adeúndi ad hominem témpus. NI. Quis loquitúr
prope?

Atque hícquidem, opinor, Chrysáluſ(t). CH. Accés-
sero.

NI. Bone sérue, salue: quíd fit? quam mox náuigo
In Éphesum, ut aurum répetam ab Theotimó do-
mum? 776

Tacés? per omnis deós adiuro, ut, ní meum
Gnatúm tam amem atque ei fácta cupiam quae ís
uelit,

Vt túa iam uirgis látera lacerentúr probe 779. 780
Ferrátusque in pistríno aetatem cónteras.

Omnía rescui scélera ex Mnesilochó tua.

CH. Men críminatust? óptumest: ego súm malus,
Ego súm sacer, scéléstus. specta rém modo.

Ego uérbum faciam <núllum.> | NI. Étiam, cár-
nufex, 785

Minitáre? CH. Nosces tú illum actutum quális sit.
Nunc hás tabellas férre me iussít tibi:

Orábat quod istic ésset scriptum ut fieret.

NI. Cedo. CH. Nósce signum. NI. Nóui. ubi
ipseſt? CH. Néscio.

Nil iám me oportet scíre: oblitus sum ómnia. 790

Scio me éſſe seruom: néscio etiam id quód scio.

Nunc áb transenna hic túrdus lumbricúm petit:

Pendébit hodie púlcre, ita intendí tenus.

NI. Manedúm parumper: iam éxeo ad te, Chrýsale.

774. add Ca || 785. add Brachmannus duce Ri || 787. hasce:
corr Fl || 792. trasenna: corr ex Non. || 793. intendit erus: corr
ex Non. || 794. ad te exeo: trai Guy ||

CH. Vt uérba mihi dat: béne scio quam rém gerat.
 Seruós arcessit íntus, qui me uinciant. 796
 Bene nauis agitatur, púlcre haec confertúr ratis.
 Sed cónticiscam: nam aúdio aperirí fores.

NICOBVLVS. CHRYSALVS. LORARIVS
SENEX SERVOS

NI. Constrínge tu illi<c>, Artamo, actutúm manus.
 CH. Quid féci? NI. Inpinge púgnum, si muttíuerit.
 Quid haé locuntur littérae? CH. Quid mé rogas?
 Vt áb illo accepi, ad te óbsignatas áttuli. 802
 NI. Eho tu, — loquitátusne es gnató meo
 Male pér sermonem, quia mi id aurum réddidit,
 Et té dixisti id aúrum ablaturúm tamen 805
 Per sýcophantiam? CH. Egone istuc dixí? | NI. Ita.
 CH. Quis homóst qui dicat mé dixisse istúc? NI.
 Tace.

Nullús homo dicit: haé tabellae te árguont,
 Quas tu áttulisti: em, haé te uincirí iubent.
 CH. Aha, Béllorophontem tíos me fecit filius: 810
 Egomét tabellas téculi ut uincirér: sine.
 NI. Proptérea hoc facio, ut suádeas gnató meo
 Vt pérgraecetur técum, teruenéfice.
 CH. O stúlte, stulte, nescis nunc ueníre te:
 Atque ín eopse adstas lápide, ut praeco praédicat.
 NI. Respónde: quis me uéndit? CH. Quem di dí-
 ligunt, 816

Aduléscens moritur, dúm ualet sentít sapit.
 Hunc si úllus deus amáret, plus annís decem,
 Plus iám uiginti mórtuom esse opórtuit.
 +Terrae odium ámbulat: iam níl sapit 820
 Nec séntit: tantist quántist fungus pútidus.

795. dat ut nescio: corr Abraham || 799. add R̄i || 811. tetuli
 vel detuli || 813. per gregetur || 815. eo ipso: corr R̄i || 816. di
 diligunt vel diligunt di ||

NI. Tun térrae me odium esse aútumas? abdú-
cite hunc
Intro átque adstringite ád columnam fórtiter.
Numquam aúferes hinc aúrum. | CH. Atqui iám dabis.
NI. Dabo? CH. Átque orabis mé quidem ultro
ut aúferam, 825
Quom illúm rescisces críminatorém meum
Quanto ín periclo et quánta in pernicié siet.
Tum libertatem Chrýsalo largíbere:
Ego ádeo numquam accípiam. NI. Dic, scelerúm
caput,
Dic, quo ín periclost méus Mnesilochus filius? 830
CH. Sequere hác me: faxo iám scies. NI. Quo
gentium?
CH. Tres únos passus. NI. Vél decem. CH. Age-
dum tu, Ártamo,
Forem hánct pauxillum | áperi: placide, né crepa.
Sat ést. accede huc tú. uiden conuírium?
NI. Video exaduorsum Pístoclerum et Bácchidem.
CH. Qui súnt in lecto illo áltero? NI. Interí
miser. 836
CH. Nouístine hominem? NI. Nói. CH. Dic so-
dés mihi,
Bellán uidetur spécie mulier? NI. Ádmodum.
CH. Quid? illám meretricemne ésse censes? NI.
Quíppeni?
CH. Frustrá's. NI. Quis igitur ópsecrost? CH. In-
uénaris. 840
Ex mé quidem hodie númeram fies cértior.

CLEOMACHVS. NICOBVLVS. CHRYSALVS
MILES   **SENX**   **SERVOS**
 CL. Meamne híc Mnesilochus Nícobuli filius
 Per uim út retineat múlierem? quae haec fáctiost?

---

827. pericolo: corr Guy || pernitie vel permittie || 840. Frustres ||

NI. Quis illést? CH. Per tempus híc uenit milés
mihi.

CL. Non me árbitratur militem, sed mulierem, 845
Qui mé meosque nón queam deféndere.

Nam néque Bellona mi úmquam neque Mars créduat,
Ni illum éxanimalem fáxo, si conuénero,
Niue éxheredem fécero uitaé suae.

NI. Chrysále, quis illest quí minitatur filio? 850
CH. Vir hic ést illius mulieris quacum áccubat.

NI. Quid, uír? CH. Vir, inquam. NI. Núptast
illa, | ópsecro?

CH. Scies haúd multo post. NI. Óppido interí
miser.

CH. Quid núc? scelestus tibi uidetur Chrýsalus?
Age núc uincito me, aúscultato filio. 855

Dixín tibi ego illum inuénturum te quális sit?

NI. Quid núc ego faciam? CH. Iúbe sis me ex-
soluí cito:

Nam ní ego exsoluor, iám manufesto hominem óp-
primet.

CL. Nil ést lucri quod me hódie facere máuelim
Quam illúm cubantem cùm illa opprimere, ambo
ít necem. 860

CH. Audín quae loquitur? quín tu me exsoluí iubes?

NI. Exsoluite istum. périi, pertimuí miser.

CL. Tum illám quae corpus públicat uolgó suom
Faxó se haud dicat náctam quem derídeat.

CH. Pacíisci cum illo paúlula pecúnia 865
Potés. NI. Pacisce ergo, ópsecro, quid tibi lubet,

Dum né manufesto hominem ópprimat neue énicet.

CL. Nunc nísi ducenti Philippi redduntur mihi,
Iam illórum ego animam ambórum exsorbebo óp-
pido. 869

NI. Em illóc pacisce, sí potes. [NI.] perge ópsecro:

850. minitatur *vel* minatur || 856. siet: corr Fl || 866. Paci-
scere: corr Bo || 870. CH. Em | paciscere: corr Bo | potes *vel*
potest ||

- Pacíscere quiduis. CH. Ibo et faciam sédulo.
 Quid clámas? CL. Vbi erus túos est? CH. Nus-
 quam: nescio.
- Vis tibi ducentos númmos iam promittier,
 Vt né clamorem hic fáciás neu conuícium?
 CL. Nil ést quod malim. CH. Atque út tibi mala
 multa íngeram? 875
- CL. Tuo árbitratu. NI. Vt subblanditur cárnuſex.
 CH. Pater híc Mnesilochist: séquere, is promittét
 tibi.
- Tu aurúm rogato. céterum uerbúm sat est.
 NI. Quid fít? CH. Ducentis Philippis †rem pepigi.
 NI. Vah, Salus
- Mea, seruauisti mé. quam mox dicó 'dabo'? 880
 CH. Roga húnc tu, tu promítte huic. NI. Pro-
 mittó: roga.
- CL. Ducéntos nummos aíreos Philippós probos
 Dabín? CH. 'Dabuntur' ínque: respondé. NI. Dabo.
 CH. Quid nún̄c, inpure? númquid debetúr tibi?
 Quid illí molestu's? quíd illum morte térritas? 885
 Et égo te et ille mactámus infortúnio.
 Si tibist machaera, at nóbis ueruinást domi:
 Quaquidém te faciam, sí tu me irritaueris,
 Confóssiorem sóricina nénia.
- Iam dúdum hercle equidem séntio, suspicio 890
 Quae té sollicitet: éum esse cum illa málriere.
 CL. Immo ést quoque. CH. Ita me Iúppiter Iunó
 Ceres
- Minérua †Latona Spés Opis Virtús Venus
 Castór Polluces Márſ Mercurius Hércules
 Summánus Sol Satúrnus dique omnés ament, 895
 Vt ille cum illa néque cubat neque ámbulat
 Neque aúſculatur néque illud quod dicí solet.
 NI. Vt iúrat: seruat me ille suis periúriis.

871. Paciscere: corr Bo cum B¹ || 880. add Bo || 885. quia
 illum: corr Ca || 887. et: corr Ac || 888. reddam Festus ||
 897. auscultatur ||

CL. Vbi nunc Mnesilochus érgost? CH. Rus misít
pater:

Illa autem in arcem | ábiit aedem uísere 900
Minéruae. nunc apértast: i, uise, éstne ibi?

CL. Abeo ád forum igitur. CH. †Vel hercle in
malám crucem.

CL. Hodie exigam aurum hoc? CH. Exige ac
suspénde te:

Ne súpplicare céseas, †nihili homo.

Illést amotus. síne me, per te, ere, ópsecro 905
Deos ímmortales, íre huc intro ad filium.

NL. Quid eo íntro | ibis? CH. Vt eum dictis plú-
rumis

Castígem, quom haec sic fácta ad hunc faciát mo-
dum.

NI. Immo óro ut facias, Chrýsale, et ted ópsecro,
Caeu pársis in eum dícere. CH. Etiam mé mones?
Satin ést si plura ex me aúdieret hodié mala 911
Quam audíuit umquam Clínia ex Demétrio?

NL. Lippi illi<c> oculi séruos est simillimus:

Si nón est, nolis ésse neque desíderes:

Si est, ábstinere quín attingas nón queas. 915

Nam ni ílluc hodie fórtē fortuna híc foret,
Milés Mnesilochum cum úxore opprimerét sua
Atque óbtruncaret moéchum manufestárium.

Nunc quási ducentis Phíllipis emi filium,
Quos dáre promisi mílti: quos nón dabo 920
Temere étiam prius quam filium conuénnero.

Numquam édepol temere quícquam credam Chry-
sal.

Verúm lubet etiam mi hás perlegere dénuo:
Aequómst tabellis cónsignatis crídere.

902. NI. Vel || 908. haec facta sic: *trai Ca* || 909. ted vel
te || 918. ille: corr Aldus || 922. TEMEREQUIQUAM: quicquam
temere ||

ACTVS IV

CHRY SALVS
SERVOS

Atrídae duo fratrés cluent fecisse facinus máxumum, 925
 Quom Príami patriam Pérgamum diuina moenitúm manu
Armís, equis, exércitu atque exímiis bellatóribus
 Millé cum numero náuium decumo ánno post subége-
 runt.

Non pédibus termentó fuit, praeut égo erum expugnabó
 meum 929

Sine clásse sineque exércitu et tánto numero mítium.
 [Cepi, expugnauí amánti erili filio aurum ab suo patre.]
 Nunc prius quam huc ^tsenex uenit, lubet lámentari,
 dum éxeat.

O Tróia, o patria, o Pérgamum: o Príame periistí senex,
 Qui mísero male mulcábere quadringéntis Philippis aú-
 reis.

Nam ego hás tabellas óbsignatas, cónsignatas quás fero,
 Non súnt tabellae, séd equos quem misére Achiui
 lígneum. 936

Epiust Pistoclérus: ab eo haec súmptae. Mnesilochús
 Sinost

Relíctus. ellum: nón in busto Achílli, sed in lecto
 áccubat:

Bacchídem habet secum, ille 6lím <ut> habuit ígnem
 qui signúm daret:

Nunc ípsum exurit. égo sum Vlices, quóius consilio
 haéc gerunt. 940

Tum quae híc sunt scriptae lítterae, hoc ín equo | in-
 sunt mítites

925. Atrides || 928. MILLEPOSTNUMERO teste Stud || 929. tor-
 mento: corr ex Festo || 931. del Kiesslingius || 937—940 om A ||
 937. sumpta: corr Kiesslingius | sinon est: corr Angelius || 939. ada-
 Py || 940. Hunc: corr Guy | haec vel hanc ||

Armáti atque animatí probe. ita rés successit mi úsque
adhuc.

Atque híc equos non in árcem, uerum in árcam faciet
ímpetum.

Exítium, excidium, exlécebra fiet híc equos hodie auró
senis.

Nostró seni huic stolido, eí profecto nōmen facio ego
Ílio. 945

Milés Menelaust, égo Agamemno: | ídem Vlixes Lártius:
Mnesilochust Alexandér, qui erit exítio rei patriaé suae:
Is Hélenam auexit, quóia causa núnc facio obsidium
Ílio.

Nam illi ítidem Vlixem audíui, ut ego sum, fuísse et
audacem ét malum.

Dolis égo deprensus sum: ille mendicans paéne inuen-
tus ínteri[i]t, 950

Dum ibi exquirit facta Íliorum. adsimiliter mi hodie
óptigit:

Vinctús sum, sed dolís me exempti: item se ille seruauít
dolis.

Ílio tria fuísse audiui fáta, quae illi fórent exitio:
Sígnum ex arce sí periisset: álterum etiamst Tróli
mors:

Tértium, quom pórtae Phrygiae límen superum scín-
deretur. 955

Pária item tria eis tribus sunt fáta nostro huic Ílio.
Nam dúdum primo ut díixeram nostró seni mendácium
Et de hóspite et de auro ét de lembo, ibi sígnum ex
arce iam abstuli.

Iam dúo restabant fáta tunc, nec mágis id ceperam
óppidum.

942. meliusque: corr Bo || 944. EXITIUMEXCIDIUM: Excidiu
exitium || 945. ILICO || 946. LARTIUS: lertius || 947. EXITIO: ex-
itium || 948. Is: si | AUEXIT: abduxit || 949. ILLITIDEAUDIUI-
ULIXEM: illic eidem audiui ulixem || 950. PRENSUS | del Ri ||
951. FATAILLORUM: facta (vel fata) illorum: corr Gul || 952. DO-
LISME: dolis || 953. ILLITRIA | FUERE || 956. HIS | NOSTRO:
nostra || 959. TUNC: tum ||

Post ubi tabellas ad senem detuli, ibi occidi Tróilum.
 Quom cénsuit Mnesílochum cum uxore ésse dudum
 mili⁹⁶¹stis,
 Ibi uix me exsolui: atque id periculum adsímulo, Vli-
 xem ut praédicant
 Cognitum ab Helena ésse proditum Hécubae. sed
 ut olim ille se
 Blánditiis exémit et persuásit se ut amítteret,
 Item égo dolis me illo éxtuli e períclo et decepí senem.
 Post cùm magnifico mili⁹⁶⁶te, urbes uérbis qui inermús
 capit,
 Conflíxi atque hominem réppuli. dein púgnam con-
 seruí seni:
 Eum ego ádeo uno mendácio deuíci, uno ictu extém-
 pulo
 Cépi spolia. is nún̄c ducentos númmos Philippos mili⁹⁷⁰
 Quos dáre se promisít dabit.
 Nunc áleris etiám ducentis úsus est, qui dispenséntur
 Illo capto, út sit mulsum quí triumphant mili⁹⁷⁶tes.
 Sed Príamus hic multo illi praestat: nón quinquagintá
 modo,
 Quadringéntos filiós habet atque equidem ómnis lectos
 sine probro:
 Eos égo hodie omnis cóntruncabo duóbus solis íctibus.
 Nunc Príamo nostro síst quis emptor, cómptionalém
 senem
 Vendam égo, uenalem quem hábeo, extemplo ubi oppi-
 dum expugnáuero.
 Sed Príamum adstantem eccum ánte portam uideo. ad-
 ibo atque ádloquar.

---

961. MNESILOCHUS || 965. illo vel ilio | expuli: corr Dissald ||
 966. Poste vel Postea: corr Ac || 967. Conficit || 978. uidebo ||

〈NICOBVLVS. CHRY SALVS〉
〈SENEX SERVOS〉

- NI. Quóianam uox própe me sonat? CH. O Nícobule.
 NI. Quid fit? —
 Quíd? quod te misi écquid egisti? CH. Rógas? congre-
 dere. NI. Grádior — 980
 CH. Óptumus sum oratór: ad lacrumas coégi hominem
 castígando —
 Máleque dictis, quaé quidem quiui cóminisci. NI. Quíd
 ait? CH. Verbum
 Núllum fecit: lácrumans tacitus aúscultabat quae égo
 loquebar:
 Tácitus conscripsít tabellas: óbsignatas mi hás dedit:
 Tíbi me iussit dáre. sed metuo né idem cantent quód
 priores. 985
 Nósce signum: estne éius? NI. Noui: lúbet pellegere
 has. CH. Pérlege.
 Nunc súperum limen scínditur, nunc ádest exitium |
 Ílio.
 Turbát equos lepide lígneus. NI. Chrysále, ades
 dum ego has pérlego.
 CH. Quid mé tibi adesse opus ést? NI. Volo ut quód
 iubebo fáciás, 989^a
 Vt scias, quae hic scrip̄ta sient. 989^b
 CH. Níl moror neque scíre uolo. 990^a
 NI. Támen ades. CH. Quid opúst? NI. Taceas. 990^b
 Quód iubeo id faciás. CH. Adero. 990^c
 NI. Eúge litterás minutás. CH. Quí quidem uideát
 parum.
 Vérum qui satis uídeat, grandes satis sunt. NI. Ani-
 mum aduórtito igitur.
 CH. Nólo inquam. NI. At uolo, ínquam. CH. Quid opust?
 NI. Át enim id quod te iúbeo facias.

---

979. *Novam sc. orditut Rī, continuant libri* || 980. gradior vel
 congregdior || 989^a. iubebo vel iubeo || 990^a 990^b *coniungunt libri* ||

CH. Iústumst, *<ut>* tuós tibi seruos tuo ábitratu sér-
uiat.

NI. Hoc áge sis nunciam. CH. Vbi lubet recita: aúrium
operam tibi dico. 995

NI. Ceraé quidem haud parsit néque stilo. sed quídquid
est, pellégere certumst.

'Patér, ducentos Phílippos quaeso Chrýsalo
Da, si ésse saluom uís me aut uitalém tibi.'

CH. Malúm quidem hercle mágnūm: tibi dicō. NI.
Quid est?

CH. Non prius salutem scripsit? NI. Nusquam
séntio. 1000

CH. Non dábis, si sapies: uérum si das máxume,
Ne ille álum gerulum quaérat, si sapiét, sibi:
Nam ego nón latuss súm, si iubeas máxume.
Sat síc suspectus súm, quom careo nóxia. 1004

NI. Ausculta porro, dum hóc quod scriptumst pér-
lego.

CH. Inde á principio iam ínpúdens epístulast.

NI. 'Pudét prodire me ád te in conspectúm, pater:
Tantúm flagitium té scire audiú meum,

Quod cùm peregrini cúbui uxore miliitis.'

Pol haúd derides: nám ducentis aúreis 1010

Philippis redemi uítam ex flagitió tuam.

CH. Nil ést illorum, quín ego illi dixerim.

NI. 'Stulté fecisse fáteor: sed quaesó, pater,
Ne me, ín stultitia sí deliqui, déseras.

Ego ánimo cupido atque óculis indomitís fui: 1015
Persuásumst facere quoíus me nunc factí pudet.'

Prius té cauisse ergo quám pudere aequóm fuit.

CH. Eadem ístaec uerba dúdum illi dixi ómnia.

NI. 'Quaeso út sat habeas íd, pater, quod Chrýsalus
Me obiúrigauit plúrumis uerbís malis 1020

Et mé meliorem fécit praeceptís suis,

994. add Herm || 995. nunc iam vel iam nunc || 999. magnum.
CH. Tibi || 1020. obiurgauit: corr Ri ||

Vt te éi habere grátiam aequom sít bonam?

CH. Estne ístuc istic scriptum? NI. Em specta,
túm scies.

CH. Vt quí deliquit supplex est ultro ómnibus.

NI. 'Nunc sí me fas est ópsecrare aps té, pater,
Da míhi ducentos números Philippos, te ópsecro.'

CH. Ne unum quidem hercle, sí sapis. NI. Sine
pérlegam: 1027

'Ego iús iurandum uérbis conceptís dedi,
Datúrum id me hodie mulleri ante uesperum
Prius quam á me abiret. núnct, pater, ne périerem
Cura átque abduce me hínc ab hac quantúm potest,
Quam própter tantum dámni feci et flágiti. 1032
Caeu tibi ducenti númeri diuidiaé fuant:
Sescénta tanta réddam, si uiuó, tibi.

Vale átque haec cura.' quíd nunc censes, Chry-
sale? 1035

CH. Nil égo tibi hodie cónsili quicquám dabo
Neque ego haúd committam ut, síquid peccatúm
siet,

Fecíssē dicas dé mea senténtia.

Verum, út ego opinor, sí ego in istoc sím loco,
Dem pótius aurum quam illum corrumpí sinam. 1040
Duae cónditiones súnt: utram tu accipiás uide:
Vel ut aúrum perdas uél ut amator périeret.

Ego néque te iubeo néque ueto neque suádeo.

NI. Miserét me illius. CH. Túos est: non mirúm
facís.

Si plús perdundum sít, periisse suáuiust 1045
Quam illud flagitium uólgo dispaléscere.

NI. Ne ille édepol Ephesi múltó mauellém foret,
Dum sáluos esset, quám reuenissét domum.

Quid égo istic? quod perdúndumst properem pér-
dere.

1030. periurem: corr Vsenerus duce Ca || 1031. potest vel
potes || 1033. diuitiae: corr Ca || 1038. de me mea || 1042. per-
iuret: cf. 1030 || 1049. dist Bo ||

Binós ducentos Philippos iam intus écferam: 1050
Et mili tui quos dūdum promisi miser

Et istos. mane istic: iam exeo ad te, Chrýsale.

CH. Fit uasta Troia, scindunt proceres Pérgamum.
Sciui ego iam dudum fóre me exitium Pérgamo.

Edepól qui me esse dícat cruciatú malo 1055

Dignum, ne ego cum illo pígnus haud ausim dare:
Tantás turbellas fácio. sed crepuít foris:

Ecfértur praeda ex Tróia. taceam núnquam.

NI. Cape hóc tibi aurum, Chrýsale: i, fer filio.

Ego ád forum autem hinc ibo, absoluam miliem.

CH. Non équidem accipiam: proín tu quaeras qui
ferat. 1061

Nolo ego mihi credi. NI. Cápe uero: odiosé facis.

CH. Non équidem capiam. NI. At quaeso. CH. Dico
ut rés se habet.

NI. Moráre. CH. Nolo, inquam, aúrum concredi
mihi.

[†]Vel da aliquem qui me seruet. NI. Ohe, odiosé
facis. 1065

CH. Cedo, sí necessest. NI. Cúra hoc. iam ego
huc reuenero.

CH. Curátumst esse té senem misérrum.

Hoc ést incepta efficere pulcre: [†]ueluti mihi
Euénit, ut ouans praéda onustus [in]céderem.

Salúte nostra atque úrbe capta pér dolum 1070
Domum reduco | íntegrum omnem exércitum.

Sed, spéctatores, uós nunc ne mirémini

Quod nón triumpho: pérulgatumst, nūl moror.

Verum tamen accipiéntur mulso milites.

Nunc hanc praedam omnem iam ád quaestorem
déferam. 1075

1060. ut soluam: corr Fl || 1069. del Scal ||

ACTVS V

PHILOXENVS

SENEX

Quam mágis in pectore meó foueo, quas méus filius
turbás turbet,

Quam se ád uitam et quos ád mores praecípitem
inscitus capéssat:

Magis cúraest magisque adfórmido, ne is péreat neu
corrúmpatur.

Scio: fúi ego illa aetate ét feci illa omnia, sed more
modéstio.

Duxi, hábui scortum, pótaui, dedi, dónaui: at enim
id ráro. 1080

Neque plácitant mores quibus uideo uolgo <ín> gnatos
essé parentes.

Ego dáre me [ludum] meo gnato ínstitui, ut animo
óbsequium sumére possit:

Aequom ésse puto: sed nímis nolo desídiae +ei dare
lúdum.

Nunc Mnésilochum, quod mándaui,
Viso écquid eum ad uirtútem aut ad frugem ópera
sua compúlerit: 1085

Sicút eum, si conuénit, scio fecisse: eost ingenio natus.

NICOBVLVS. PHILOXENVS

SENES II

NI. Quiquómque +ubique sunt, qui fuerunt quiqué
futuri sunt pósthac

Stultí, stolidi, fatuí, fungi, bardí, blenni, buccónes,

1080. 1081. *inverso ordine libri: trai Scal* || 1080. et enim:
corr Pareus || 1081. add *Sey* || 1082. *del Buechelerus* || 1087. ubi-
que *vel ubi* ||

Solús ego omnis longe ántideo stultitia et moribus
índoctis.

Perií: pudet: hocine me aétatis ludós bis factum esse
índigne? 1090

Magis quam íd reproto, tam mágis uror, quae méus
filius turbáuit.

Perdítus sum atque etiam erádicatus sum: ómnibus
exemplís crucior.

Omnía me mala conséctantur, omníbus exitiis ínterii.
Chrysálus med hodie lácerauit, Chrysálus me miserum
spóliauit:

Is mé scelus auro usque áttondit dolis dóctis indoctum
út lubitumst. 1095

Ita miles memorat méretricem esse eam quám ille
uxorem esse áiebat:

Omníaque ut quidque actúmst memorauit: eám sibi
hunc annum cónductam:

Relicíom id auri factúm quod ego ei stultíssimus
homo promísssem.

Hoc hóc est quod <cor> péracescit, hoc ést demum
quod pérerucior:

[Me hoc aétatis ludífaci: immo édepol sic ludós
factum,] 1100

Canó capite atque albá barba miserúm me auro esse
emúncutum.

Perii, hóc seruom meum nón nauci facere ésse ausum.
atque ego, si álibi

Plus périderim, minus aégre habeam minusque íd
mihi damno dúciam.

PH. Certe híc prope me mihi néscioquis loqui uíust.
• sed quem uídeo?

Hicquidém<st> pater Mnesilochi. NI. Eúgæ, socium
aerúmnae et mei mali uídeo. 1105

1089. antedeo: corr Bo || 1091. quem meus: corr Ca ||
1094. me: corr Herm || 1099. add Sey || 1100. del Ri || 1104. Certo:
corr Langenus || 1105. add Fl ||

Philoxéne, salue. PH. Et tu, unde ágis? NI. Vnde homo miser átque infortunátus.

PH. At pól ego ibi sum, esse ubi misérum hominem decet átque infortunátum.

NI. Igitúr pari fortuna, aétate ut sumus, útimur.

PH. Sic est. séd tu,

Quíd tibist? NI. Pól mihi pár idemst quód tibi.

PH. Númquidnam ad filium haec aégritudo ád-
tinet?

1110

NI. Ádmodum. PH. Idém mihi mórbus in péc-
torest.

NI. Át mihi Chrýsalus óptimus homó

Pérdidit filium, me átque rem omném meam.

PH. Quíd tibi ex filio nam, ópsecro, aegrést?

NI. Scies:

1114

[†]Id periit cùm tuo: aeque ámbo amicás habent.

PH. Qui scís? NI. Vidi. PH. Ei mihi, dísperii.

NI. Quíd dubitamus púltare atque huc éuocare ambós
foras?

PH. Haúd moror. NI. Heus Bácchis, iube sis áctutum
aperíri fores,

Nísi mauoltis fóres et postes cóminui secúribus.

BACCHIDES. NICOBVLVS. PHILOXENVS
MERETRICES II SENES II

BA. Quis sónitū ac tumúltu tantó [nomine] nominát
me atque púltat aedis?

1120

NI. Ego átque hic. BA. Quid hóc est negótī nam,
amábo?

1121^a

Quis hás<ce> huc ouis adégit?

1121^b

NI. Ouís nos uocánt pessumaé. SO. Pastor hárūm
Dormít, quom [haec] eunt síc a pecú palitantes.

1115. atque ambo: corr Herm || 1120. del Py || 1121^b. add
Schmidtius || 1123. del Ri | balitantes: corr Ca ||

BA. At pól nitent: haud sórdidae uidéntur ambae.
SO. Attónsae hae quidem ámbae usque súnt. PH.

Vt uidéntur 1125

Derídere nós. NI. Sine suo úsque arbitrátu.

BA. Rerín ter in ánno tu has tónsitari?

SO. Pol hódie alterá iam bis détonsa cértost.

<BA.> Vetulaé sunt minae ámbae. SO. At bonás
fuisse crédo.

BA. Vidén limulís, opsecró, ut intuéntur? 1180

SO. Ecástor sine ómni arbitrór malitia ésse.

PH. Merito hóc nobis fít, qui quidem húc uene-
rímus.

BA. Cogántur quidem íntro. SO. Haud sció quid
eo opús sit:

Quae néc lac[tem] nec lánam ullam habént: sic
sine ástent.

Exóluere, quánti fuére: omnis fructus 1185

Iam illís decidít: non uidés ut palántes

Solaé liberaé

Grasséntur? quin aétate crédo esse mútas:

Ne bálant quidém, quom a pecú cetero ábsunt: 1189^a

Stultae átque haud malae uidéntur. 1189^b

BA. Reuórtamur íntro, sorór. NI. Ilico ámbae 1140^a

Manéte: hae<c> oues uolúnt uos. 1140^b

SO. Pródigium hoc quidémst: humana nós uoce ap-
pellánt oues.

PH. Haé<c> oues uobís malam rem mágnam quam
debént dabunt.

BA. Síquam debes, té condono: tíbi habe, num-
quam abs té petam.

Séd quid est quaprópter nobis uós malum minitámini?

PH. Quía nostros agnós conclusos ístic esse aiúnt
duos. 1145

1129. sunt thimiame: corr Colerus | BA.: corr Ca | 1130 SOR.
et 1131 BA.: corr Gronovius | 1134. del Spengelius | 1136. ba-
lantes: corr Ca | 1139^b. haud solus B in marg. | 1140^b. add
Schmidtius | 1142. add Bo |

NI. Et praeter eos agnos meus est istic clam mor-
dax canis:

Quí nisi nobis producuntur iam atque emittuntur
foras,

Arietes truces nos erimus: iam in uos incursumbus.

BA. Soror, est quod te uolo secreto. SO. Eho, ^tamabo.

NI. Quo illae abeunt?

BA. Senem illum tibi dedo ulteriorem, lepide ut leni-
tum reddas: 1150

Ego ad hunc iratum adgrédiar, <si> possúmus nos
hosce intro inlícere huc.

SO. Meum pénsum ego lepide accúrabo: ^tquam odio-
sumst mortem amplexari.

BA. Facito ut facias. SO. Taceás. tu tuom facito: égo
quod dixi haud mútabo.

NI. Quid illaec illuc in cónsilio duae sécreto consultant?

PH. Quid aís tu, homo? NI. Quid mé uis? 1155^a

PH. Pudet dícere me tibi quíddam. 1155^b

NI. Quid est quod pudeat? PH. Sed amico homini tibi
quod uolo credere cértumst:

Nili sum. NI. Istuc iam pridem scio: sed quí nili's id
mémora.

PH. Tactus sum uehementer uisco:

Cor stímulo foditur. NI. Pól tibi multo aequius est
coxendícem.

Sed quid istuc est? etsi iam ego ipsus quid sit prope
scire putó me: 1160

Verum aúdere etiam ex té studeo. PH. Viden hanc? NI.
Video. PH. Haud malast mulier.

NI. Pol uero ista mala et tú nili. PH. Quid múlta? ego
amo. NI. An amas? PH. Næl yáq.

NI. Tun, hómo putide, amatór istac fieri aétate audes?
PH. Qui non?

1150. ueteriorem *Prisc.* || 1151. add *Ri* | hos: corr *Vss* ||

1152. BA.: corr *Ri* || 1155^a. 1155^b. contrahunt libri || 1157. quid:

corr *Guy* | nihil sit: corr *Beckerus* || 1160. ipse: corr *Ri* ||

1162. necar: corr *Weisius* ||

NI. Quia flágitiumst. PH. Quid opúst uerbis? meo filio non sum irátus

Neque té tuost aequom esse íratum: si amánt, sa-
pienter fáciunt. 1165

BA. * * * sequere hác. NI. Eunt eccas tándem
Probri pérlecebrae et persuástrices. quid núnc? etiam
reddítis nobis

Filiós et seruom? an ego éxperior tecúm uim maio-
rem? PH. Ábin hinc?

Non hómo tuquidem es, qui istóc pacto tam lépidam
inlepine appéllés.

BA. Senex óptume, quantumst ín terra, sine *<me>*
hóc exorare ábs te, 1170

Vt istúc delictum désistas tanto ópere ire oppugnatúm.

NI. Ni abétis, quamquam tú bella's, malum tíbi magnum
dabo iám. BA. Patiar:

Non métuo nequid míhi doleat quod férias. NI. Vt
blandiloquast.

Ei míhi, metuo. BA. Hic magis tránquillust: ****
I hac mécum intro: atque ibi síquid uis filium con-
castigató. 1175

NI. Ábin á me, scelus? BA. Sine, méa pietas, te
exórem. NI. Exores tú me?

SO. Ego quídem ab hoc certe exórabo. PH. Immo ego
te óro ut me intro abducás.

SO. Lepidum te. PH. At scin quo pácto me ad te intro
ábducas? SO. Mecum út sis.

PH. Omnia quae cupio cōmmemoras.

NI. Vidi égo nequam homines, uérum te nemínem de-
teriorem. PH. Íta sum. 1180

BA. I hac mécum intro, ubi tibi sít lepide uictibus,
uino atque unguéntis.

1164. opus uerbis est vel opus uerbist: corr Bo || 1166. lac
sign Herm || 1170. quantust vel quantus est | add Ri || 1172. abeas:
corr Brugmannus || 1174. lac sign Herm || 1175. abi: corr Py ||
1177. BA.: corr Ac || 1178. abducas mecum: corr Ac || 1179. BA. ||
1180. nequam hominem: corr Lamb ||

NI. Satis, satis iam uostrist cónuiui: me n̄l paenitet
ut sim áceptus:

Quadringéntis Philippis filius me et Chrysálus circum-
duxérunt,

Quem quídēm ego ut non ^texcruciēm, alterum tāntum
auri non méream.

BA. Quid tāndem, si dimídium auri reddítur? in hac
mecum íntro 1185

Atque ~~z u u - u u z~~ ut eis delícta ignoscas? PH. Fáciēt.

NI. Minumé, nolo: nil móror: sine sic. malo illos
ulcisci ámbo.

PH. Etiám tu homo nili, quód di dant boni cáue
culpa tua amíssis.

Dimídium auri datur: áccipias potésque et scortum
accúmbas.

NI. Egon ubi filius corrúmpatur meus, íbi potem?
PH. Potándumst. 1190

NI. Age iam, íd ut ut est, etsist dédecori, patiár:
facere inducam ánimum.

Egon quom haéc cum illo accubet ínspectem? BA. Immo
equidém pol tecum accúmbam. 1192^a

Te amábo et te amplexábor. 1192^b

NI. Caput prúrit: perii. uix negito. BA. ^tNon tibi
uenit in mentem, amabo,

Si dūm uiuas tibi béne facias, tam pól id quidem esse
haud perlónginquom,

Neque si hóc hodie amiséris, post in morte íd euen-
turum esse úmquam? 1195

NI. Quid agó? PH. Quid agas, rogítas etiam? NI. Lubet
ét metuo. PH. Quid métuis?

NI. Ne obnóxius filio sim ét seruo. BA. Mel méum,
amabo, istaec fiunt. 1197

Tuost: únde illum sumére censes, nisi quód tute illi
déderis?

1185. in *vel* isne in || 1186. lac sign Ri || 1191. dedecorum:
corr Ri || 1192^a. accumbet || 1194. iam: corr Bo || 1198. censes
sumere: trai Weisius

Hanc uéniam illis sine te exorem. NI. Vt terebrát:
satin offfirmátum

Quod míhi erat, id me exórat? 1200
Tua sum ópera et propter te ímprobior. BA. †Ne is
quam mea mauélem.

BA. Satin égo istuc habeo offfirmatum? NI. Quod sémel
dixi haud mutábo.

BA. It diés: ite intro accúbitum:
Filií uos expectánt intus. NI. Quam quídem actutum
emoriámur.

SO. Vesprér hic est: sequimini. PH. Dúcite nos quo
lúbet tamquam quidem addictos.

BA. Lepide ípsi hi sunt captí, suis qui filiís fecere
insídias. 1206

⟨CAT.⟩ Hí senes nisi fuíssent nili iam índe ab adu-
lescentia,

Nón hodie hoc tantum flagitium fácerent canis cá-
pitibus:

Néque adeo haec facerémus, ni antehac uídissemus
fíeri,

Vt aput lenonés riuales filiis fierént patres. 1210
Spéctatores, uós ualere uólumus †et clare adplaúdere.

1205. BA.: corr *Langenus* || 1206. insidias ite || 1207.
add *Py* ||

T. MACCI PLAVTI

C A P T I V I

PERSONAE

ERGASILVS PARASITVS
HEGIO SENEX
LORARI
PHILOCRATES CAPTIVOS
TYNDARVS CAPTIVOS
ARISTOPHONTES CAPTIVOS
PVER
PHILOPOLEMVS ADVLESCENS
STALAGMVS SERVOS
CATERVA

ARGVMENTVM

Captús in pugna | Hégionis filius,
Aliúm quadrimum fúgiens seruos uéndidit.
Patér captiuos cómmercatur Áeos
† Tantum studens ut natum recuperet,
Et in íbus emit ólim amissum ffiium. 5
Is suó cum domino uéste uersa ac nómine
Vt ámittatur fécit: ipsus pléctitur.
Et ís reduxit cáptum et fugitiuóm simul,
Indício quoius álium agnoscit ffiium.

|| 5. Et inibi: corr Gul ||

PROLOGVS

Hos quós uidetis stáre hic captiuós duos,
 †Illi qui astant, — í stant ambo, nón sedent:
 Hoc uós mihi testes éstis me uerúm loqui.
 Senéx qui hic habitat, Hégio, est huiús pater.
 Sed ís quo pacto séruiat suo sibi patri,
 Id ego híc apud uos próloquar, si operám datis. 5
 Seni huic fuerunt filii natí duo:
 Altérum quadrimum púerum seruos súrpuit
 Eumque hínc profugiens uéndidit in Álide
 Patri †huiusce: iam hóc tenetis? óptumumst.
 Negat hérkle ille †ultimus. accedito. 10
 Si nón ubi sedeas lócus est, est ubi ámbules,
 Quando hístrionem cágis mendicárier.
 Ego mé tua causa, ne érres, non ruptúrus sum.
 Vos quí potestis ópe uostra censérier 15
 Accípite reliuom: álienó uti níl moror.
 Fugitiuos ille, ut díixeram ante, huiús patri,
 Domo quém profugiens dóminum abstulerat, uéndidit.
 Is póstquam hunc emit, dédit eum huic gnató suo
 Pecúliarem, quía quasi una aetás erat. 20
 Hic núnc domi seruit suó patri nec scít pater:
 Enim uéro di nos quási pilas hominés habent.
 Ratióñem habetis quómodo unum amíserit.

2. hi: corr Ca || 3. Hos: corr B² || 8. surrupuit: corr Ca ||
 19. Hic postquam: corr Fl || 22. Est uero: corr Py ||

Postquam belligerant Aetoli cum | Aleis,
 Vt fit in bello, capitum alter filius. 25
 Medicus Menarchus emit ibidem in Alide.
 Coepit captiuos commercari hic Aleos,
 Siquidem reperire posset qui mutet suum
 — Illum captiuom: hunc suom esse nescit qui domist —
 Et quoniam heri inauduit de summō loco 30
 Summoque genere captum esse equitem | Aleum,
 Nil pretio parsit filio dum parceret:
 Reconciliare ut facilius possit domum
 Emittit hosce e praeda ambos de quaestoribus.
 Hisce autem inter sese hunc confinxerunt dolum, 35
 Quo pacto hic seruos suom erum hinc amittat domum:
 Itaque inter se commutant uestem et nomina:
 Illic uocatur Philocrates, hic Tynarus,
 Huius illic, hic illius hodie fert imaginem.
 Et hic hodie expediet hanc docte fallaciam 40
 Et suom erum faciet libertatis compotem:
 Eodemque pacto fratrem seruabit suom,
 Reducemque faciet liberum in patriam ad patrem
 Inprudens, itidem ut saepe iam in multis locis
 Plus insciens quis fecit quam prudens boni. 45
 (Sed inscientes sua sibi fallacia
 Ita compararunt et confinxerunt dolum
 [Itaque hic commenti de sua sententia],
 Vt in seruitute hic ad suom maneat patrem.
 Ita nunc ignorans suo sibi seruit patri: 50
 Homunculi quanti sunt, quom recogito.)
 Haec res agetur nobis, uobis fabula.
 Sed etiamst paucis uos quod monitos uoluierim.
 Profecto expediet fabulae huic operam dare:
 Non pertractate factast neque item ut ceterae, 55

24. alidis: corr Turnebus || 27. alios: corr Turnebus || 28. cum
 quo: corr Pareus || 30. inde audiuimus: corr Gul || 34. de praeda:
 corr Stu || 36. his vel hic || 42. seruanit || 44. itidem vel itidem
 que | ut vel et || 46—49 e diasceue repetit Lorenzius, 50 del Vss,
 51 Guy ||

Neque spúrcidici insunt uórsus immemorábiles:
 Hic néque periurus lénost nec meretríx mala
 Neque miles gloriósus [esse]: ne uereámini,
 Quia bélum Aetolis <ésse> dixi cum Áleis:
 Foris ílluc extra scaénam fient proélia. 60
 Nam hoc paéne iniquomst, cómico chorágio
 Conári desubito ágere nos tragoédiam.
 Proin síquis pugnam exspéctat litis cóntrahat:
 Valéntiorem náctus aduorsárium
 Si erít, ego faciam ut púgnam inspectet nón bonam,
 Adeo út spectare póstea omnis óderit. 66
 Abeó. ualete, iúdices iustíssumi,
 Domí duellique duéllatores óptumi.

ACTVS I

ERGASILVS
PARASITVS

Iuuéntus nomen índidit Scortó mihi,
 Eo quía inuocatus sóleo esse in conuíuio. 70
 Scio absúrde dictum hoc dérisores dícere,
 At ego áio recte: nám ^tscortum in conuíuio
 Sibi amátor talos quóm iacit scortum ínuocat.
 Estne ínuocatum <scórtum> an non? planíssume.
 Verum hércle uero nós parasiti plánius, 75
 Quos númeram quisquam néque uocat neque ínuocat.
 (Quasi móres semper édimus alienúm cibum.)
 Vbi rés prolatae súnt, quom rus hominés eunt,
 Simul prolatae rés sunt nostris déntibus.

58. del *B*², *Py* || 59. add *B*², *Py* || 62. desubitontos agere:
 desubito nos *B*², *trai Bo* || 68. bellique: corr *Lamb* || 72. clio:
 corr *Ca* || 74. add *Bent* || 75. uerum: corr *Pareus* || 77. secl *Spen-*
gelius ||

- Quasi quóm caletur cócleae in occultó latent, 80
 Suó sibi suco uíuont, ros si nón cadit:
 Itém parasiti rébus prolatís latent
 In occúlto miseri, uíctitant sucó suo,
 Dum rúri rurant hómines quos ligúrriant.
- Prolátis rebus párasiti uenátici [canes] 85
 Sumús: quando res rédierunt, molóssici
 Odiósicique et múltum incommodéstici.
 Et híc quidem hercle, nísi qui colaphos pérfeti
 Potís parasitus frágique aulas ín caput,
 Vel éxtra portam trígeminam ad saccum ílicet. 90
 Quod mihi ne eueniat nón nullum periculumst.
 Nam póstquam meus rex ést potitus hóstium —
 Ita núnc belligerant Aétoli cum | Áleis:
 Nam Aetólia haec est, † illic est captus in Álide
 Philopólemus huius Hégionis filius, 95
 Senís qui hic habitat, quae aédes lamentáiae
 Mihi súnt, quas quotiensquómq[ue] conspició, fleo —,
 Nunc † hic occépit quaéstum hunc fili grátia
 Inhonéstum, maxume álienum ingenio suo:
 Hominés captiuos cómmercatur, sí queat 100
 Aliquem ínuenire suóm qui mutet filium.
 Quod quídem ego nimis quam cùpio <fieri> ut ímpetret:
 Nam ni illum recipit, níl est quo me récipiam.
 Nullast spes iuuentútis: sese omnís amant.
 Ille dénum antiquis ést adulescens móribus, 105
 Quoius númeram uoltum tránquillaui grátiis.
 Condígne pater est eíus moratus móribus.
 Nunc ád eum pergam. séd aperitur óstium,
 Vnde sáturitate saépe ego exii ébrius.

---

80. cocleę vel coccleo vel occleo || 83. suo suco vel suco
 suo || 85. del Py || 89. Potes: corr Ca || 90. Vel ire tra (vel extra)
 et licet: corr Bo || 93. alidis: corr Turnebus || 95. Philopolemus ||
 99. maxime vel et maxime || 101. qui cummutet: corr Scioppius ||
 102—107 pest v. 125 leguntur: trai Ac || 102. add Schoe | im-
 peret || 108. inillum || 107. pater est vel est pater ||

**HEGIO. LORARIVS. ERGASILVS
SENEX PARASITVS**

HE. Aduórte animum sis tu: ístos captiuós duos 110
Herí quos emi dé praeda a quaestóribus,

Is índito caténas singulárias

Istás, maiores quibus sunt iuncti démito.

Sinito ámbulare, sí foris si intús uolent:

Sed uti ádseruentur magna diligéntia. 115

Libér captiuos áuis ferae consímilis est:

Semél fugiendi sí datast occássio,

Satis ést — numquam postilla possis prédere.

<LOR.> Omnés profecto líberi lubéntius

Sumus quám seruimus. HE. Nón uidere ita tú quidem.

<LOR.> Si nón est quod dem, méne uis dem ipse ín pedes? 121

HE. Si déderis, erit extémplo mihi quod dém tibi.

LOR. Auis mé ferae consímilem faciam, ut praédicas.

HE. Ita ut dícis: nam si fáxis, te in caueám dabo.

Sed satis uerborumst: cúra quae iussi átque abi. 125

Ego ibo ad fratrem ad álios captiuós meos:

Visám ne nocte hac quíppiam turbáuerint.

Inde mé continuo récipiam rursúm domum.

ERG. Aegrést mi hunc facere quaéstum carcerárium

Proptér sui gnati miseriam miserúm senem. 130

Sed si úllo pacto ille húc conciliarí potest,

Vel cárnuficinam hunc fácere possum pérpeti.

HE. Quis hic lóquitur? ERG. Ego, qui tuó maerore
máceror,

Macéscō, consenésco et tabescō miser:

Ossa átque pellis súm +miser macritúdine. 135

111. de quaestoribus: corr *F* || 112. His: corr *Sey* || 113. *dist Bachius* | iuncti vel uincti | demito vel demitto || 116. fere vel ferre: corr *Turnebus* || 118. post illa vel postillam || 119. add *Py* || 120. LOR.: corr *Py* | non uidere vel nouidere || 121. add *Py* || 123. fere: corr *ex Servio* | praedicisti: corr *cum Servio Ca* || 125. cf. ad 102—107 || 127. quipiam || 135. miser (vel miseri)

Neque úmquam quicquam mé iuuat quod edó domi:
Forís aliquantillum étiam quod gusto íd beat.

HE. Ergásile, salue. ERG. Dí te bene ament, Hégio.
HE. Ne flé. ERG. Egone illum nón fleam? egon
non défleam

Talem ádulescentem? HE. Sémper sensi filio 140
Meo te ésse amicum et illum intellexí tibi.

<ERG. > Tum déniue homines nostra intellegimús bona,
Quom quae ín potestate hábuimus ea amísimus.

[ERG.] Ego póstquam gnatus túos potitust hóstium
Expértus quanti fúerit nunc desídero. 145

HE. Aliénus quom eius incómmodum tam aegré feras,
Quid mé patrem par fácerest quoí illest únicus?

<ERG. > Aliénus? ego aliénus illi? [ERG.] aha, Hégio
Numquam ístuc dixis néque animum induxís tuom:

Tibi ille únicust, mi etiam único magis únicus. 150

HE. Laudó malum quom amíci tuom ducís malum.

Nunc hábe bonum animum. | ERG. Éheu. | [HE.] huic
illúd dolet,

Quia núnc remissus ést edendi exércitus.

HE. Nullúmne interea náctu's, qui possét tibi
Remíssum quem dixti ímperare exércitum? 155

<ERG. > Quid crédis? fugitant ómnes hanc prouínciam.
[Quoi obtigerat postquam captus est Philopolemus
tuus.]

HE. Non pól mirandumst fúgitare hanc prouínciam.

[ERG.] Multís et multigéneribus opus ést tibi
Milítibus: primundum ópus est Pistorénsibus, 160

Eorúm sunt aliquot génera Pistorénsium,
Opus Pániceis est, ópus Placentinís quoque,
Opus Túrdetanis, ópust Ficedulénsibus,
Iam máritumi omnes mílites opus súnt tibi.

amacritudine (macritudine *Non.*) || 142. 144. add et del Py ||
148. dist Schoe | ille: corr Bo | ha: corr Richterus || 149. induxit
vel induxisti || 151 ducis vel dicis || 152. del Bo || 154. ERG.: corr
Lamb | nactus: corr Lamb || 155. dixit || 157. secl. Bosscha |
Quod: corr Ca || 159. del Lamb | multis generibus |

〈ERG.〉 Vt saépe summa ingénia in occultó latent:
 Hic quális imperátor nunc priuátus est. 166
 HE. Habe módo bonum animum. nam ílum confidó
 domum

In hís diebus mé reconciliássere.

Nam eccum híc captiuom aduléscentem 〈intus〉 Áleum
 Prognátum genere símmo et summis dítiis: 170
 Hoc ílum me mutáre confidó pote.

ERG. Ita dí deaeque fáxint. [HE.] sed num quó foras
 Vocátus 〈es〉 ad cénam? 〈HE.〉 Nusquam quód sciam.
 Sed quíd tu id quaeris? ERG. Quía mist natalís dies:
 Proptérea 〈a〉 te uocári ad te 〈ad ce〉nám uolo. 175

HE. Facéte dictum: séd si pauxilló potes
 Conténtus esse. ERG. Né perpauxilló modo:

Nam istóc me adsiduo uíctu delectó domi.

Age sis roga emptum: nísi qui meliorem ádferet
 Quae mi átque amicis pláceat condició magis, 180
 Quasi fúndum uendam, meis me addicam légitibus.

HE. Profúndum uendis tú quidem, haud fundúm mihi.
 Sed sí uenturu's, témpori. ERG. Em, uel iam ótiumst.
 〈HE.〉 I módo, uenare léporem: nunc ictím tenes:

Nam méus scruposam uíctus commetát uiam. 185

ERG. Numquam ístoc uinces me, Hégio: ne póstules:
 Cum cálceatis déntibus ueniám tamen.

HE. Aspér meus uictus sánest. 〈ERG.〉 Sentisne éssitas?

〈HE.〉 Terréstris cenast. ERG. Sús terrestris béstiaſt.

〈HE.〉 Multís holeribus. ERG. Cúrato aegrotós domi.

Numquíd uis? HE. Venias témpori. ERG. Memorém
 mones. 191

165. add Lamb || 169. add Schoe || 170. diuitiis: corr Bo ||
 171. confido fore: corr Mue || 172. deque | del Spengelius ||
 173. add Spengelius || 174. tu vel diu | quaeris. HE.: corr Spengelius || 175. add Schoe || 176. ERG. Facete: corr Spengelius | pauxillum: corr Lamb || 177. Contemptus | SEN. ne | perpauxillum: corr D || 179. Aie || 188. uenturus: corr Bent | tempori || 184. irim: corr Erasmus || 185. Non: corr Py || 186. heio || 188. sanest #: Sentis vel sanest sentis: corr Sarac || 189. add Sarac || 191. tempori vel tempori ||

HE. Ibo íntro atque intus súbducam ratiúculam,
Quantíllum argenti mi ápud trapezitám siet.
Ad frátem quo ire díixeram mox íuero.

ACTVS II

LORARII. CAPTIVI (PHILOCRATES. TYNDARVS)

LOR. Si di ímmortales íd uoluerunt uós hanc aerumnam
éxsequi, 195
Decet íd pati animo | aéquo: si id faciéatis, leuior
lábos erit.

Domi fuístis credo líberi:
Nunc séruitus si euénit, ei uos mórigerari mós bonust
† Eamque et erili império ingeniis uóstris lenem ré-
dere. 199

Indígnia digna habénda sunt erus quaé facit.
CAPT. Oh óh oh.
LOR. Éiulatióne haud opus est: † multa oculis multa
miraclitis.

In ré mala animo sí bono utare, ádiuuat.
TYN. At nós pudet quia cùm catenis súmus. LOR. At
pigeat póstea

Nóstrum erum, sí † uos éximat uínculis
Aút solutós sinat quós argento émerit. 205
TYN. Quid a nóbis metuit? scímus nos 206^a
Nóstrum officiúm quod est, sí solutós sinat. 206^b
LOR. Át fugam fingitis, 207^a
Séntio quam rem ágitis. 207^b

TYN. Nos fúgiamus? quo fúgiamus? LOR. In pátriam.
TYN. Apage haud nos íd deceat
Fugitiuos imitari. LOR. Ímmo edepol, si erít occasio,
haud dehórtor.

---

194. iero: corr Py | 205. solutos *vel* solutor | sinatque
quos | 207^a. fingitis *vel* fugitis | 208. nos id (*vel* di) deceat ||

TYN. Vnum exoráre uos sínite nos. LOR. Quídnam id est? 210

TYN. Vt sine hisce árbitris

Atque uobis nobis detis locum loquendi.

LOR. Fíat. abscédite hinc: nós concedámus huc.

Séd breuem orátionem ícispisse. 214

TYN. Em istúc mihi certum erat: cóncede huc. 215^a

LOR. Abíte ab istis. PHIL. Obnóxií ambo 215^b

Vóbis sumus própter hanc rém, quom quae uólumus nos

[PHIL.] †Cópia est ea fácitis nos cómpotes.

Sécede huc núnciam, sí uidetúr, procul,

Ne árbitri dícta nostra árbitrarí queant

Neú permanét palam haec nóstra fallácia. 220

Nám doli nón doli súnt, ni<si> astú colas:

Séd malum máxumum, si íd palam próuenit.

Nam sí erus tu mi es átque ego me tuom ésse seruom assímulo,

Tamen uíso opust, cautóst opus, ut hoc sóbrie sine que árbitris 225

Accúrate [hoc] agátur, docte ét diligénter.

Tanta íncepta rés est: haud sómniculóse hoc

Agéndumst. TYN. Ero út me uolés esse. PHIL. Spéro.

<TYN.> Nam tú nunc uidés pro tuó caro cápite

Carum ófferre <mé> meum capút uilitáti. 230

PHIL. Scio. TYN. Át memento scíre, quando id quod uoles habébis.

Nam fere maxima pars morem hunc homines habent: quod sibi uolunt, 232. 233

Dum id impetrant, boni sunt: sed id ubi iam penes sese habent,

Ex bonis péssumi et fraúdulentíssumi 235

212. cf. ad Bacch. 617 || 214. incipesse || 215. PHI. Em: corr Pareus | istis TYN.: corr Sarac | 217. del Sarac | 220. Neue: corr Guy | 223. mihi es tu: corr Herm | 226. del Guy | 229. add Lamb | 230. add Bent | 231. TYN. Scio. PHIL.: corr Lamb | scire memento: trai Fl | 232—234. cf ad Bacch 617

Fíunt. nunc út mihi té uolo esse aútumo.

〈PHIL.〉 Quód tibi suádeo, suádeam meó patri.

Pól ego si te aúdeam meúm patrem nóminem:

Nám secundúm patrem, tú's pater próxumus.

TYN. Aúdio. PHIL. Et proptérea saepiús ted ut me-
míneris moneo:
240

Nón ego erus tibí, sed seruos súm. nunc obsecró te
hoc unum:

Quóniam nobis di ímmortales ánimū ostenderúnt
suom,

Út qui erum me tibí fuisse atque ésse [nunc] conser-
uóm uelint,

Quom ántehac pro iure ímperitabam meó, nunc te oro
pér precem,

Pér fortunam incértam et per mei te érga bonitatém
patris,
245

Pérque conseruitiúm commune quód hostica euenít
manu,

Né me secus honóre honestes quám quom seruibás
míhi,

Átque ut qui fuerís et qui nunc sis meminisse ut mé-
mineris.
248

TYN. Scío quidem me te ésse nunc et te ésse me.
PHIL. Em istuc sí potes

Mémoriter meminísse, inest spes nóbis in hac astútia.

**HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARVS
SENEX ADVLESCENS SERVOS**

HE. Iam égo reuortar íntro, si ex his quaé uolo ex-
quisíuero.

Úbi sunt isti quós ante aedis iússi huc producí foras?

236. Sunt: corr Herm || 237. add Schoe | tibi suadeam: corr
Ca || 240. te: corr Fl || 243. del Bo || 244. Quod: corr Fl ||
247. seruibas: corr Py || 252 sq. produci || PHIL. Foras edepol ||

PHIL. Édepol tibi ne in quaéstione essémus cautum
intéllego:

Ita uincis custódiisque círcummoenití sumus. 254

HE. Qui cauet ne décipliatur, uix cauet quom etiám cauet:
Étiam quom cauisse ratus est, saépe is cautor cáptus est.
An uero non iústa causast, ut uos seruem sédulo,
Quós tam grandi sím mercatus praésenti pecúnia?

PHIL. Néque pol tibi nos, quia nos seruas, aequomst
uitio uórtere

Néque te nobis, si abeamus hinc, si fuat occasio. 260

HE. Vt uos hic, itidem illic apud uos méus seruatur
filius.

PHIL. Cáptus est? HE. Ita. PHIL. Nón igitur nos
soli ignauí fúimus.

HE. Sécede huc: nam súnt quae ex te sólo scitarí uolo,
Quárum rerum té falsilocum mihi esse nolo. PHIL.
Nón ero,

Quód sciam: siquid nescibo, id nescium tradám tibi.

TYN. Núnc senex est in tostrina, núnc iam cultros
ádtinet. 266

Ne íd quidem, inuolúcrum inicere, uoluit, uestem ut
ne ínquiet.

Séd utrum strictimne ádtionsurum dícam esse an per
péctinem,

[PHIL.] Nescio: uerum si frugist, usque admutilabít
probe.

HE. Quíd tu? seruosne ésse an liber máuelis, memorá
mihi. 270

~~PHIL.~~ Próxumum quod sít bono quodque á malo
longíssime,

[PHIL.] Id uolo: quamquam non multum fuít molesta
séruitus

253. in solus B³ habet, sed sup. scr. || 259. aequom stulcio
(vel stultio): corr Ca || 262. ignari: corr B³ || 265. nesciuí id:
corr Ac || 266. HE.: corr Sarac | intostrina vel bitostrina ||
267. dist Bo | inuolucre: corr Turnebus || 268. petinem: corr
B³ || 269. del Sarac || 271. add B³ ||

Néc mihi secus erát quam si essem familiaris filius.
TYN. Eúgepae, Thalém talento nón emam Milésium:

[†]Nam ad sapientiam huius nímius nugatór fuit.

Vt facete orátionem ad séruitutem cónkulit! 276

<HE.> Quó de genere nátust illic Philocrates? PHIL.

Polyplúsio:

Quód genus illi[c] est únum pollens átque honoratíssum.

HE. Quíd ipsus hic? quo honórest illic? PHIL. Súmmo atque ab summís uiris.

HE. Tum ígitur, [†]ei quom in Aleis tanta grátiast ut praédicas, 280

Quíd diuitiae? súntne opimae? PHIL. Vnde éxcoquat sebúm senex.

HE. Quíd pater? uiuítne? PHIL. Viuom quom índe abi[i]mus líquimus:

Núnc uiuat<ne> nécne, id Orcum scíre oportet scilicet.

TYN. Sálua res est: philosophatur quóque iam, non mendáx modost.

<HE.> Quíd erat ei nomén? PHIL. Thensaurochrýsonochochrýsides. 285

<HE.> Vídelicet proptér diuitias índitum id nomén quasist?

<PHIL.> Immo edepol proptér auaritiam ipsíus atque audáciā.

Nam ille quidem Theodóromedes fuit germano nōmine.

HE. Quíd tu ais? tenáxne pater est eíus? PHIL. Immo edepol pértinax.

Quín etiam ut magis nōscas: genio suo ubi quando sácruficat, 290

Ad rem diuinám quibus opus est Sámiis uasis útitur,

274. HEG.: corr *B²* | Euge petalem vel Euge potalem: corr *Gul* | 277. add *B²* | 278. del *Bo* | 281. optume: corr *Ca* | seuum: corr *Lamb* | 282. del *Bo* | 283. add *Bo* | 284. HEG.: corr *B²* | 285. add *B²* | Quod: corr *Brix* | 286. add *B²* | 287. add *B²* | 288. illi vel illic: corr *Ca* | 291. quibus est opus | utitur vel utimur |

Ne ípse Genius súrripiat. proinde áliis ut credát uide.
HE. †Séquere hac me igitur. eádem ego ex hoc quaé
uolo exquaesiuerō.

Philocrates, hic fécit hominem frúgi ut facere opórtuit.
Nám ego ex hoc quo génere gnatus sis scio, hic fas-
sust mihi. 295

Haéc tu eadem si cónfiteri uís, tua <ex> re féceris,
Quaé tamen †scio scíre me ex hoc. TYN. Fécit offi-
cium híc suom,

Quóm tibist conféssus uerum: quám<quam> uolui sédulo
Meám nobilitatem óccultare et génus et diuinitás meas,
Hégio: nunc quándo patriam et libertatem pérdidi, 300
Nón ego istunc me pótius quam te métuere aequom
cénseο.

Vís hostilis cum ístoc fecit meás opes aequábiles.
Mémini quom dicto haúd audebat, fácto nunc laedát
licet.

Séd uiden? fortúna humana fingit artatque út lubet:
Mé qui liber fúeram seruom fécit, e summo ínfumum.
Qui ímperare insuéram nunc alt[e]ríus ímperio óbse-
quor. 306

Et quidem si proínde ut ipse fui ímperator fámliae
Hábeam dominum, nón uerear ne iniúste aut grauiter
mi ímperet.

Hégio, hoc te mónitum nisi forte ípse non uis uólueram.
HE. Lóquere audacter. TYN. Tám ego fui ante líber
quam gnatus tuos: 310

Tám mihi quam illi libertatem hostilis eripuit manus:
Tám ille apud nos séruit quam ego núc hic apud
te séruio.

Ést profecto déus qui quae nos gérimus auditque ét
uidet:

Ís uti tu me hic hábueris proinde illum illic curáuerit.
Béné merenti béne profuerit, mále merenti párr erit. 315

292. aliis: corr B³ | ut vel et | 295. scio vel sci | 296. add
Valla || 298. add Ca | 299 sq. dist Brantius || 306. del Ri || 309. Heio
vel Hegio ||

Quám tu filiúm tuom, tam páter me meus desíderat.
HE. Mémini ego istoc: sed faterin éadem quae hic
fassúst mihi?

TYN. Égo patri meo ésse fateor súmmas diuiniás domi
Méque summo génere gnatum: sed te optestor, Hégio,
Né tuom animum auáriorem fáxint diuitiaé meae: 320
Né patri, tametsi únicus sum, ^tdecere uideatúr magis
Mé saturum seruire apud te súmptu et uestitú tuo
Pótius quam illi ubi mínume honestumst méndicantem
uiuere.

HE. [Égo uirtute deum ét maiorum nóstrum diues
súm satis.]

Nón ego omnínó lucrum omne esse útile homini ex-
istumo: 325

Scío ego, multos iám lucrum lutuléntos homines réddidit.
Est etiam ubi profécto damnum praéstet facere quám
lucrum.

Ódi ego aurum: múlta multis saépe suasit pérperam
Núnc hoc animum aduórte, ut ea quae séntio paritér
scias.

Filius meus ílluc apud uos séruit captus Álide: 330
Eúm si reddis míhi, praeterea únum nummum né duis,
Et te et hunc amíttam hinc — alio pácto abire nón
potes.

TYN. Óptumum atque aequíssumum oras óptumusque
hominum és homo.

[HE.] Sed is priuatam séruitutem séruit illi an públicam?

HE. Priuatam medicí Menarchi. TYN. Pól is quidem
huius ést cluens: 335

[TYN.] Tám hoc quidem tibi ín procliui quam ímber
est quandó pluit.

HE. Fác ^tis homo ut redimatur. TYN. Faciam, sed
te id oro, Hégio —

319. optestor *vel* optector || 324. del Ri || 329. aduortite ||

333. hominum es (*vel* esse) homo *vel* hominum homo es ||

335. TYN. et HE. | hic quidem: corr Fl ||

HE. Quíduis, dum ab re néquid ores, fáciam. TYN.
Ausculta, túm scies.

Égo me amitti dónicum ille huc rédierit non póstulo:
Vérum, te quaeso, [ut] aéstumatum hunc mihi des quem
mittam ád patrem, 340
Vt is homo redimátur illi. HE. Immo álium potius
mísero

Hínc ubi erunt indútiae illuc, tuóm qui eonueniát
patrem,

Quí tua quae tu iússeris mandáta ita ut uelis pérferat.
TYN. Át nil est ignótum ad illum mítttere: operam
lúseris:

Húnc mitte, hic †omne transactum réddet, si illuc ué-
nerit. 345

Néque quemquam fidéliorem néque quoi plus credát potes
Míttere ad eum néque qui magis sit séruos ex senténtia,
Néque adeo quoi tuóm concrédat filium hodie audácius.
Né uereare: meó periclo huíus ego experiár [uice] fidem
Frétus ingenio eius, quod me esse scít sese erga béni-
uolum. 350

HE. Míttam equidem istunc aéstumatum tuá fide, si
uís. TYN. Volo.

Quám citissumé potest, tam hoc †cédere ad factúm uolo.

HE. Númquae causast quín, si ille huc non rédeat,
uigintí minas

Míhi des pro illo? TYN. Óptuma immo. HE. Sóluite
istum nínciam,

Átque utrumque. TYN. Dí tibi omnes ómnia optata
<óf>ferant, 355

Quóm me tanto honóre honestas quómque ex uinclis
éximis.

Hóc quidem haud moléstumst, iam quod collus colla-
ri[a] caret.

389. donec cum || 340. del Bosscha || 342. conuenit || 346. Ne
quemquam || 347. nequi || 348. suum || 349. uice vel uicem ||
350. erga sese (vel se): trai Bent || 351. istum: corr Ca || 355. add
Fl || 357. del Bent ex Donato ||

<HE.> Quód bonis benefíciis benefíciu[m] grátia ea graui-dást bonis.

[HE.] Núnc tu illum si illó's missurus, díce [de]monstra
praécipe,

Quae ád patrem uis núnctiari. uín uocem huc ad té?
TYN. Voca. 360

HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARVS
SENEX ADVLESCENS SERVVS

HE. Quae rés bene uortat míhi meoque filio
Vobísque: uolt te nóuos erus operám dare
Tuo uéteri domino, quód is uelit, fidéliter.
Nam ego te aéstumatum huíc dedi uigintí minis,
Hic autem te ait mítttere hinc uelle ád patrem, 365
Meum ut illic redimat filium: [HE.] mutátio
Intér me atque illum ut nóstris fiat filiis.

PHIL. Vtróque uorsum réctumst ingeniúm meum,
Ad te átque ad illum: pró rota me utí licet.
Vel ego húc uel illuc uórtar quo imperábitis. 370

HE. Tuté tibi [ea] tuopte ingénio prodes plúrumum,
Quom séruitutem | íta fers ut ferrí decet.

Sequere: ém tibi hominem. TYN. Grátiam | habeó tibi,
Quom cópiam istam mi ét potestatém facis,
Vt ego ád parentes húnc remittam núnctum, 75
Qui mé quid rerum hic ágitem et quid fierí uelim
Patrí meo ordine ómnem rem illuc pérferat.

Nunc íta conuenit ínter me atque hunc, Týndare,
Vt te aéstumatum in Álidem mittam ád patrem,
Si nón rebitas, huíc ut uigintí minas 380

Dem pró te. PHIL. Recte cónuenisse séntio.
Nam páter exspectat aút me aut aliquem núnctum,
Qui hinc ád se ueniat. TYN. Érgo animum aduortás uolo,

358 sq. add et del Ca || 361. uortat meo: corr B² || 369. atque
ad vel atque || 371. del Fl || 375. parentes vel parentes meos ||
380. huc: corr Lomanus || 383. Ergo vel Ego ||

Quae nūntiare hinc té uolo in patriam ád patrem.

PHIL. Philocrates, [PHIL.] ut adhuc locorum féci,
faciam sédulo: 385

Vt potissumum quod in rem récte conducát tuam
Id petam †id persequarque córde et animo atque
auíribus.

XIX TYN. Fácis ita ut te fáceré oportet: núc animum
aduortás uolo.

Ómnium primúm salutem dícito matri ét patri
Et cognatis ét siquem alium bénueolentem uideris: 390
Me hic ualere et séruitutem séruire huic homini óptumō,

Quí me honore honéstiorem sémper fecit ét facit.

PHIL. Istuc ne praecípias: facile mémoria meminí
tamen.

TYN. Nam <é>quidem nisi quod cùstodem habeo
liberum me esse árbitror.

Dícito patrí quo pacto mihi cum | hoc conuérerit 395
De huius filió. PHIL. Quae memini móra merast mo-
nérier.

TYN. Vt eum redimat ét remittat nóstrum huc
amborúm uicem.

PHIL. Méminero. HE. At quam prínum †poteris:
istuc ín rem utriuest máxume.

PHIL. Nón tuom tu mágis uidere quam ille suom
gnatúm cupit.

HE. Méus mihi, suos quoíquest carus. PHIL. Núm-
quid aliud uís patri 400

Núntiari? TYN. †Me hic ualere et túte audacter dícito,
Týndare, inter nós fuisse ingénio haud discordábili,
Néque te commeruisse culpam néque te aduorsatúm
mihi

Béneque ero gessíssime morem in tántis aerumnís tamen,

390. siquem vel quem || 393. ne vel non || 394. add B³ | add
Lamb || 397. add B³ || 398. Meminero. TYN.: add et corr B³ ||
399. add B³ || 400. add B³ || 403. me aduersatum tibi: corr Brix ||
404 ero gesis (vel gessis) amorem ||

Néque med umquam déseruisse té neque factis né-
que fide 405
Rébus in dubiís, egenis. haéc pater quandó sciet,
Týndare, ut fuerís animatus érga suom gnatum át-
que se,

Númquam erit tam auárus, quín te gratus emittát manu.
Et mea opera, si hínc rebito, fáciám ut faciat fácius.
Nám tua opera et cómitate et uírtute et sapiéntia 410
Fécisti, ut redíre liceat ád parentis dénuo:
Quóm apud hunc conféssus es et génus et diuinitás
meas:

Quó pacto emisísti e uinclus túom erum tua sapiéntia.
PHIL. Féci ego ista ut commémoras et te méminisse
id gratúmst mihi.

[†]Merito tibi ea euenerunt á me: nam nunc, Phílo-
crates, 415

Sí ego item memorém quae me erga múlta fecistí
bene,

Nóx diem adimat: nám <qua>si seruos [meus] ésses,
nilo sétius,

[†]Mihi obsequiosus semper fuísti. HE. Di uostrám fidem,
Hóminum ingenium líberale! ut lácrumas excutiúnt
mihi!

Vídeas corde amáre inter se: quántis [†]laudauit 420
Súom erum seruos cónlaudauit. PHIL. Pól istic me
haud centésumam

Pártem laudat quam ípse meritust út laudetur laúdibus.
HE. Érgo quom optumé fecisti, núnc adest occasio
Bénefacta cumuláre, ut erga hunc rém geras fidéliter.
PHIL. Mágis non factum póssum uelle quam ópera
experiar pérsequi: 425

Íd ut scias Iouém supremum téstem [†]do Hégio,
Me ínfidelem nón futurum Philocrati. HE. Probus
és homo.

405. med vel me || 413. uinclus: corr Py || 416. me erga
vel erga me || 417. add Fl | del Guy || 420. laudibus B^x ||
426. laudo Nonius ||

〈PHIL.〉 Néc me secus umquam eí facturum quicquam
quam memét mihi.

〈TYN.〉 Istaec dicta: te éxperiri ét opéra et factis uolo,
[TYN.] Et quo minus dixí quam uolui dé te animum
aduortás uolo. 430

Átque horunc uerbórum causa cáue tu mi iratús fuas.
Séd, te quaeso, cōgitato hinc [te] meá fide mittí domum
Te aéstumatum et méam esse uitam hic pró te posi-
tam pignori,

Né tu me ignorés, quom extemplo meo é conspectu
abscésseris,

Quóm me seruom in séruitute pró ted hic relíqueris
Túque te pro líbero esse dúcás, pignus déseras, 436
Néque des operam pró me ut huius réducem facias filium.
[Scito te hinc minís uiginti aéstumatum míttier.]

Fác fidelis sis fideli, cáue fidem fluxám geras.

Nám pater scio fáciet quae illum fácer oportet ómnia.
Sérua tibi in perpétuom amicum me átque hunc +in-
uentum ínueni. 441

Haéc per dexterám tuam te déxtera retinéns manu
Ópsecro, infidélior mihi né fuas quam ego súm tibi.
Tu hóc age: tu mihi nunc erus es, tú patronus, tú
pater:

Tíbi commendo spés opesque meás. PHIL. Manda-
uistí satis. 445

Sátin habes mandáta quae sunt fácta si referó? TYN.
Satis.

〈PHIL.〉 Ét tua et tua húc ornatus réueniam ex sen-
téntia.

Númquid aliud? TYN. Vt quam primum póssis re-
deas. PHIL. Rés monet.

HE. Séquere me, uiáticum ut dem á trapezitá tibi:

429. dist Sey | opera vel operis || 431. caueto: corr Bent ||
432. del Ca || 435. te: corr Bo || 436. esse ducas vel esse | desi-
deras: corr B³ || 437. huius vel huius huius || 438. del Brix ||
Scito vel Scio || 439. feras Nonius || 444. erus nunc: trai Ca ||
447. add B³ ||

Eádem opera a praetóre sumam sýngraphum. TYN.
Quem sýngraphum? 450

HE. Quem híc ferat secum ád legionem, hinc íre huic
ut liceát domum.

Tu íntro abi. TYN. Bene ábulato. PHIL. Béne uale.
HE. Edepol rém meam

Cónstabilii, quom illos emi dé praeda a quaestóribus:
Éxpediui ex séruitute filium, si dís placet.

Át etiam dubitáui hosce homines émerem an non eme-
rémi diu. 455

Séruate istum súltis intus, sérui, ne quoquám pedem
Écferat sine cùstode: ^tego apparebó domi.

Ád fratrem modó captiuos álios inuisó meos:
Eádem percontábor, ecquis hunc ádulescentem nōuerit.
Séquere tu, te ut ámittam: ei rei prínum praeuortí-
uolo. 460

ACTVS III

ERGASILVS PARASITVS

Míser homost, qui ipsús sibi quod edit quaérit et id
aegre ínuenit.

Séd illest miseriór, qui et aegre quaérit et nil ínuenit.
Ílle miserrumúst, qui, quom ^tesse cupit, quod edit nón
habet.

Nam hércle ego huic dieí, si liceat, óculos effodiám
lubens:

Íta malignítate onerauit ómnis mortalís mihi. 465
Néque ieiuniósiorem néc magis ecfertúm fame
Vídi nec quoi mínuſ procedat quícquid facere occéperit:
Íta[que] uenter guttúrque resident ésurialis férias.

455. hos: corr Beckerus || 458. inuiso vel inuisu || 461. ipse:
corr Bo || 466. neque magis: corr Bo || 467. qui || 468. del Py ||

Ílicet parasíticae arti máxumam malám crucem:
 Íta iuuentus iám ridiculos ínopes[que] ab se[se] sé-
 gregat. 470

Nil morantur iám Lacones ími subsellí uiros,
 Plágipatidas, quibus sunt uerba síne penu et pecúnia.
 Eós requirunt, qui lubenter quom éderint reddánt domi.
 Ípsi obsonant, quaé parasitorum ánte erat prouínca:
 Ípsi de foró tam aperto cápite ad lenonés eunt 475
 Quam ín tribu | aperto capite sóntes condemnánt reos.
 Néque ridiculos iám terrunci fáciunt: sese omnés amant.
 Nám <ego> ut dudum hinc ábii, accessi ad ádulescentes
 ín foro:

‘Sáluite’ inquam. ‘quo ímus’ [una] inquam ‘ad prán-
 dium?’ atque illí tacent.
 ‘Quís ait: hoc? aut quís profitetur?’ inquam: quasi
 mutí silent, 480
 Néque me rident. ‘úbi cenamus <úna>?’ inquam: atque
 illi ábnuont.

Díco unum ridículum dictum dé dictis melióribus,
 Quibus solebam ménstrualis épulas ante adipíscier:
 Némo ridet. scíui extemplo rém de compectó geri.
 Né canem quidem írritatam uóluit quisquam imitárier,
 Sáltem si non árriderent, déntes ut restríngerent. 486
 Ábeo ab illis, póstquam uideo mé sic ludificárier:
 Pérgo ad alios, uénio ad alios, deínde ad alios —
 úna res.

Ómnes <de> compécto rem agunt quási in Velabro
 oleárii.

(Núnc redeo inde, quóniam me ibi uideo ludificárier.)
 Item alii parasíti frustra obámbulabant ín foro. 491
 Núnc barbarica lége certumst iús meum omne pérsequi:
 Quí + concilium iniere, quo nos uíctu et uita próhibeant,
 Is diem dicam, írrogabo múltam, ut mihi cenás decem

469. Ilicet vel Licet || 470. del Gul | del Ca || 471. uni || 473. com-
 ederint || 477 iam vel tam || 478. add Bo || 479. del Schoe || 481. add
 Schoe || 484. compacto: corr ex Charisio || 489. add Fl | compacto:
 corr Pareus || 490. incl Fl | quoniam vel quom ||

Meo árbitratu dént, quom cara annóna sit. sic égero.
Núnc ibo ad portum hínc. est illic mi úna spes ce-
nática: 495

Si éa decolabít, redibo huc ád senem ad cenam ásperam.

**HEGIO
SENEC**

Quid est suauius quam bene rem gerere bono publico,
sicut ego feci heri, 498. 499. 500
Quom emi hosce homines? ubi quisque uident, eunt
obuiam

Gratulanturque eam rem. ita me miserum restitando
Retinendoque lassum reddiderunt:

Vix ex gratulando miser iam eminebam.

Tandem abii ad praetorem. ibi uix requieui, 505
Rogo syngraphum: datur mihi ilico: dedi Tyndaro: ille
abiit domum. 506. 507

Inde ilico reuortor domum, postquam id actumst. 508. 509

Eo protinus ad fratrem inde [abii], mei ubi sunt alii
captiui: 510

Rogo Philocratem ex Alide ecquis omnium
Nouerit. tandem hic exclamat eum sibi esse sodalem.
Dico eum esse apud me: hic extemplo orat obsecratque,
Eum sibi ut liceat uidere. iussi ilico hunc exsolui.
nunc tu sequere me, 514

Vt quod me orauisti impetres, eum hominem ut conuenias.

**TYNDARVS
SERVOS**

Nunc illud est, quom mé fuisse quam ésse nimio máuelim:
Nunc spés opes auxíliaque a me ségregant spernúntque se.

497. decollabit: corr 'quidam' apud Lamb || 498—515. cf
ad Bacch. 617 || 507. dedi vel de || 508. praeuortor vel reuortor ||
510. del Spengelius || 513. eum om. B¹ || 516. nimio vel nemo ||
517. spernuntque me: corr Gul

Hic illest dies, quom nulla uitae meae salus sperabilist:
Neque exitium exitiost neque adeo spes, quae hunc mi
aspellat metum: 519

Nec subdolis mendaciis mihi usquam mantellumst meis.
(Nec sycophantiis nec fucis ullum mantellum obuiamst.)
Neque deprecatio perfidiis meis nec malefactis fugast,
Nec confidentiae usquam hospitiumst nec deuorticulum
dolis.

Operta quae fuere aperta sunt, patent praestigiae.

[†]Omnis res palamst: neque de hac re negotiumst, 525
Quin male occidam appetamque pestem [†]eri uicem
meamque.

Perdidit me Aristophontes hic, qui intro uenit modo:
Is me nouit: is sodalis Philocrati et cognatus est.
Neque iam Salus seruare, si uolt, me potest: nec copiast,
[†]Nisi si aliquam corde machinor astutiam. 530
Quam, malum? quid machiner? quid comminiscar?
maxumas

[†]Nugas, ineptias incipisse: haereo.

HEGIO. ARISTOPHONTES. TYNDARVS
SENEX ADVLESCENS SERVOS

HE. Quo illum nunc hominem proripuisse foras se
dicam ex aedibus?

TYN. Nunc enim uero ego occidi: | euint ad te hostes,
Tynare.

Quid loquar? quid fabulabor? quid negabo aut quid
fatebor? [mihi] 535

Res omnis in incerto sitast: quid rebus confidam meis?
Vtinam te di prius perderent quam periisti e patria tua,

519. exilium: corr Pontanus | mihi hunc: trai Bo || 520. mendaciis subdolis: trai Py || 521. Nei vel Ne | secl Langenus || 522. deprecatio vel precatio || 523. deuorticulum vel diu. || 527. uenit modo intro: trai Ca || 531. Qua || 535. del Lindemannus || 537. periisti ||

Arístophontes, qui éx parata re ímparatam omném facis.
Occísast haec res, nisi reperio atrócem mi aliquam
astútiā.

HE. Sequere: ém tibi hominem, adi átque adloquere.

TYN. Quís homost me hominum míserior?

AR. Quíd istuc est, quod meós te dicam fúgitare oculos,
Týndare, 541

Próque ignoto me áspernari, quási me numquam nō-
ueris?

Équidem tam sum séruos quam tu, etsi égo domi
libér fui,

Tu úsque a puero séruitutem séruiuisti in Álide.

HE. Edepol minume míror, si te fúgitat aut oculós
tuos 545

Aút si te odit, qui ístum appelles Týndarum pro
Philocrate.

TYN. Hégio, istic homó rabiosus hábitus est in Álide:
Né tu quod istic fábuletur aúris immittás tuas.

Nám istic hastis ínsectatus ést domi matrem ét patrem,

Et illie isti qui <ín>sputatur mórbus interdúm uenit. 550
Proín tu ab istoc prócul recedas. HE. Vltro istum a

me. AR. Ain, uérbero?

Mé rabiosum atque ínsectatum esse hástis meum me-
morás patrem?

Et eum morbum mi ésse, ut qui med ópus sit inspu-
tárier?

TYN. Né uerere: múltos iste mórbus homines mácerat,
Quíbus insputari saluti fuit atque is prófuit. 555

AR. Quíd tu autem? etiam huic crédis? HE. Quid
ego crédam huic? AR. Insanum ésse me.

TYN. Víden tu hunc, quam inimíco uoltu intúitur?
concedi óptumumst,

Hégio: fit quód tibi [ego] dixi, glíscit rabies: cáue tibi.

545. iste: corr *B²* || 547. hic: corr *Luchsius* || 550. add *Py* ||

558. me: corr *Bo* || 554. HE.: corr *Redlobius* || 555. iis vel his ||

556. dist *Bo* || 557. intuetur: corr *Bent* || 558. del *Bo* ||

HE. Crédidi esse insánum extemplo, ubi te áppellauit
Týndarum.

TYN. Quín suom ipse intérduum ignorat nómen neque
scit qui siet. 560

HE. Át etiam te suóm sodalem esse aíbat. TYN. Haud
uidí magis:

Et quidem Alcumeus átque Orestes ét Lycurgus póstea
Vna opera mihi súnt sodales qua íste. AR. At etiam,
fúrcifer,

Mále loqui mi audés? non ego te nówui? HE. Pol
planum íd quidemst

Nón nouisse, qui ístum appelles Týndarum pro Phí-
locrate. 565

Quém uides, eum ignóras: illum nómimas, quem nón
uides.

AR. Immo iste eum sese aít qui non est ésse et qui
ueróst negat.

TYN. Tu énim repertu's, Phílocratem qui súperes
ueriuérbio.

AR. Pól ego ut rem uideó, tu inuentu's, uéra uanitídine
Quí conuincas. séd quaeso hercle agedum áspice ad me.

TYN. Em. AR. Díc modo:
†Te negas Tyndarum esse? TYN. Négo inquam. AR.
Tun te Phílocratem 571

Esse ais? TYN. Ego inquam. AR. Túne huic credis?

HE. Plús quidem quam tibi aut̄ mihi:
Nam ille quidem, quem tu ésse hunc memoras, hédie
hinc abiit Álidem

Ád patrem huius. AR. Quém patrem, qui séruos est?

TYN. Et tú quidem

Séruos es, libér fuisti: et égo me confidó fore, 575

560. Quia: corr Pontanus || 561. aiebat | haud uidi vel audiui
di || 562. alcmeus vel alcumeus || 564. loqui mihi vel mihi loqui
mihi | planum id quidem est vel phanum id quid è || 565. ap-
pelles vel appellas || 567. ait vel aut || 568. repertus: corr Lamb ||
569. inuentus: corr Lamb || 571. Tunte vel Tute || 573. tu hunc
(vel tu) memoras esse: trai Bo || 575. Seruus et liber: corr Fl ||

Si huius huc recónciliasso in libertatem filium.

AR. Quíd ais, furcifér? tun ^tte gnatum memoras líberum?

TYN. Nón equidem me Líberum, sed Philocratem esse aió. AR. Quid est?

Út scelestus, Hégio, nunc íste <te> ludós facit.

Nám is est seruos ípse neque praetér se umquam ei seruos fuit. 580

TYN. Quía tute ipse egés in patria néc tibi qui uiuás domist,

Ómnis inueníri similis tuí uis. non mirúm facis:
Ést miserorum, ut málevolentis sínt atque inuideánt bonis.

AR. Hégio, uide sis, nequid tu huic témere insistas crēdere:

Átque ut perspició, profecto iám aliquid pugnae édedit:
Fílium tuom quód redimere se aít, id ne utiquam míhi placet. 586

TYN. Scío te id nolle fíeri: efficiam tamen ego id,
si di ádiuant.

Íllum restituam huíc, hic autem in Álidem me meó patri:

Própterea ad patrem hínc amisi Týndarum. AR. Quin túte is es:

Néque praeter te in Álide ullus séruos istoc nóminest.

TYN. Pérgin seruom me éxprobrare esse, íd quod ui hostili óptigit? 591

AR. Énim uero ^tiam nequeo cóntineri. TYN. Heus,
aúdin quid ait? quín fugis?

Iám illic hic nos ínsectabit lápidibus, nisi illúnc iubes Cónprehendi. AR. Crúcior. TYN. Ardent óculi: fit opus, Hégio. 594

Víden tu illi maculári corpus tótum maculis lúridis?

576. hunc || 578. liberum: corr Pontanus || 579. add Gru ||

580. se umquam vel eum quam || 582. inuenire: corr Ca | tibi: corr Fl || 586. ne utiquam vel ne iniquam || 592. audin quid ait

B² in ras. inquit ait reliqui ||

Atra bilis ágitat hominem. AR. At pól te, si hic sapiát senex,

Píx atra agitet ápud carnuficem tuóque capiti inlúceat. TYN. Iám deliraménta loquitur: láruae stimulánt uirum. HE. †Hercle quid si hunc cónprehendi iússerim? TYN.

Sapiás magis.

AR. Crúcior lapidem nón habere mé, ut illi mastígiae Cérebrum exutiam, quí me insanum uérbis concinnát suis. 601

TYN. Aúdin lapidem quaéritare? AR. Sólus te solúm uolo,

Hégio. HE. Istinc lóquere, siquid uís: procul tamen aúdiam.

TYN. Námque edepol si adbítés propius, ós denasabít tibi

Mórdicus. AR. Neque pól med insanum, Hégio, esse créduis 605

Néque fuisse umquám neque esse mórbum quem istic autumat.

Vérum siquid métuis a me, iúbe me uinciri: uolo, Dúm istic itidem uínciatur. TYN. Immo enim uero, Hégio,

Istic qui uolt uínciatur. AR. Táce modo: ego te, Philocrates

Fálse, faciam ut uérus hodie réperiare Týndarus. 610 Quíd mi abnutas? TYN. Tíbi ego abnuto? <AR.> Quíd agat, si absis lóngius?

HE. Quíd ais? quid si adeam húnc insanum? TYN. Núgas: ludificábitur,

Gáriret quoi néque pes umquam néque caput compáreat.

Órnamenta absúnt: Aiacem, hunc quóm uides, ipsúm uides. 615

697. Atra pix: *trai Lindemannus* || 599. Hercle quid vel Quid||

605. me: corr Bo || 607. uinciri vel uincire || 609. te solus B² s. v.||

611. add Lessingius || 612 AR. Quid: corr B² || 618. Post Nugas

dist Ac || 614. quod: corr Ac || 615. Ornamenta vel Ortamenta ||

HE. Níli facio, tamen adibo. TYN. Núnc ego omnino
óccidi,
Núnc ego inter sacrúm saxumque stó nec quid faciám
scio.

HE. Dó tibi operam, Arístophontes, síquid est quod
mé uelis.

AR. Ex me audibis uéra quae nunc fálsa opinare,
Hégio.

Séd hoc primum me expúrigare tíbi uolo, me insániam
Néque tenere néque mi esse ullum mórbum nisi quod
séruiο. 621

[AR.] Át ita me rex deórum atque hominum fáxit
patriae cómpotem,
Vt istic Philocratés non magis est quam aut ego aut
tu. HE. Eho, díc mihi,
Quis illic igitur ést? AR. Quem dudum díxi a prin-
cipió tibi.

Hóc si secus repéries, nullam caúsam dico, quín mihi
Et parentum et libertatis ápid te deliquio siet. 626

HE. Quid tu ais? TYN. Me túom esse seruom et té
meum erum. HE. Haud istúc rogo.

Fuístin liber? TYN. Fúi. AR. Enim uero nón fuit,
nugás agit.

TYN. Qui tu scis? an tú fortasse fuísti meae matri
óbstitrix,

Qui íd tam audacter dícere audes? AR. Puerum te
uidí puer. 680 10

TYN. Át ego te +uideo maior maiorem: em rursúm
tibi.

Meám rem non curés, si recte fárias: num ego curó
tuam?

HE. Fúitne huic patér Thensaurochrýsonicochrysides?

AR. Nón fuit, neque égo istuc nomen úmquam audiui
ante húnc diem. 684

616. AR.: corr B² | Nihil: corr Lamb || 617. ego vel ergo ||

618. AR.: corr B² || 619. AR. add B² || 620. expurgare: corr Ri ||

680. qui id vel quid || 681. hem: corr Brix || 682. tua ||

Philocrati Theodóromedes fuít pater. TYN. Pereó probe. Quín [†]quiescis dierectum cór meum, ac suspénde te: Tú sussultas, égo miser uix ásto prae formídine.

HE. Sátin istuc mihi exquisitumst, fuisse hunc seruom in Álide

Néque esse hunc Philocratém? AR. Tam satis quam númerum hoc inueniés secus.

Séd ubi is nunc est? HE. Vbi ego minume atque ípsus se uolt máxume. 640

Tum ígitur ego derúncinatus, deártuatus súm miser Huius scelesti téchinis, qui me ut lúbitumst ductauít dolis.

Séd uide sis. AR. Quin exploratum dico et prouisum hóc tibi.

HE. Cérton? AR. Quin nil, inquam, inuenies mágis hoc certo cértius:

— Philocrates iam inde usque amicus fuít mihi a pueró puer. 645

HE. Séd qua faciest túos sodalis Philocrates? AR. Dicám tibi:

Mácilento ore, náso acuto, córpore albo, [et] oculís nigris,

Súbrufus aliquántum, crispus, cíncinnatus. HE. Cónuenit.

TYN. Vt quidem hercle in médium ego hodie péssume procésserim:

Vaé illis uirgis míseris, quae hodie in térgo morientúr meo. 650

HE. Vérba mihi data ésse uideo. TYN. Quid cessatis, cómpedes,

Cúrrere ad me méaque amplexi crúra, ut uos custódiam?

HE. [†]Satin me illi hodié scelesti cápti ceperúnt dolo?

---

639. Tam vel Ta || 641. erumnatus: corr Turnebus e membranis: deruncinatus Nonius quoque habuisse videtur || 642 thech-nis: corr Ri || 647. del Guy || 653. Santin vel Satin ||

Ílluc seruom se ássimulabat, híc sese autem líberum.
 Núculeum amisí, reliqui pígnéri putámina. 655
 Íta mi stolido súrsum uorsum os súbleuere offúciis.
 Hícquidem me numquam írridebit. Cólaphé, Cordalió,
 Corax,
 Íte istinc, [atque] ecférte lora. LOR. Núm lignatum
 míttimur?

HEGIO. LORARII. TYNDARVS. ARISTOPHONTES
SENX SERVOS ADVLESCENS

HE. Inícite huic manicas - - mastígiae.
 TYN. Quid hoc ést negoti? quíd ego deliquí? HE.
 Rogas? 660

Satór sartorque scélerum et messor máxume.
 TYN. Non óccatorem dícere audebás prius?
 Nam sémp̄ occant priús quam sariunt rústici.
 HE. †At ut confidenter mihi contra ástitit.
 TYN. Decet ínnocentem séruom | atque innóxiū 665
 Confídentem esse, suom ápud erum potíssimum.
 HE. Adstríngite isti súltis uehementér manus.
 TYN. Tuós sum: tu has quidém uel praecidí iube.
 Sed quíd negotist? quam ób rem suscensés mihi?
 HE. Quia mé meamque rém, quod in te unó fuit, 670
 Tuís scelestis fálsidicis falláciis
 †Delácerauisti deártuauiistique opes,
 Confécisti omnis rés ac rationés meas.
 Ita mi éxemisti Philocratem falláciis.
 Illum ésse seruom créddidi, te líberum: 675
 Ita uósm̄t aiebátis itaque nómina

---

655. Nuculeum *vel* Nucleum | retinui, *ut vid.*, Donatus |
 pignori: corr ex Nonio || 656. uersum *vel* uersus | subliuere ||
 658. *del Guy* | CO || 661. Sator sartorque *vel* Sator sartorque ||
 662. prius audebas dicere Nonius || 663. sariunt: corr ex Nonio || 668. tuas || 672. deartuasti dilacerauisti atque opes Nonius || 674. et emisti: corr B' ||

Intér uos permutástis. TYN. Fateor ómnia
 Facta ésse ita ut *<tu>* dícis et falláciis
 Abíssse eum abs te méa opera atque astútia:
 An, óbsecro hercle te, id nunc suscensés mihi? 680
 HE. At cùm cruciatu máxumo id factúmst tuo.
 TYN. Dum ne ób malefacta péream, parui exístumo.
 Si ego híc peribo, ast ille ut dixit nón redit,
 At erít mi hoc factum mórtuo memorábile,
<Me> méum erum captum ex séruitute atque hóstibus
 Reducém fecisse líberum in patriam ád patrem, 686
 Meúmque potius mé caput perículo
 Praeóptauisse quam ís periret pónere.
 HE. Facito érgo ut Acherúnti clueas glória.
 TYN. Qui pér uirtutem [†]peritat, non íterit. 690
 HE. Quando égo te exemplis péssumis [ex]cruciáuero
 Atque ób sutelas tuás te Morti mísero,
 Vel te ínteriisse uél periisse praédicent:
 Dum péreas, nil intérdico aiant uiuere.
 TYN. Pol si ístuc faxis, haúd sine poena féceris, 695
 Si ille húc rebitet, sicut confido affore.
 AR. Pro di ínmortales: núnsc ego teneo, núnsc scio
 Quid hoc sít negoti: méus sodalis Philocrates
 In libertatatest ád patrem in patriá 699
 Benést: nec quisquamst mi aéque melius quoí uelim.
 Sed hóc mihi aegrest me huíc dedisse operám malam,
 Qui núnsc propter me méaque uerba uíngctus est.
 HE. Votuín te quicquam mi hódie falsum próloqui?
 TYN. Votuísti. HE. Cur es aúsus mentirí mihi?
 TYN. Quia uéra obessent illi quoí operám dabam:
 Nunc fálfa prosunt. HE. Át tibi oberunt. TYN.
 Óptumest: 706
 At erúm seruauí, quém seruatum gaúdeo,

678. add *Ca* || 682. estumo: corr *Bo* || 685. add *Bent* ||
 687. periclo || 689. ducas vel dueas: corr *B¹* || 691. del *Bo* ||
 694. dicant: corr *Fl* || 696. redibit et: corr 'quidam' apud *Pareum* | afforet: corr *Pius* || 698. sit hoc: trai *Bo* || 703. quicquam
 vel quiquam || 704. Votauisti: corr *Pareus* ||

Quoi mé custodem addíderat erus maiór meus.
 Sed málene id factum | ábitrare? HE. Péssume.
 TYN. At ego áio recte, qui ábs te sorsum séntio: 710
 Nam cōgitato, síquis hoc gnató tuo
 Tuos séruos faxit, quálem haberet grátiam?
 Emítteresne nécne eum seruóm manu?
 Essétne apud te is séruos acceptíssumus?
 Respónde. HE. Opinor. TYN. Cúr ergo iratús mihi's?
 HE. Quia illí fuisti quám mihi fidélior. 716
 TYN. Quid tu? úna nocte póstulauisti ét die
 Recéns captum hominem númerum, [et] nouícium
 Te pérdocere, ut mélius consulerém tibi
 Quam illí quicum una ⟨a⟩ púero aetatem exégeram?
 HE. Ergo áb eo petito grátiam istam. dúcite, 721
 Vbi pónderosas crássas capiat cómpedes:
 Inde íbis porro in látomias lapidárias.
 Ibi quom álii octonos lápides effodiúnt, nisi
 Cottídiano sésquiopus conféceris, 725
 Sescéntoplago nómen indetúr tibi.
 AR. Per deós atque homines égo te obtestor, Hégio,
 Ne tu ístunc hominem pérduis. HE. Curábitur:
 Nam nóctu neruo uíncutus custodíbitur,
 Intérdiūs sub térra lapides exímet. 730
 Diu ego húnc cruciabo, nón uno absoluám die.
 AR. Certúmnest tibi istuc? HE. Nón moriri cértius.
 Abdúcite istum actútum ad Hippolytúm fabrum,
 Iubéte huic crassas cómpedes inpíngier:
 Inde éxtra portam ad meúm libertum Córdalum 735
 In lápicidinas fácite deductús siet.
 Atque húnc me uelle dícite ita curárier,
 Nequí deterius huic sit quam quoí péssumest.
 TYN. Cur égo te inuito me ésse saluom póstulem?

717. *dist Sey* || 718. *del ex Nonio* || 720. *add Py* || 721. *istam gratiam: trai Py* || 725. *Cotidianos: corr Gul | ses(vel es)que opus* || 730. *interdius vel interdiu* || 781. *hunc ego* || 736. *ductus* || 737. *ita me uelle dicite: trai Fl* || 738. *Nequi vel Nequid* ||

Períclum uitae meaé tuo stat perículo. 740

Post mórtēm in morte nīl est quod metuám mali.

Et sí peruiuo usque ád summam aetatém, tamen
Breue spátiumst perforúndi quae minitás mihi.

Vale átque salue, etsi áliter ut dicám meres.

Tu, Arístophontes, dé me ut meruisti, íta uale: 745
Nam mihi propter te hoc óptigit. HE. Abdúcite.

TYN. At únum hoc quaeso, si húc rebitet Philocrates,
Vt mi éius facias cónueniundi cópiam.

HE. Perístis, nisi iam hunc é conspectu abdúcitis. 749

TYN. Vis haéc quidem herclest, ét trahi et trudí simul.

HE. Illic ést abductus récta in phylacam, ut dígnus est.

Ego illís captiuis áliis documentúm dabo,

Ne téle quisquam fácinus incipere aúdeat.

Quod ábsque hoc esset, quí mihi hoc fecít palam,

Vsque óffrenatum suís me ductarént dolis. 755

Nunc cértumst nulli pósthac quicquam crídere:

Satis súm semel decéptus. sperauí miser

Ex séruitute me éxemisse filium:

Ea spés elapsast. pérdidi unum filium,

Puerúm quadrimum quém mihi seruos súrpuit, 760

Neque eúm seruom umquam répperi neque filium:

Maiór potitus hóstiumst. quod hoc ést scelus?

Quasi in órbitatem líberos prodúixerim.

Sequere hác: reducam te úbi fuisti. néminis

Miserére certumst, quía mei miseret néminem. 765

⟨AR.⟩ Exaúspicaui ex uínclis: nunc intéllego

Redaúspicandum esse ín catenas dénuo.

740. Periculum: corr Py || 742. Etsi vel Et si | peruiuo vel superuiuo || 749. hunc iam: trai Py || 755. offerre natum vel offre natum: corr Gul || 756. post haec: corr Bo ex Guelf. || 760. surripuit: corr Ca || 765. misereri: corr Spengelius | néminis me miseret nam me miseret Nonius || 766. add Py | uinculis: corr Lamb ||

ACTVS IV

**ERGASILVS
PARASITVS**

Iúppiter supréme, seruas mé measque augés opes:
 Máxumas opímitates ópiparasque offérs mihi:
 Laudém lucrum ludúm iocum festíuitatem férias 770
 Pompám penum potátiones sáturitatem gaúdium.
 Néc quoiquam homini súpplicare †nunc certumst mihi:
 Nam uél prodesse amíco possum uél inimicum pérdere,
 Ita hic me amoenitatē amoena amoénus onerauit dies:
 Síne sacris heréditatem sum áptus effertíssumam. 775
 Nunc ád senem cursúm capessam hunc Hégionem, quoí
boni

Tantum áffero, quantum ípse a diuis óptat, atque etiam
 ámplius.

Nunc cérra res est, eódem pacto ut cómici seruí solent,
 Conícam in collum pállium, primo ex med hanc rem
 ut aúdiat:

Speróque me ob hunc núnctum aetérnum adepturúm
 cibum. 780

**HEGIO. ERGASILVS
SENEX PARASITVS**

HE. Quanto ín pectore hán̄c rem meó magis uolúto,
 Tantó mi aegrítudo auctiór est in ánimo.

Ad illū modúm sublitum ós esse mi hódie:

Neque íd perspicere quíui. 784
 Quod quóm scibitúr, †per úrbem inridébor.

769. opímitates *vel* opimates || 774. moenitate: corr *B³* |
 onerauit mihi: corr *Py* || 777. afferro *vel* offero | a dis: corr *Bo* ||
 779. me: corr *Bo* || 783. 784. cohaerent || 783. subitum | hodie
 mihi || 785. cum *vel* com ||

Quom extémplo ad forum áduenero, ómnes loquéntur
 'Hic illest senex doctus, quoí uerba dáta sunt'.

Sed Érgasilus éstne hic, procúl † quem uideo?

Conlécto quidémst pallió: quidnam actúrust?

ERG. Moue áps te †moram atque, Érgasile, age hanc
 rem. 790

Éminor intérminorque, †nequis mihi obstiterit óbuiam,
 Nisi qui satis diú uixisse sése homo arbitrábitur:
 Nám qui obstiterit óre sistet. HE. Híc homo pugilatum íncipit.

ERG. Fácere certumst. proínde ut omnes ítinera insistánt sua, 794

Néquis in hanc plateám negoti cónferat quicquám sui:
 Nám meus est ballísta pugnus, cùbitus catapultást mihi,
 Vmerus aries: túm genu †ad quemque iecero, ad terrám dabo.

Déntilegos omnés mortales fáciam, quemque offéndero.

HE. Quaé illaec eminátiost nam? néqueo mirarí satis.

ERG. Fáciam, ut huius dieí locique meíque semper
 méminerit, 800

Quí mi in cursu opstíterit †faxo uitae is extemopló
 opstíterít suae.

HE. Quíd hic homo tantum ícippissit fácere cum tantís
 minis?

ERG. Príus edico, néquis propter cùlpam capiatúr suam:
 Cóntinete uós domi, prohibéte a uobis uím meam.

HE. Míra edepol sunt ní hic in uentrem súmpsit confidéntiam. 805

Vaé misero illi, quoíus cibo iste fáctust imperiósior.

ERG. Túm pistores scrófipasci quí alunt furfuribús sues,
 Quárum odore praéterire némo pistrinúm potest:
 Eórum si quoíusquam scrofam in público conspéxero,

787. ductus: corr *Dousa* | quoi vel quo || 792. quis: corr *Gru* || 793. pugillatum || 795. in hac platea: corr *Bo* || 796. nam mihi haec balista pugnum est gramm. de dub. nom. || 798. Denticos || 799. est? nam: corr *Ac* || 800. huius vel eius || 806. imperiosior vel impensior || 807. furfure: corr *Luchsius* ||

Ex ipsis dominis meis pugnis exculcabo furfures. 810
 HE. Básilicas edíciones átque imperiosás habet.
 Sátur homost, habét profecto in uentre confidéntiam.
 ERG. Tum piscatorés qui praebeant pôpulo pisces foétidos,
 Qui aduehuntur quádrupedanti crúciati canthério,
 Quórum odos subbásilicanos ómnes abigit in forum: 815
 Eís ego ora uérberabo súrpiculis piscáriis,
 Vt sciant aliéno naso quam exhibeant moléstiam.
 Tum lanii autem qui concinnant líberis orbás oues,
 Qui locant caedúndos agnos et dupla agnínám danunt,
 Qui petroni nômen indunt uerueci sectário: 820
 Eórum ego si in uiá petronem pública conspéxero,
 Et petronem et dôminum reddam mórtales misérrumos.
 HE. Eúgepae: edíciones aédilicias híquidem habet,
 Mírumque adeost ni húnc fecere Aetóli sibi agorá-
 nomum.

ERG. Nón ego nunc parasítus sum, sed régum rex
 regálior: 825

Tántus uentri cómmeatus méo adest in portú cibus.
 Sed ego cesso hunc Hégionem oneráre laetitiá senem?
 +Qui homine adaéque nemo uiuit fortunátor.

HE. Quae illaec est laetitia quam illic laétus largitú
 mihi?

ERG. Heús ubi estis? écquis *<hic est? écquis>* hoc
 aperit óstium? 830

HE. Hic homo ad cenam récipit se ad me. ERG.
 Áperite hasce ambás fores
 Príus quam pulsando [uel] ássulatim fóribus exitium
 ádfero.

HE. Perlubet hunc hominem cónloqui: Ergásile. ERG.
 Ergasilum qui uocat?

---

811. editiones || 815. subbasilicanos *vel* subbalsicanos | ab-
 egit (adegit *Priscianus*) || 816. ego *vel* ergo || 818. lanii *vel* lanu
vel lanum || 819. duplam: corr *Rostius* || 821. Eum: corr *Brix* ||
 823. edictiones *vel* editiones | edilicias *vel* et dilitias || 824. fecere
vel fecerunt | sibi aetoli: *trai Guy* || 830. add *Bo* || 832. pulsando
Nonius | uel assultatim *vel* uel absultatim: corr *ex Nonio* | ex-
 iutum dabo *Nonius* || 833. Per lubet *vel* Periubet ||

HE. Respíce. ERG. Fortuna quód tibi nec fácit nec faciet, [hoc] mé iubes.

Séd quis est? HE. Réspice ad me: Hégio sum.
ERG. Óh mihi, 835

Quantumst hominum optumorum optume, in tempore aduenis.

HE. Nescíoquem ad portum náctus es ubi cénes: eo fastídis.

ERG. Cédo manum. HE. Manúm? ERG. Manum, inquam, cédo tuam actutúm. HE. Tene.

ERG. Gaúde. HE. Quid ego gaúdeam? ERG. Quia ego ímpero: age gaudé modo.

HE. †Pol maerores mihi anteuortunt gaudiis. [ERG. Noli irascier.] 840

ERG. Iám ego ex corpore exigam omnis máculas mae-
rorum tibi:

Gaúde audacter. HE. Gaúdeo, etsi níl scio quod gaúdeam.

ERG. Béne facis: iubé — HE. Quid iubeam? ERG. ignem ingentem fieri.

HE. Ignem ingentem? ERG. Ita dico: magnus út sit.
HE. Quid? me, uolturi,

Tuán causa [me] aedis incensurum cénses? ERG. Noli iráscler. 845

Iúben an non iubés astitui aúlas, patinas élui,
Láridum atque †epulas foueri fóculis feruéntibus,
Álum pisces praéstinatum abíre? HE. Hic uigilans sómniat.

ERG. Álum porcinam átque agnínam et púllos gallináceos?

HE. Scís bene esse, sí sit unde. ERG. †Pernam atque ophthalmiam, 850

Hóraeum scombrum ét trugonum et cétum et mollem cáseum?

834. facit vel facis | del Brix || 835. quid vel qui || 836. cf ad Bacch. 617 || 838. Cedo manum H. manum vel Cedo manu H. manu || 840. del Ac || 844. me uolt (vel uol) uri: corr Palm || 845. del Gru || 850. ophthalmia || 851. Horéum vel Horreum ||

HE. Nominandi istórum tibi erit mágis quam edundi
cópia

Hic apud me, Ergásile. ERG. Mean me caúsa hoc
censes dícere?

HE. Néc nil hodie néc multo plus tu híc edes, ne
frústra sis:

Proín tu tui cottídiani uícti uentrem ad me ádferas.

ERG. Quín ita faciam, ut <tú>te cupias fácer sumptum,
etsi égo uetem. 856

HE. Égone? ERG. Tu ne. HE. Túm tu mi igitur érus
es. ERG. Immo béneuolens.

Vín te faciam fórtunatum? HE. Málim quam mise-
rúm quidem.

ERG. Cédo manum. HE. Em manúm. ERG. Di te omnes
ádiuuant. HE. Nil séntio.

ERG. Nón enim es in sénticeto, eó non sentis. séd iube
Vásá tibi pura ápparari ád rem diuinám cito 861

Átque agnum afférri proprium pínguem. HE. Cur?
ERG. Vt sácrufices.

HE. Quoí deorum? ERG. Mihi hércle: nam ego nunc
tíbi sum summus Iúppiter,

Ídem ego sum Salús Fortuna Lúx Laetitia Gaúdium:
Proín tu diuom hunc sáturitate fáciás tranquillúm tibi.

HE. Ésurire míhi uidere. ERG. Míquidem esurio, nón
tíbi. 866

<HE.> Tuo árbitratu: fáçile patior. ERG. Crédó: con-
suetú's puer.

<HE.> Iúppiter te díque perdant. ERG. Te hércle —
mi aequomst grátias

Ágere ob nuntiúm: tantum ego nunc pórtu a portu
tíbi boni.

Núnc tu mihi placés. HE. Abi, stultu's: séro post
tempús uenis. 870

855. Pro uicti cotidiani uentrem *Nonius* || 856. add *Bent* ||

859. Cedo vel Credo | adiuuant vel adiuuent || 864. fortuna vel
fortunax || 865. deum: corr *Bo* || 867. add *Pyl* | HE.: corr *Py* |

consuetus: corr *Fl* || 870. stultus: corr *Mue* ||

ERG. Ígitur olim si áduenissem, mágis tu tum istuc díceres.
 Núnc hanc laetitiam áccipe a me quám fero: nam filium
 Tuóm modo in portú Philopoleum uíuom, saluom et
^{pariet fort} sósپitem

Vídi in publicá celoce ibidémque illum adulescéntulum
 Áleum una et tuóm Stalagmum séruom qui aufugít
 domo, 875

Quí tibi surripiút quadrimum púerum filiolúm tuom.
 HE. Ábi in malam rem, lúdis me. ERG. Ita me amábit
 sancta Sáturitas,

Hégio, itaque suó me semper cándecoret cognómine,
 Vt ego uidi. HE. Meúm<ne> gnatum? ERG. Tuóm
 gnatum et geniúm meum.

<HE.> Ét captiuom illum Alidensem? ERG. Mὰ τὸν
 Ἀπόλλωνα. HE. Et séruolum 880
 Meúm Stalagmum, meúm qui gnatum surripiuit? ERG.
 Νὰ τὸν Κόρων.

HE. †Iám diu? ERG. Νὰ τὸν Πραιτερην. HE. Vénit?
 ERG. Νὰ τὸν Σιγνίαν.

<HE.> Cérton? ERG. Νὰ τὸν Φρουσινῶνα. HE. Víde
 sis — ERG. Νὰ τὸν Ἀλάτριον.

HE. Quíd tu per barbáricas urbes iúras? ERG. Quia
 enim item áspereae

Súnt ut tuom uictum aútumabas ésse. HÉ. Vae aetatí tuae.

<ERG.> Quíppe quando míhi nil credis, quód ego dico
 sédulo. 886

Séd Stalagmus quoíus erat tunc nátionis, quom hínc abit?

HE. Sículus. ERG. At nunc Sículus non est: Bóius
 est, boiám terit:

874. celoce *vel* célo te || 875. Alium || 879. add Bent || 880. add B² | HE. et ERG.: corr B² | Et (*vel* Vt) seruolum || 881. ne tan coram || 882. ne tam prenestem | ERG. et HE.: corr B² | ne tan (*vel* ta) signeam || 883. add B² | ne tam frusinonem (*vel* frusi non est) | ERG. et HE.: corr B² | ne tam (*vel* ton) alatrium || 884. ERG. et HE.: corr B² | perbarbaricas *vel* barraricas || 885. ERG.: corr Sarac || 886. add Sarac || 887. quo iusserat nunc: corr B² | hinc *vel* hic | abit *vel* abiit || 888. Sicuius: corr Ca | et nunc sicuius: corr Ca | bolus: corr B² ||

Líberorum quaérundorum caúsa ei credo uxór datast.
HE. Díc, bonan fidé tu mi istaec uérba dixistí? ERG.

Bona. 890

HE. Di ínmortales, íterum gnatus uídeor, si uera
aútumas.

ERG. Aín tu? dubium habébis etiam, sáncte quom
ego iurém tibi?

Póstremo, Hegiό, si parua iúri iurandóst fides,
Víse ad portum. HE. Fácere certumst: tu íntus cura
quód opus est.

Súme, posce, próme quiduis: té facio cellárium. 895
(ERG.) Nam hérkle nisi mantíscinatus próbe ero, fusti
péctito.

(HE.) Aéternum tibí dapinabo uíctum, si uera aútumas.
ERG. Vnde id? HE. A me meóque gnato. ERG. Spón-
den tu istud? HE. Spóndeo.

ERG. Át ego tuom tibi áduenisce filium respóndeo.

HE. Cúra quam optumé potes. ERG. Bene ámbula
et redámbula. 900

Íllic hinc abiit: míhi rem summam crédidit cibáriam.
Di ímmortales, iam út ego collos praétruncabo tégo-
ribus.

Quánta pernis péstis ueniet, quánta labes lárido,
Quánta sumini ábsumedo, quánta callo cálamitas,
Quánta laniis lássitudo, quánta porcináriis. 905

Nám si alia memorém quae ad uentris uíctum con-
ducúnt morast.

Núnc ibo, ut pro praefectura meá ius dicam lárido,
Et quae pendent índemnatae pérnis auxilium út feram.

892. *dist Gul* || 894. *Vise ad vel Vis erat* || 895. *uis te vel*
iuste || 896. 897. *add B²* || 898. *Sponde tu* || 901. *Novae scaenae*
inscriptionem del cum aliis Spengelius | *cibariam vel tibariam* ||
902. *pretruncabo vel pertruncabo* | *tergoribus: corr Turnebus* ||
904. *absumendo: corr Valla* | *collo: corr B²* || 907. *PROPRAEFEC-*
TURAMEA (*ut vid.*): *praefecturam et* || 908. *PERNIS: perne eis vel*
pernies ||

ACTVS V

PVER

Diéspiter te deíque, Ergasile, pérdant et uentrém tuom
Parasítosque omnis ét qui posthac cénam parasítis
dabit. 910

Cladés calamitasque intemperies modo in nostram aduenit domum.

Nimisque hércole ego illum māle formidaui: ita fren-debat déntibus.

Aduéniens totum déturbauit cùm carne carnárium,
Arríput gladium, praétruncauit tríbus tegoribus glándia,
Aulás calicesque omnís confregit nisi quae modialés
erant: 916

Cocum pércontabatúr, possentne sériae feruésccere:
Cellás refregit ómnis intus réclusitque armárium.

**Adséruate istunc súltis, serui: ego íbo, ut conueniam
senem.**

Dicam, ut sibi penum álibi adornet, síquidem sese utí uolet: 920

Nam ^thic quidem ut adornat aut iam nil est aut iam
nil erit.

911. CLADES: cladis | CALAMITATESQ. || 912^a. TIMUI: me-
tui || 912^b. accessit ex A, de cuius lectione non constat || 913. FOR-
MIDAUI, ut videtur, e testim. Stud.: formidabam || 914. deturbauit
totum: totum deturbat in A locum habere videtur || 915. PRAE-
BUNCAUIT | TEGORIBUS: tergoribus || 916. CON***EGIT: confrin-
git | modiales erant: MODIALAE||—SEBANT, ut vid. || 917. SERIAE:
seriae vel serire || 920. PENUMALIBIADORNET (ut videtur): penum-
aliud ornnet ||

HEGIO. PHILOPOLEMVS. PHILOCRATES
SENEX ADVLESCENTES II
STALAGMVS
SERVOS

HE. Ioui deisque agó gratiás merito mágnas,
 Quom té reductém tuo patrí reddidérunt
 Quomque éx miseriís plurumís me exemérunt,
 Quae ^tadhuc te carens dum hic fui sustentábam,
 Quomque húnc conspicór in potéstate nóstra 926
 Quomque illaec repértast fidés firma nóbis.

PHIOP. Sátis iam dolui ex ánimo et cura, satis me
 lacrumis mácerai [hoc],
 Satis iam audiui tuás aerumnas ád portum mihi quás
 memorasti:

Hóc agamus. PHIOCR. Quid nunc, quoniam tém
 seruaí fidem 930
 Tíbique hunc reducem in libertatem féci? HE. Fecisti
 út tibi,

Philocrates, numquám referre grátiam possím satis,
 Proínde ut tu promeritu's de me et filio. PHIOP.
 Immó potes,

Páter, et poteris ét ego potero et dí eam potestatém
 dabunt, 934

Út beneficium béne merenti nóstro merito múnères:
 Sicut tu huic potés, pater mi, fáceré merito máxume.

HE. Quid opust uerbis? língua nullast quá negem
 quidquíd roges.

PHIOCR. Póstulo abs te, ut mi illum reddas séruom
 quem hic relíqueram

Pígnus pro me, quí mihi melior quám sibi sempér fuit,

923. reducem libri cum A: corr Schneiderus || 924. ex: et
 (corr B³) | MEEKEMERUNT: me exemerunt vel met emerunt ||
 925. te carens: CARENS, ut vid. | HUC || 926. conspicio: corr Gep-
 pertus || 927. haec libri cum A: corr Bachius || 928. SATISME:
 me satis et | del Ca || 933. promeritus: corr Fl || 935. bene merenti
 vel bene meriti || 937. opust vel opus || 939. cf. ad 941 ||

Pró benefactis éius ut <e>i prétium possim réddere.
HE. Quód bene fecistí, referetur grátia. id quod póstulas, 941

Ét id et aliud quód me orabis ímpetrabis: átque te Nólím suscensére, quod ego irátus ei fecí male.

PHILOCR. Quid fecisti? HE. In lápicidinas cónpeditum cóndidi,

Úbi resciui míhi data esse uérba. PHILOCR. Vae miseró mihi: 945

Própter meum capút labores hómini euenisse óptumo.
HE. Át ob eam rem míhi libellam pró eo argenti né duis:

Grátiis a me út sit liber [a]dúcito. PHILOCR. Edepol, Hégio,

Fácis benigne. sed quaeso hominem ut iúbeas arcessí.
HE. Licet. 949

Vbi | estis, uos? íte actutum, Týndarum huc arcéssite.
Vós ite intro: intéribi ego ex hac státua uerbereá uolo
Érogitare, meó minore quíd sit factum filio.

Vós lauate intéribi. PHILOP. Sequere hac, Philocrates,
me intró. PHILOCR. Sequor.

HEGIO. STALAGMVS
SENEX   SERVOS

HE. Áge tu illuc procéde, bone uir, lépidum mancupiúm meum.

STAL. Quíd me oportet fáceré, ubi tu tális uir falsum autumas? 955

Fuí ego bellus, lépidus: bonus uir númeram neque frugí bonae

Néque ero: ne spem pónas umquam mé bonae frugí fore.

940. add Sey || 941. ante 939 exstat | referetur vel refertur ||
948. Cratis: corr Bo | del Lindemannus || 950. accersite || 951. inter
ibo | ueruere auolo vel ueruerce auolo vel ueruecea uolo || 957. um-
quam ne (vel neque) spem ponas: trai Schoe ||

<HE.> Própemodum ubi locí fortunae tuaé sint facile
intélegis:

Sí eris uerax, tua éx re facies +éx mala meliúsculam.
Récte et uera lóquere: sed neque uére neque <tu>
récte adhuc 960

Fécisti umquam. STAL. Quód ego fatear, crédin pu-
deat quom aútumes?

HE. Át ego faciam ut púdeat: nam in rubórem te
totúm dabo.

STAL. Éia, credo ego, ímperito plágas minitarís mihi:
Tándem istaec aufér, dic quid fers, út feras hinc quód
~~potis~~

<HE.> Satis facundu's: séd iam fieri dícta compendí
uolo. 965

STAL. Vt uis fiat. HE. Béne morigerus fuít puer:
nunc nón decet.

Hóc agamus. iam ánimum aduorte ac míhi quae dicam
edíssere.

Sí eris uerax, <éx> tuis rebus féceris meliúsculas

STAL. Núgæ istaec sunt: nón me censes scíre quid
dignús siem?

HE. Át ea subterfúgere potis es paúca, si non ómnia.

STAL. Paúca effugiam, scío: nam multa euénient, et
merító meo, 971

Quía et fugi et tibí surripui filium et eum uéndidi.

HE. Quoí homini? STAL. Theodóromedi in Álide
Polyplúsio

Séx minis. HE. Pro di ínmortales: ís quidem huius
ést pater

Philocrati. STAL. Quin mélius noui quám tu et uidi
saépius. 975

958. Pers add B² (item 961. 965) || 960. Recte vel Recta |
add Schoe duce Py || 962. rumorem vel roborem || 964. ista: corr
Schmidtius || 965. facundus: corr Lamb | dictis compendium: corr
Guy || 967. haec mihi: corr Ca || 968. add Ca || 970. potisses ||
971. post 978 libri habent: trai Valla | effugiam vel efficiam ||
978. theodoro medico || 976. Philocrates vel Philocratis: corr
Fl | noui vel nolii | te et: corr Weilius ||

HE. Sérua, Iuppitér supreme, et me ét meum gnatúm
mihi.

Philocrates, per tuóm te [in]genium óbsecro, exi: té uolo.

PHILOCRATES. HEGIO. STALAGMVS
ADVLESCENS SENEX SERVOS

PHIL. Hégio, assum: síquid me uis, ímpera. HE. Hic
gnatúm meum

Tuó patri ait se uéndidisse séx minis in Álide.

PHIL. Quám diu id factúmst? STAL. Hic annus ín-
cipit uicénumus. 980

PHIL. Fálsa memorat. STAL. Aút ego aut tu: nám
tibi quadrímulum

Tuós pater pecúliarem páruolo pueró dedit.

PHIL. Quíd erat ei nomén? si uera dícis, memora-
dúm mihi.

STAL. Paégnium uocitátust: post uos índidistis Týndaro.

PHIL. Cúr ego te non nouí? STAL. Quia mos ést
obliuisci hóminibus 985

Néque nouisse quódius nili sít faciunda grátia.

PHIL. Díc mihi, isne istíc fuit quem uéndidisti meó
patri,

Quí mihi pecúliaris dátus est? <STAL.> Huius filius.

HE. Víuitne is homo? STAL. Argéntum accepi, níl
curaui céterum.

HE. Quíd tu ais? PHIL. Quin ístic ipsust Týndarus
tuos filius, 990

vt quidem hic arguménta loquitur: nam ís mecum a
pueró puer

Béne pudiceque éducatust úsque ad adulescéntiam.

HE. Et miser sum et fórtunatus, t'si uera dicitis.

977. tuum te *vel* tuum || 982. paruulum: corr Lindemannus ||
983. Quid *vel* Quod || 984. Pecnium || 986. nihil || 988. add
Brunckius duce Ac || 993. fortunatus *vel* fortunatis | dicitis *vel*
dicetis ||

Eó miser sum, quia male illi féci, si gnatúst meus.
Eheu, quom ego plús minusue féci quam *(me)* aequóm
fuit. 995

Quód male feci, crúcior: modo si inféctum fieri póssiet.
Séd eccum incedit húc ornatus haúd ex suis uirtútibus.

TYNDARVS. HEGIO. PHILOCRATES. STALAGMVS
SERVOS SENEX ADVLESCENS SERVOS

TYN. Vídi ego multa saépe picta quae Ácherunti
fíerent

Crúciamenta: uérum enim uero núa adaequest Áche-
runs

Átque ubi ego fui in lápicidinis: illic ibi demúmst
locus, 1000

Úbi labore lássitudost [omnis] éxigunda ex córpore.

Nam úbi illo adueni, quási patriciis púeris aut moné-
rulae

Aút anites aut cōturnices dántur quicum lúsitent:
Ítidem mi haec aduénienti upupa qui me delectém
datast.

Séd erus eccum ante óstiumst: erus álder eccum ex
Álide 1005

Rédiit. **HE.** *<O>* salute, éxoptate gnáte mi. **TYN.**
Hem, quid 'gnáte mi'?

Áttat, scio cur té patrem esse adsímules et me filium:
Quia mi item ut paréntes lucis dás tuendi cópiam.

PHIL. Sálue, Tyndare. **TYN.** Et tu quoius caúsa
hanc aerumnam éxigo.

---

995. minusque: corr Gronovius | add Bent || 996. dist Py ||
997. audax suis: corr Muretus || 998. acherunti vel acheronti ||
999. acheruns vel acherons || 1000. lapricidinis vel lapridinas ||
1001. del Bent || 1002. patricus vel patritus: corr B³ || 1003. aut
cot. vel a cot. || 1004. mihi haec vel haec mihi | delectet: corr
Lamb || 1005. ostium et erus: corr Brix || 1006. Redit: corr Ca
add Spengelius duce Gepperto || 1007. adsimules esse: trai Guy ||
1008. Quia vel Qui || 1009. exigo vel exiguo (*ut A habuisse videtur*) ||

PHIL. Át nunc liber ín diuitias fáxo uenies: nám tibi
Páter hic est: hic séruos, qui te huic hínc quadrimum
súrpuit, 1011

Véndidit patrí meo te séx minis. is té mihi

Párulum pecúliarem páruolo pueró dedit.

[†]Íllie indicium fécit: nam hunc ex Álide huc redúcimus.
TYN. Quíd, huius filium —? PHIL. Intus eccum frátre
germanum tuom. 1015

TYN. Quíd tu ais? addúxtin illum huius [†]filium cap-
tiuum?

PHIL. Quín, inquam, intus híc est. TYN. Fecisti éde-
pol et recte ét bene.

PHIL. Núnc tibi pater hic ést, hic fur est tuós qui
paruom hinc te abstulit.

TYN. Át ego hunc grandis grándem natu ob fúrtum
ad carnuficém dabo.

PHIL. Méritus est. TYN. [†]Ergo edepol méritam mer-
cedém dabo. 1020

Sed <tu> dic, oró, pater meus tún es? HE. Ego sum,
gnáte mi.

TYN. [Núnc demum in memóriam redeo, quóm me-
cum <re>cógito]

Núnc edepol demum ín memoriam régredior audísse me,
Quási per nebulam, | Hégionem meúm patrem uocárier.

HE. Is ego sum. PHIL. Compédibus quaeſo ut tibi
sit leuior filius 1025

Átque huic grauior séruos. HE. Certumst príncipio
id praeuórtier.

Eámus intro, ut árcessatur fáber, ut istas cómpedis
Tíbi adimam, huic dem. STAL. Quóí peculi nil est,
recte féceris.

1011. surripuit: corr Py || 1015. dist Sey || 1016—1022. om
A || 1019. nunc: corr B² || 1021. add Havetus || 1022. del Osannus ||
add Gru || 1023. audisse vel audisse: REDISSE, ut vid. || 1025. IS-
EGO: Ego | TY.: corr B² || 1026. HUIC: hic | SERUUSCERTUST ||
PRÍNCIPIO, ut vid.: principium | PRAEORTIER || 1027. ACCERSA-
TUR || 1028. DEMQUOI ||

CAT. Spéctatores ád pudicos móres facta haec fábulast,
 Néque in hac subigitationes súnt neque ulla amátio
 Néc pueri suppósitio nec argénti circumdúctio, 1031
 Néque ubi amans aduléscens scortum líberet clam
 suóm patrem.

Huius modi paucás poetae réperiunt comoédias,
 Vbi boni melióres fiant. nún̄c uos, si uobís placet,
 Ét si placuimús neque odio fúimus, signum hoc mí-
 tite, 1035
 Quí pudicitiae ésse uoltis praémium: plausúm date.

1030. subigitationes vel subi cogitationes || 1035 sq. dist
Schoe ||

*Nonius p. 220, 12: pilleus generis masculini. Plautus Captiuis: pil-
 eum quem habuit diripuit eumque ad caelum tollit'.*

T. MACCI PLAVTI
CASINA
GRAECA · CLERVMENOE · DIPHILV

*Festus Pauli p. 61, 7 M.: Casinam fabu-
lam Plautus inscripsit ab ancillae nomine
Casina quam amari a sene introduxit [ubi
Cassinam et mox Casia boni codd.].*

PERSONAE

OLYMPIO VILICVS
CHALINVS SERVOS
CLEOSTRATA MVLIER
PARDALISCA ANCILLA
MYRRHINA MVLIER
LYSIDAMVS SENEX
ALCESIMVS SENEX
COQVOS
TIBICEN

ARGVMENTVM

Conséruam uxorem duó conserui | épetunt.
Aliúm senex allégat, alium filius.
Senem ádiuuat sors: uérum decipitúr dolis.
Ita eí subicitur pró puella séruolus
Nequám, qui dominum mólcat atque uílicum. 5
Aduléscens dicit cíuem Casinam cógnitam.

---

3. Sors senem adiuuat: *trai Bo* || 4. pro puella *vel* puella ||
5. mulgat: *corr Pius* ||

PROLOGVS

Saluére iubeo spéctatores óptumos,
 Fidém qui facitis máxumi | et uós Fides.
 Si uérum dixi, sígnūm clarum dáte mihi,
 Vt uós mi esse aequos iam índe a principió sciām.
 Qui utúntur uino uétere sapientis puto 5
 Et quí lubenter uéteres spectant fábulas.
 Antíqua | opera et uérba quom uobís placent,
 Aequómst placere ante <álías> ueteres fábulas.
 Nam nún̄ nouae quae pródeunt comoédiae
 Multó sunt nequióres quam nummí noui. 10
 Nos póstquam populi rúmore intelléximus
 Studióse expetere uós Plautinas fábulas,
 Antíquam | eius édimus comoédiam,
 Quam uós probastis qui éstis in senióribus:
 Nam iúniorum quí sunt, non norúnt, scio, 15
 Verum út cognoscant dábimus operam sédulo.
 Haec quóm primum actast, uicit omnis fábulas.
 Ea témpestate flós poetarúm fuit,
 Qui nún̄ abierunt hínc in communém locum:
 Sed támen absentes prósunt <pro> praeséntibus. 20
 Vos ómnes opere mágno esse oratós uolo,
 Benígne ut operam détis ad nostrúm gregem.

-
1. aluere *vel* alue: corr *B²* || 4. esse *solus* *B²* sup. scr. ||
 8. add *Ri* || 9. nunc *vel* hunc || 11. rumorem: corr *Angelius* ||
 13. edimus *vel* edidimus || 17. primum *vel* primatum || 20. add *Sey* || 21. esse oratos *vel* operatos esse ||

Eícite ex animo cúram atque alienum aés ..,

Nequís formidet flágítatorem suom:

Ludí sunt, ludus dátus est argentáriis,

25

Tranquíllumst, Alcedónia sunt circúm forum.

Ratióne utuntur: lúdis poscunt néminem,

Secúndum ludos réddunt autem némini.

Aurés uociuae sí sunt, animum aduórtite:

Comoédia*(i)* nómén dare uobís uolo.

30

Clerúmenoē uocátur haec comoédia

Graecé, latine Sórtientes. Deíphilus

Hanc graéce scripsit, póstid rursum dénuo

Latíne Plautus cím latranti nómine.

Senex híc maritus hábitat: eist filius:

35

Is úna cum patre ín illisce habitat aéribus.

Est éi quidam séruos, qui in morbó cubat —

Immo hércle uero in lécto, nequid méntiar —:

Is séruos, sed abhinc ánnos factumst sédecim,

Quom cónspicatust prímulo crepúsculo

40

Puéllam exponi. adít extemplo ad mullerem,

Quae illam éponebat: órat, ut eam dét sibi.

Exórat, aufert, détulit rectá domum:

Dat eraé suae: orat, út eam curet éducat.

Era fécit, educáuit magna indústria,

45

Quasi si ésset ex se náta, non multó secus.

Postquam éa adoleuit ád eam aetatem|, út uiris

Placré posset, éam puellam | híc senex

Amát effictim †ét item contra filius.

Nunc sibi | uteque cóntra legionés parat

50

Patérque filiúsque clam alter álterum.

Pater ádlegauit uílicum, qui pósceret

Sibi istánc uxorem: is spérat, si ei sít data,

23. Eicite vel Dicite vel Diicite || 26. flagitatorem vel flagitatem || 27. neminem poscunt: trai Ca || 30. add Pareus || 31. clerumene || 32. deiphilus vel diphilus || 40. PRIMULO: primo || 45. FECIT: facit || 46. Quasi si: QUASI || 47. POSTQUAMEA: Postquam || 48. EAM: at eam || 51. PATERQ.FILIUSQ.: Paterque filius (sed alterumque V.EJ) || 53. ISTANC: istam ||

Sibi fóre paratas clam úxorem excubiás foris. 55
 Filíus is autem armigerum adlegauít suom,
 Qui sibi eam uxorem póscait: scit, si id ímpetret,
 Futúrum quod amat íntra praesepís suas.
 Senis úxor sensit úrūm | amori operám dare:
 Proptérea | una cónsentit cum filio. 60
 Ille autem postquam fílium sensit suom
 Eandem illam amare et esse ímpedimentó sibi,
 Hinc ádulescentem péregre ablegauít pater.
 Sciéns ei mater dát operam absentí tamen.
 Is — ne éxspectetis — hódie in hac comoédia
 In úrbem non redíbit: Plautus nóluit: 65
 Pontem ínterrupit, quí erat ei in ítinere.
 Sunt híc, inter se quós nunc credo dícere:
 'Quaeso hércle, quid istuc ést? seruiles nuptiae?
 Seruín uxorem dúcent aut poscénit sibi?
 Nouom áttulerunt, quód fit nusquam géntium.' 70
 At ego áio id fieri in Graécia et Carthágini
 Et híc in nostra térra, +in Apulia:
 Maióreque opere ibí seruiles nuptiae
 Quam líberales étiam curarí solent.
 Id ní fit, mecum pígnus, si quis uólt, dato 75
 In úrnā mulsi, Poénus dum iudéx siet
 Vel Graécus adeo uél mea causa Ápulus.
 Quid núnc? nil agitis? séntio, nemó sitit.
 Reuórtar ad illam puéllam | exposit
 Quam sérui summa uí sibi 80
 Ea ínuenietur ét pudica et
 Ingénua Atheniénsis: nequ
 Faciét profecto in hác.

54. UXORE || 55. IS.
 60. FILIUMSENSIP: sensit
 63. EIIMATER: eius mater
 BIT: rediuit || 66. EI: ei
 SEQUOSNUNCREDO: quos
 hoc vel alia hoc || 73. O
 pugnus vel pingnus || 77. A
 Qui ||

Mox hérkle uero póst transactam fábulam
 Argéntum si quis déderit, ut ego súspicor,
 Vltro íbit nuptum, nón manebit aúspices.
 Tantúmst. ualete, béne rem gerite et uíncite
 Virtúte uera, quód fecistis ántidhac

85

ACTVS I

OLYMPIO. CHALINVS
VILICVS SERVOS

OL. Non míhi licere meám rem me solum út uolo
 Loqui átque cogitáre sine ted árbitro? 90

Quid tú, malum, me séquere? CHA. Quia certúmst mihi,
 Quasi úmbra, quoquo tu íbis te sempér sequi.

Quin édepol etiam, si ín crucem uis pérgere,
 Sequí decretumst: dehínc conicito céterum:

Possísne necne clám me sutelis tuis 95

Praerípere Casinam uxórem, proinde ut póstulas.

OL. Quid tibi negotist mécum? CHA. Quid ais, ím-
 pudens?

Quid in úrbe reptas, uílice haud magní preti?

OL. Lubét. CHA. Quin ruri es ín praefecturá tua?

Quin pótius quod legátumst tibi negótium 100

Id cúras atque urbánis rebus te ápstines?

Huc míhi uenisti spónsam praereptím meam.

Abi rús, abi dieréctus tuam in prouínciam.

OL. Chalíne, non sum oblítus officiúm meum:

Praeféci ruri récte qui curét tamen. 105

TRANSACTAM FABULAM: transacta fabula || 87. GERITE-

88. ANTIDAO: antid hac vel antid hanc || 91. OL.:

~~qui in sequentibus~~ || 92. QUOQUOTUIBEISTESEMPE-

~~rum in persequi~~ || 97. NEGOTISTMECUM: negoti

~~o Qui vel Qui | REPTAS: reptas vel rectas |~~

~~|| Huc ||~~

PHIL. Át nunc liber ín diuitias fáxo uenies: nám tibi
Páter hic est: hic séruos, qui te huic hínc quadrimum
súrpuit, 1011

Véndidit patrí meo te séx minis. is té mihi

Páruolum pecúliarem páruolo pueró dedit.

[†]Íllie indicium fécit: nam hunc ex Álide huc redúcimus.

TYN. Quíd, huius filium —? PHIL. Íntus eccum frátre
germanúm tuom. 1015

TYN. Quíd tu ais? addúxtin illum huius [†]filium cap-
tiuom?

PHIL. Quín, inquam, intus híc est. TYN. Fecisti éde-
pol et recte ét bene.

PHIL. Núnc tibi pater hic ést. hic fur est tuós qui
paruom hinc te abstulit.

TYN. Át ego hunc grandis grándem natu ob fúrtum
ad carnuficém dabo.

PHIL. Méritus est. TYN. [†]Ergo edepol méritam mer-
cedém dabo. 1020

Sed <tu> dic, oró, pater meus tún es? HE. Ego sum,
gnáte mi.

TYN. [Núnc demum in memóriam redeo, quóm me-
cum <re>cógito]

Núnc edepol demum ín memoriam régredior audisse me,

Quási per nebulam, | Hégionem meúm patrem uocárier.

HE. Is ego sum. PHIL. Compédibus quaeſo ut tibi

sit leuior filius 1025

Átque huic grauior séruos. HE. Certumſt príncipio
id praeuortier.

Eámus intro, ut ácessatur fáber, ut istas cómpedis
Tíbi adimam, huic dem. STAL. Quóí peculi nil est,
recte féceris.

1011. surripuit: corr *Py* || 1015. dist *Sey* || 1016—1022. om
A || 1019. nunc: corr *B²* || 1021. add *Havetus* || 1022. del *Osannus* ||
add Gru || 1023. audisse vel audissem: REDISSE, *ut vid.* || 1025. IS-
EGO: Ego | TY.: corr *B²* || 1026. HUIC: hic | SERUUSCERTUST |
PRÍNCIPIO, *ut vid.*: principium | PRAEORTIER || 1027. ACCERSA-
TUR || 1028. DEMQUOI ||

CAT. Spéctatores ád pudicos móres facta haec fábulast,
 Néque in hac subigitátiones súnt neque ulla amátio
 Néc pueri suppósitio nec argénti circumdúctio, 1031
 Néque ubi amans aduléscens scortum liberet clam
 suóm patrem.

Huius modi paucás poetae réperiunt comoédias,
 Vbi boni melióres fiant. núc uos, si uobís placet,
 Ét si placuimús neque odio fúimus, signum hoc mít-
 tite, 1035

Quí pudicitiae ésse uoltis praémium: plausúm date.

1030. subigitationes *vel* subi cogitationes || 1035 *sq.* *dist*
Schoe ||

*Nonius p. 220, 12: pilleus generis masculini. Plautus Captiuus: pil-
 eum quem habuit diripuit eumque ad caelum tollit'.*

T. MACCI PLAVTI
CASINA
GRAECA · CLERVMENOE · DIPHILV

*Festus Pauli p. 61, 7 M.: Casinam fabu-
lam Plautus inscripsit ab ancillae nomine
Casina quam amari a sene introduxit [ubi
Cassinam et mox Casia boni codd.].*

PERSONAE

OLYMPIO VILICVS
CHALINVS SERVOS
CLEOSTRATA MVLIER
PARDALISCA ANCILLA
MYRRHINA MVLIER
LYSIDAMVS SENEX
ALCESIMVS SENEX
COQVOS
TIBICEN

ARGVMENTVM

Consérueam uxorem duó conserui | éxpetunt.
Aliúm senex allégat, alium filius.
Senem ádiuuat sors: uérum decipitúr dolis.
Ita eí subicitur pró puella séruolus
Nequám, qui dominum mólcat atque uílicum.
Aduléscens dicit cíuem Casinam cógnitam.

5

---

3. Sors senem adiuuat: *trai Bo* || 4. pro puella *vel* puella ||
5. mulcat: *corr Pius* ||

PROLOGVS

Saluére iubeo spéctatores óptumos,
 Fidém qui facitis máxumi | et uós Fides.
 Si uérum dixi, sígnūm clarum dáte mihi,
 Vt uós mi esse aequos iam índe a principió sciām.
 Qui utúntur uino uétere sapientis puto
 Et quí lubenter uéteres spectant fábulas. 5
 Antíqua | opera et uérba quom uobís placent,
 Aequómst placere ante <álías> ueteres fábulas.
 Nam núnc nouae quae pródeunt comoédiae
 Multó sunt nequióres quam nummí noui.
 Nos póstquam populi rúmore intelléximus 10
 Studióse expetere uós Plautinas fábulas,
 Antíquam | eius édimus comoédiam,
 Quam uós probastis qui éstis in senióribus:
 Nam iúniorum quí sunt, non norúnt, scio,
 Verum út cognoscant dábimus operam sédulo. 15
 Haec quóm primum actast, uícit omnis fábulas.
 Ea témpestate flós poetarúm fuit,
 Qui núnc abierunt hínc in communém locum:
 Sed támén absentes prósunt <pro> praeséntibus. 20
 Vos ómnes opere mágno esse oratós uolo,
 Benígne ut operam détis ad nostrúm gregem.

-
1. aluere *vel* alue: corr *B*² || 4. esse solus *B*² sup. scr.
  8. add *Ri* || 9. nunc *vel* hunc || 11. rumorem: corr *Angelius*
  13. edimus *vel* edidimus || 17. primum *vel* primatum || 20. add *Sey* || 21. esse oratos *vel* operatos esse ||

Eícite ex animo cúram atque alienum aés ~,
 Nequís formidet flágítatorem suom:
 Ludí sunt, ludus dátus est argentáriis, 25
 Tranquíllumst, Alcedónia sunt circúm forum.
 Ratióne utuntur: lúdis poscunt néminem,
 Secúndum ludos réddunt autem némini.
 Aurés uociuae sí sunt, animum aduórtite:
 Comoédia*(i)* nómen dare uobís uolo. 30
 Clerímenoe uocátur haec comoédia
 Graecé, latine Sórtientes. Deíphilus
 Hanc graéce scripsit, póstid rursum dénuo
 Latíne Plautus cím latranti nómine.
 Senex híc maritus hábitat: eist filius: 35
 Is úna cum patre ín illisce habitat aéribus.
 Est éi quidam séruos, qui in morbó cubat —
 Immo hércle uero in lécto, nequid méntiar —:
 Is séruos, sed abhinc ánnos factumst sédecim,
 Quom cóncipatust prímulo crepúsculo 40
 Puéllam exponi. adít extemplo ad mullerem,
 Quae illam éponebat: órat, ut eam dét sibi.
 Exórat, aufert, détulit rectá domum:
 Dat eraé suae: orat, út eam curet éducet.
 Era fécit, educáuit magna industría, 45
 Quasi si ésset ex se náta, non multó secus.
 Postquam ea adoleuit ád eam aetatem|, út uiris
 Placré posset, éam puellam | híc senex
 Amát efflictim †ét item contra filius.
 Nunc sibi | uterque cóntra legionés parat 50
 Patérque fliúsque clam alter áterum.
 Pater ádlegauit uílicum, qui pósceret
 Sibi istánc uxorem: is spérat, si ei sít data,

23. Eicite vel Dicite vel Diicite || 26. flagitatorem vel flagitatem || 27. neminem poscunt: *trai Ca* || 30. add Pareus || 31. cle-
 rumoene || 32. deiphilus vel diphilus || 40. PRIMULO: primo ||
 45. FECIT: facit || 46. Quasi si: QUASI || 47. POSTQUAMEA: Post-
 quam || 48. EAM: at eam || 51. PATERQ·FILIUSQ·: Paterque filius
 (*sed* alterumque *VEJ*) || 53. ISTANC: istam ||

Sibi fóre paratas clam úxorem excubiás foris.
 Filíus is autem armígerum allegauít suom, 55
 Qui sibi eam uxorem póscait: scit, si id ímpetret,
 Futúrum quod amat íntra praesepís suas.
 Senis úxor sensit úrūm | amori operám dare:
 Proptérea | una cónsentit cum filio.
 Ille autem postquam filium sensit suom 60
 Eandem illam amare et esse ímpedimentó sibi,
 Hinc ádulescentem péregre ablegauít pater.
 Sciéns ei mater dát operam absentí tamen.
 Is — ne éxspectetis — hódie in hac comoédia
 In úrbem non redíbit: Plautus nóluit: 65
 Pontem ínterrupit, quí erat ei in ítinere.
 Sunt híc, inter se quós nunc credo dícere:
 'Quaesó hércle, quid istuc ést? seruiles nuptiae?
 Seruín uxorem dúcēnt aut poscén̄t sibi?
 Nouom áttulerunt, quód fit nusquam géntium.' 70
 At ego áio id fieri in Graécia et Carthágini
 Et híc in nostra térra, ⁺in Apulia:
 Maióreque opere ibí seruiles nuptiae
 Quam líberales étiam curarí solent.
 Id ní fit, mecum pígnus, si quis uólt, dato 75
 In úrnā mulsi, Poénus dum iudéx siet
 Vel Graécus adeo uél mea causa Ápulus.
 Quid nún̄c? nil agitis? séntio, nemó sitit.
 Reuórtar ad illam puéllam | expositícam,
 Quam sérui summa uí sibi uxorem éxpétunt. 80
 Ea ínuenietur ét pudica et líbera,
 Ingénua Atheniénsis: neque quidquám stupri
 Faciét profecto in hác quidem comoédia.

54. UXOEE || 55. ISAUTEM: autem | allegauit: ADLEGAT ||
 60. FILIUMSENSIP: sensit filium || 62. ablegauit: ABLEGAT ||
 63. EIMATER: eius mater ei | ADSENTI || 64. IS: His || 65. REDIBIT: rediuit || 66. EI: ei vel et | in itinere: ITINERE || 67. INTERSEQUOSNUNCCREDO: quos credo nunc inter se || 71. AIOID: alio
 hoc vel alia hoc || 73. OPERE: opera || 75. PIGNUS: vel sic vel
 pugnus vel pingnus || 77. APULUS: appulus || 78. QUID: Quid vel
 Qui ||

Mox hérkle uero póst transactam fábulam
 Argéntum siquis déderit, ut ego súspicor,
 Vltro íbit nuptum, nón manebit aúspices.
 Tantúmst. ualete, béne rem gerite et uíncite
 Virtúte uera, quód fecistis ántidhac

85

ACTVS I

OLYMPIO. CHALINVS
VILICVS SERVOS

OL. Non míhi licere meám rem me solum út uolo
 Loqui átque cogitáre sine ted árbitro? 90
 Quid tú, malum, me séquere? CHA. Quia certúmst mihi,
 Quasi úmbra, quoquo tu íbis te sempér sequi.
 Quin édepol etiam, si ín crucem uis pérgeret,
 Sequí decretumst: dehínc conicito céterum:
 Possísne necne clám me sutelís tuis 95
 Praerípere Casinam uxórem, proinde ut póstulas.
 OL. Quid tibi negotist mécum? CHA. Quid ais, ím-
 pudens?
 Quid in úrbe reptas, uílice haud magní preti?
 OL. Lubét. CHA. Quin ruri es ín praefecturá tua?
 Quin pótius quod legátumst tibi negótium 100
 Id círas atque urbánis rebus te ápstines?
 Huc míhi uenisti spónsam praereptúm meam.
 Abi rús, abi dieréctus tuam in prouínciam.
 OL. Chalíne, non sum oblítus officiúm meum:
 Praeféci ruri récte qui curét tamen. 105

84. TRANSACTAMFABULAM: transacta fabula | 87. GERITE-
 UINCITE | 88. ANTIDAC: antíd hac vel antíd hanc | 91. OL.:
 corr *Ac itemque in sequentibus* | 92. QUOQUOTUIBEISTESEMPE-
 SEQUI: quoquo ibis tu te persequi | 97. NEGOTISTMECUM: negoti
 mecum est | 98. QUID: Quid vel Qui | REPTAS: reptas vel rectas |
 HAUD: hic | 102. HUCMIHI: Huc ||

Ego huc quod ueni in urbem si impetráuero,
 Vxórem ut istam dúcām quam tu déperis,
 Bellam ét tenellam Cásinam, conseruám tuam:
 Quando égo eam mecum rús uxorem abdúxero,
 Rure íncubabo usque in praefecturá mea. 110

CHA. Tun illam ducas? hércole me suspéndio
 Quam tu éius potior fias satiust mórtuom.

OL. Mea praédast illa: proín tu te in laqueum índuas.
 CHA. Ex stérculino effósse, tua illaec praéda sit?

OL. Scies hóc ita esse. uaé tibi: quot té modis, 115
 Si uiuo, habebo in nuptiis miserúm meis.

CHA. Quid tú mihi facies? OL. Égone quid faciám tibi?
 Primum ómnium huic lucébis nouae nuptaé facem:
 (Postilla ut semper ímprobus nilíque sis.)

Postíd locorum quándo ad uillam uéneris, 120
 Dabitúr tibi amphora úna et una sémita,
 Fons únus, unum ahénūm et octo dólia:

Quae nísi erunt semper pléna, ego te implebó flagris.
 Ita te ággerunda círuom aqua faciám probe,
 Vt póstilena póssit ex te fieri. 125

Post autem ruri nísi tu taceruom éderis
 Aut quási lumbricus térram, quod te póstules
 Gustáre quicquam: níumquam edepol ieínum
 Ieiúnumst aeque atque égo te ruri réddibo.

Postíd, quom lassus fúeris et famélicus, 130
 Noctu út condigne té cubes curábitur.

CHA. Quid fácies? OL. Concludére in fenestram firmiter,
 Vnde aúscultare póssis, quom ego illam aúsculer.
 Quom míhi illa dicet: 'mi ánime, mi Olýmpio,

106. SI: nisi || 107. ISTAM: istanc || 109. QUANDO***MECUM ||
 110. BURE: iure || 111. TUN: Tu || 112. SATISEST || 114. stercu-
 lino: vel sic vel STERCULINO | SIT: est || 115. UATIBIQUOT:
 LY. Ve tibi. OL. quot || 116. UIUO: uiuo vel uiuio || 119. seel
 Guy | NIHILIQ.: nihilque || 120. LOCARUM | ADUILLAM: ad illam ||
 122. AHENUM: aenum || 126. RURIN**I: ruri nisi vel nisi ruri ||
 129. INNUMST: ieunium est (corr Lamb) || 132. concludere:
 NONCLUDERE, ut vid | fenestram: FENESTRA || 133. HAUSCUL-
 TARE | AUSCULER: osculer ||

Mea uíta, mea mellilla, mea festíuitas: 135
 Sine tuós ocellos deósculer, uoluptás mea,
 Sine, amábo, ted amári, meus festús dies,
 Meus púllus passer, méa columba, mí lepus':
 Quom mi haéc dicentur dícta, tum tu, fúrcifer,
Quasi mûs in medio páriete uorsábere. 140
 [CHA.] Nunc né tu te mihi réspondere póstules.
 Abeo íntro: taedet tuí sermonis. CHA. Té sequor:
 Hicquidém pol certo nîl ages sine med árbitro.

ACTVS II

CLEOSTRATA. PARDALISCA
MVLIER ANCILLA

CLE. Obsígnate céllas, referte anulum ád me:
 Ego húc transeo ín proxumum ád meam uicinam. 145
 Vir síquid uolét me, facite hínc accersátis.
 PAR. Prándium iússerat sénex sibi parári.

CLE. St,
Táce atque abi: néque paro néque hodie coquéatur:
 Quando is m̄f et filio áduorsatúr suo 150
Ánnimi amorísque causá sui,
Flágitiū illud hóminis.
Ego illúm fame,
Ego illúm siti,
 Maledíctis malefáctis amátorem ulciscar. 155

---

137. Sine amabo te amari (ted *Ca*): SINEUEBOAMARITE ||
 140. UERSAUERE: *idem B ante corr. et E.* uorsauere *V* || 141. *del Dousa* || 142. TUISERMONIS: sermonis tui | #TE: OL. Te vel Ote (*corr Dousa*) || 143. MED: met || 145. UICINIAM || 146. HINC: hinc me || 148. ST: Sta: *quod a v.* 147 *separavit Spengelius* || 150. aduorsatur suo: SUOADUORSATUR || 152—154. *contrahit A: recte discr Sey et Spengelius* ||

Ego pol illum probe incommidis dictis angam:
 Fáciám, utí proínde ut est dígnus uitám colat,
 Ácheruntis pábulum,
 Flágiti †persequentem,
 Stabulúm nequítiae. 160
 Nunc húc meas fortúnas
 Eó questum ad uicínam.
 Séd foris concrépuit atque eápse eccam egreditúr foras.
 Non pol per tempus iter huc mihi incepi.

MYRRHINA. CLEOSTRATA
MVLIERES II

MY. Sequimíni, comites, in próxumum me huc. heus
 uós, ecquis haec quae lóquor audit? 165.166
 Ego hic éro, uir si aut quispiám quaeret.
Nam ubi domi sóla sum, sópor manus cálui-
 tur. 168.169
 Iussin colum ferri mihi? CLE. Myrrhina, salue. 170.171
 MY. Salue mecastor: sed quid tu's tristis, ama-
 bo? 172.173
 CLE. Ita solent omnes quae sunt male nuptae: 174.175
 Domi et foris aegre quod sit satis semper est. 176.177
 Nam ego ibam ad te. MY. Et pol ego istuc ad te.
 Sed quid est, quod tuo nunc animo aegrest?
 Nam quod tibist aegre, idem mihist diuidiae. 180.181
 CLE. Credo écator: nam uícinam nemínam amo me-
 rito mágis quam te
 Nec †qua in plura sint mihi quae ego uelim.

156. cf ad Bacch 617 || 157. UTEST: est | DIGNAM || 161. 162
contrahit A: discr Stu | HUC: hinc | UICINAM: uicinas || 163. AT-
Q-IPSAECCA: atque ea ipsa eccam (corr Bo) | FORAS om A ||
 164. cf ad Bacch 617 | non pol: NON | HUCMIHI: mihi || 165. 166.
 COMITES: comitis || LOQUOR: loquar || 170—181. cf ad Bacch 617 ||
 168. 169. CALUITUR: calpitur || 180. 181. DIUIDIAE: diuidue ||
 182. 183. ita B: *contrahit A MIHIQUAEEGOUELIM proprio v. in-*
cludens | SINT: sunt ||

MY. Amo te atque istuc expeto scire quid sit.

CLE. Vir 184.185

Péssumis mé modis déspicatúr domi.

MY. Hém. CLE. Quid est? MY. Díc idem hoc
— nám pol hau satis meo

Córde accepí querellás tuas — ópsecro.

CLE. Vír me habet péssumis déspicatám modis
Néc mihi iús meum óptinendi óptiost. 190

MY. Míra sunt, uéra si praédicas: nám uiri
Iús suom ad mulleres óptinere haúd queunt.

CLE. Quín mihi ancíllulam ingratiis póstulat,
Quaé meast, quaé meo edúcta sumptú siet,
Vílico sé suo dáre: sed ipsus éam amat. 195

MY. Obsecro, tace. nam hic nunc licet dicere. nos
sumus. CLE. Itast. 196.197

MY. Vnde ea tibist?

Nám peculí probam níl habere áddecet
Clám uirum et ^tquae habet pártum ei haud cóm-
modest, 200

Quín uiro aut súbtrahat aut stupro inuenerit.

Hóc uiri cénsco esse ómne quicquid tuomst.

CLE. Tu quidem aduorsum tuam amicam omnia
loqueris.

MY. Tace sis, stulta, et mi auscúltta.

Nolí sis tu illi aduórsari: 205

Sine amét, sine quod lubet íd faciat,

Quandó tibi nil domi délicuomst.

184. 185. cf ad Bacch 617 || 186. PESSUMISMEMODISDESPICATURDOMI: me habet pessimis despiciatam modis: cf 189 | sequitur in libris praeter A v. 190: trai Ac || 187. 188. dist Sey || 187. HEM#QUIDEST#DIC: M. Hem quid est dic | hoc Nam pol haud: NAMPOLHAU A || 188. CORDE versui 187 adhaeret || 190. cf ad v. 186 || 191. 192. contrahit B || 193—195. duobus v. comprehendit B, quorum alter ab Educata incipit || 193. ingratiss || 194. educata: corr cod Lang. || 195. suo se: trai Bent || 196—198. lacunosi sunt || 198. versui sequenti addit B || 200. commodi est: corr Lipsius || 201. uiro vel uero || 203. cf ad Bacch 617 || 204. 205 contrahit B, item 206 et 207, 208 et 209 ||

CLE. Satin sána's? nam tuquidem áduorsus

Tuam istaéc rem loquere. MY. Insípiens,

Sempér tu huic uerbo uitato abs tuo uíro. CLE. Quoi
uerbo? MY. Ei fóras, mulier. 210. 211
CLE. St,

Táce. MY. Quid est? CLE. Em. MY. Quis est quém
uides? CLE. Vir éccum it.

Intro abi, adprópera [age], amabo. MY. Impetas: ábeo.

CLE. Mox magis quom otium mihi et tibi erit, 215

Igitur tecum loquar: nunc uale. MY. Váleas.

LYSIDAMVS. CLEOSTRATA

SENEX

MVLIER

LY. Omníbus rebus ^tego amorem credo et nitoribus
nitidis anteuenire,

Nec pótis quicquam commémorari, quod plús salis plus-
que lepóris ^thodie

Habeát. cocos equidem nímis demiror, qui uituntur con-
dimentis,

Eos eó condimento úno <non> utíer, omnibus quod
praéstat. 220

Nam ubi amór condimentum ínerit, ^tquoiuis placitaram
credo,

Neque sálsum neque suaue ésse potest quicquam, ubi
amor non admíscetur:

Fel quód amarumst, id mél faciet: hominem ex tristi-
lepidum ét lenem.

Hanc égo de me coniecturam domi fácio magis quam
ex aúditis:

209. ista: corr Bo || 210—212. abtuo: corr B¹ | Ei add B² E² |
Mulier est (vel # est): corr Gru (St separavit a v. 210. 211 Sey) ||
213. Personas in spat add B¹ | hem: corr Mue || 214. MY. praem
B¹ | del Geppertus | CLE.: corr Dissald || 215. cf ad Bacch 617 |
MY.: corr Dissald || 216. CLE.: corr Dissald || 217. itidis ||
220. add man. rec. in B || 221. inierit || 222. admíscetur vel ad-
míscitur ||

Qui quám amo Casinam mágis, ^tinicio mundítiiis Mundiām ántideo. 225

Myropólas omnis sóllicto: ubiquómq[ue]st lepidum unguéntum, unguor,

Vt illí placeam: et placebo, út uideor. sed uxór me excruciat, quia uiuit.

Tristem ástare aspicio: blande haec mihi mála mers appellándast.

Vxór mea meaque amoénitas, quid tú agis? CLE. Mānum abi atque ábstine.

LY. Heiá, mea Iuno, nón decet esse té tam tristem tuó Ioui. 230

Quo núnc abis? CLE. Mitte mé. LY. Mane. CLE. Non máneo. LY. At pol ego té sequar.

CLE. Óbsecro, sánun es? LY. Sánus. quam té d amo.

CLE. Nólō ames. LY. Nón potes ímpetrare. CLE. Énecas.

LY. Véra dicás uelim. CLE. Crédō ego istúc tibi.

LY. Résponce, o mí lepos. CLE. Némpe ita ut tú mihi's.

Vnde híc, amabo, unguénta olen? LY. Oh pérīi. 236

Manuféstō miser teneór. cesso caput pállio detergére?

Vt té bonus Mercuriús perdat, myropóla, quia haec

mihi dédisti.

CLE. Eho tú, nili, caná culex: uix teneór, quin quae decent té dicam. 239

Sénecta aetate | únguentatus pér uias, ignáue, incedis?

LY. Pól ego amico dédi quoidam operam, dum émit unguenta. CLE. Vt cito commentust.

Ecquid te pudet? LY. Ómnia quae tu uís. CLE. Vbi in lustrá iacuisti?

LY. Égon in lustra? CLE. Scío plus quam tu me árbitrare. LY. Quíd id est? quid [tu] scis? XII

225. casinam vel casiam | inicio vel initio | munditianti deo: corr Ca || 226. Miro pol has: corr B² | es || 227. illi placeat ||

228. mala res: corr Brix || 229. Abi atque abstine manum: trai Sey || 232. dist Schoe | quam te clamo (vel damo) || 233. enegas ||

236. unguenta adolent vel ungent adolent || 239. nihil hic analulix || 240. unguentus: corr B² || 241. commendatus est: corr Py || 243. del Geppertus ||

CLE. Té sene omnium [†]senem néminem esse ignáuiorem.

Vnde is, nili? ubí fuisti? ubí lustratu's? ubi bibisti?
Mádes mecastor: uide palliolum ut rúgat. LY. Di me
et te ínfelicit, 246

Sí ego in os méum hodie uíni guttam índidi.

CLE. Ímmo age ut lubét bibe, es, disperde rém.

LY. Ohe, iám satis, uxor, ést:

Compríme te, nimium tinnis. 250

Relínque aliquantum orátionis, crás quod mecum lítiges.
Séd quid ais? iam domuisti animum, pótius ut, quod
uír uelit

Fíeri, id facias, [potius] quam aduorsere cóntra? CLE.
Qua de ré? LY. Rogas?

Súper ancilla Cásina: ut detur nuptum nostro uilico,
Sérubo frugi, atque ubi illi bene sit lígno, aqua ca-
lidá, cibo, 255

Véstimentis, ubique educat púeros quos pariát ^{u-},
Pótius quam illi séruo nequam dés armigero [nisi]
atque ímprobo,

Quoí homini | hodié peculi númmus non est plumbus.

CLE. Mírum ecastor té senecta aéitate officiúm tuom
Nón meminisse. LY. Quid iam? CLE. Quia, si fáciás
recte aut cómmodo, 260

Mé sinas curáre ancillas: quaé meast curatió.

LY. Qui, malum, homini scútigerulo dáre lubet? CLE.
[†]Quia enim filio

Nós oportet ópitulari único. LY. At quamquam únicust,
Nilo magis ille únicust mihi filius quam ego illí pater:

245. his (es Nonius) | uiuisti: corr *B*² (lustretur et bibatur Nonius) || 246. Adest: corr Schoe | di vel de | infilicent vel infilicem: corr Pius || 247—250. duobus v. comprehendit *B*, quorum alter Bibe incipit: discr Schoe || 247. hodie solus *B*² sup. scr. || 250. tñnes || 253. 254. del Py | LY. (add *B*²*E*²) Rogas super || 257. del Ca || 260. certe | aut vel et | 261. Me sinas curare vel Curare me sinas || 262. lubet vel iubet || 264. unicus est ille mihi: trai Geppertus ||

Íllum mi aequiúst quam me illi quaé uolo concédere.
CLE. Tú ecastor tibi, hómo, malam rem quaérís: sub-
olet, séntio. 266

LY. Égo<ne>? CLE. Tu: nam quíd friguttis? quíd
istue tam cupidé cupis?

LY. Vt enim frugi séruo detur pótius quam seruo ím-
probo.

CLE. Quíd si ego impetro átque exoro a uílico, causá mea
Vt eam illi permíttat? LY. Quid si ego aútem ab ar-
migero ímpetro, 270

<Vt> eam illi permíttat? atque hóc credo impetrássere.

CLE. Cónuenit. uin tuís Chalinum huc éuocem uerbís
foras?

Tú eum orato, ego aútem orabo uílicum. LY. Sané uolo.

CLE. Iam híc erit: nunc éxperiemur, nóstrum uter sit
blándior.

LY. Hércules dique ístam perdant, quód nunc liceat
dícere. 275

Égo discrucior míser amore, illa aútem quasi ob in-
dústriam

Mi áduorsatur. súbolet hoc iam uxóri, quod ego má-
chinor:

Própter eam rem mágis armigero dát operam de in-
dústria.

LYSIDAMVS. CHALINVS
SENEX SERVOS

LY. Qui íllum di omnes deaéque perdant. CHA. Te —
úxor aiebát tua

Mé uocare. LY. Ego ením uocari iússi. CHA. Elo-
quere quíd uelis? 280

267. add *Ca* || 270. permittat *vel* permittam || 271. add *Guy* ||
272. Conueni tu uis (*vel* ius) tuis: corr. *Geppertus* || 276. autem
illa: corr. *B²* | industria || 279. CHA. add *B²* in spat | dist *Sey* |
alebat *vel* aiebat || 280. iussit: corr. *B²*

LY. Primum ego te porrēctiore frōnte uolo mecum
loqui:

Stūltiast ei te ésse tristem quoīus potestas plūs potest.
†Pro bone frugi hominém iam pridem esse ábitror.

CHA. Intéllego. 283. 284

Quín, si ita arbitrare, emittis mé manu? LY. Quin
íd uolo: 285

Séd nil est me cùpere factum, nísi tu factis ádiuuas.

CHA. Quíd uelis, modo íd uelim me scíre. LY. Aus-
cultá, ego <é>loquar.

Cásinam ego uxorém promisi uílico nostró dare.

CHA. Át tua uxor filiusque prómisérunt mihi. LY. Scio:
Séd utrum nunc tu caélibem te<d> ésse mauis lbe-
rum 290

Án maritum séruom aetatem dégere et gnatós tuos?

Óptio haec tuást: utram harum uís condicionem áccipe.

<CHA.> Líber si sim, meó periclo uíuam: nunc uiuó tuo.

Dé Casina certúmst concedere hómini nato némini.

LY. Íntro abi atque actútum uxorem huc éuoca ante
aedis cito: 295

Et sitellam huc técum efferto cùm aqua et sortis. CHA.
Satis placet.

LY. Égo pol istam iam aliquouorsum trágulam decídero.
Nám si sic nil ímpetrare pótéro, saltem sórtiar.

Ibi ego te et suffrágatores tuós ulciscar. CHA. At-
tamen

Míhi obtinget sors. LY. Vt quidem pol péreas cru-
ciatú malo. 300

<CHA.> Míhi illa nubet: máchinare quídlubet quoúis
modo.

LY. Ábin hinc ab oculís? CHA. Inuitus mé uides:
uiuám tamen.

281. porrectiorem | frontem vel fronte || 282. LY. *praem. B²* |
esset: corr *B²E²* || 287. miscere | add *Mue* || 290. add *Bo* || 292. LY.
praem. EV || 293. add *B²* || 296. sitelam vel sitellam || 298. po-
ttero vel potuero || 299. CHA. add *B² in spat* || 300. LY. *B² in*
spat: CHA. *E* || 301. add *B²* ||

LY. Súmne ego miser homó? satin omnes <rés> sunt
aduorsaé mihi?

Iám metuo, ne Olýmpionem méa uxor exoráuerit,
Né Casinam ducát. si id factumst, écce me nullum
senem. 305

Sí non impetráuit, specula étiam in sortitúst mihi.
Sí sors autem décolassit, gládium faciam cúcitam
Eúmque incumbam. sed progreditur óptume eccum
Olýmpio.

OLYMPIO. LYSIDAMVS
SERVOS SENEX

OL. Vna édepol opera in fúrnū calidū cónditō
Atque íbi torreto mé pro pane rúbido, 310
Era, qua ístuc opera a me ímpetres quod póstulas.

LY. Saluós sum: salua spés est, ut uerba aúdio.

OL. Quid tú me t̄uera libertate térritas?
Quin sí tu nolis filiusque etiám tuos,
Vobís inuitis átque amborum ingratiis 315
Vná libella líber possum fieri.

LY. Quid istúc est? quicum lítigas, Olýmpio?
OL. Cum eádem qua tu sémper. LY. Cum uxoré mea?
OL. Quam tú mi uxorem? quási uenator tú quidem es:
Dies átque noctes cùm cane aetatem exigis. 320
LY. Quid agít? quid loquitur técum? | OL. Orat ób-
secrat,

Ne Cásinam uxorem dúcām. LY. Quid tu póstea?

OL. Negáui enim ipsi mé concessurúm Ioui,
Si is mécum oraret. LY. Dí te seruassínt mihi.

OL. Nunc ín fermento tótast: ita turgét mihi. 325

305. casinam vel casiam || 306. etiam specula: *trai Py* | in
sortita sunt: *corr Ac* || 307. decollassit vel decollasit || 311. quam
istam: *corr Brix* | opera vel operam || 314. Quid: *corr Ac* ||
315. ingratus vel ingratiis || 317. litigas vel ligatis || 320. aetatem
vel aetate || 321. agit vel ait || 322. casinam vel casiam || 325. LY.:
corr B³ ||

⟨LY.⟩ Ego édepol illam médiam diruptám uelim.

OL. Credo édepol esse, síquidem tu frugí bonae's.

Verum édepol tua mihi ódiosast amátio:

Inimícast tua uxor míhi, inimicus filius,

Inimíci familiáres. LY. Quid id refért tua? 330

Vnús tibi hic dum própitius sit Iúppiter,

Tu istós minutos cáue deos flocci féceris.

OL. Nugaé sunt istae mágnæ: quasi tu néscias,

Repénte ut emoriántur humaní loues.

Sed tándem si tu Iúppiter sis [e]mórtuos, 335

Quom ad deós minoris rédierit regnúm tuom,

Quis míhi subueniet térgo aut capiti aut crúribus?

LY. Opínione mélius res tibi habét tua,

Si hoc ímpetramus, út ego cum Casiná cubem.

OL. Non hércole opinor pósse: ita uxor áriter 340

Tua ínstat, ne mihi détur. LY. At ego síc agam:

Conícam sortis ín sitellam et sórtiar

Tibi ét Chalino. | íta rem natam intéllego:

Necéssumst uorsis gládiis depugnárier.

OL. Quid sí sors aliter quám uoles euénerit? 345

LY. Benedíce: dis sum frétus, deos sperábimus.

OL. Non égo istuc uerbum | émpsim titiuillício:

Nam omnés mortales deís sunt freti: sed tamen

Vidi égo deis fretos saépe multos décipi.

⟨LY.⟩ St, táce parum<per>. OL. Quíd uis? LY. Ec-
cum exít foras 350

Chalínus intus cùm sitella et sórtibus:

Nunc nós conlatis sínxis depugnábimus.

326. add *B*² | Edepol ego || 332. minutos vel munitos ||
 333. CHA.: corr *B*² || 335. del *Ac* || 337. subueniens || 338. Opinonem eius: corr *Sarac* | habeat: corr *Ca* || 341. instar: corr *B*² || 344. Necéssum est vel Necessu est (Necesse est *Philarryrius*) || 346. sperauimus: corr *Dousa* || 347. istuc vel istud | emissum vel emisim (empsi culem *Paulus*): corr *Ac* | tibi stalitio vel
 tit tibi stalitio: corr *ex Paulo* || 349. dis fretos vel disertos |
 decipi vel decepi || 350. Si vel St | parum (parum/// *B*): suppl
Ca || 352. conlatis vel consolatis | depugnauimus: corr *B*² ||

CLEOSTRATA. CHALINVS. LYSIDAMVS. OLYMPIO
MVLIER SERVOS SENEX SERVOS

CLE. Fáce, Chaline, cértiorem mé, quid meus uir mé uelit.
CHA. Ille edepol uidére ardentem te éxtra portam mórtuam.

CLE. Crédó ecastor uelle. *<CHA. At pol ego hau crédo, sed certó scio.* 355

LY. Plús artificumst mí quam rebar: háriolum hunc habeó domi.

Quíd si propius áttollamus sígna eamusque óbuiam?
Séquere. quid uos ágitis? CHA. Adsunt quae ímpetravisti ómnia:

Ýxor, sortes, sítula atque egomet. OL. Te úno adest plus quam égo uolo.

CHA. Tíbi quidem edepol íta uidetur: stímulus ego nunc súm tibi: 360

Fódico corculum: ádsudascis iam ex metu, mastígia.

CLE. Táce, Chaline. *<OL. Cómprime istum.* CHA. Immo ístunc qui didicít dare.

LY. Ádpone hic sitéllam, sortis cédo mihi: animum aduórtite.

Átqui ego censui áps te posse hoc me[cum] ímpetrare, uxór mea, 364

Cásina ut uxor mihi daretur, ét nunc etiam céنسeo.

CLE. Tíbi daretur illa? LY. Mihi enim — ah — nón id uolui dícere:

Dúm ‘mihi’ uolui, ‘huic’ díxi atque adeo mihi dum cupio — pérperam

Pers. notas in h. sc. om plerumque B¹EV, add B² || 353. certiorem equide (vel equidem) || 354. metuam: corr Ri || 355. Credo vel Crede | uelle vel uellem | add Pareus (post ego habet B²) | hau vel haud || 356. habeo vel abeo || 357. attulamus legisse Diomedem Schoellii coniectura est | famusque: corr B² || 358. impetravisti: corr B² || 359. LY.: corr Ladewigius || 361. Eo dico: corr Bent | adsudasis: corr B² || 362. add Ac | istunc: corr Py | OL. | quid dicit: corr Lipsius || 363. aduortite vel aduorte || 364. Atque: corr Pius | del Lamb ||

Iám dudum hercle fábulor. CLE. Pol tú quidem, atque etiám facis.

LY. Huíc — immo hercle míhi — uah, tandem rédii uix ueram ín uiam.

CLE. Pér pol saepe péccas. LY. Ita fit, úbi quid tanto opere éxpetas. 370

Séd te uterque tuó pro iure ego átque hic oramús. CLE. Quid est?

LY. Dícam enim, mea múlsa: de istac Cásina huic nostro uilico

Grátiam faciás. CLE. At pol ego néc facio neque céNSEO.

<LY. > Tum ígitur ego sortís utrimque iám .. CLE. Quís uotat?

LY. Óptumum atque aequíssumum istud ésse iure iúdico. 375

Póstremo *<si>* illúc quod uolumus éueniet, gaudébimus: Sín secus, patiémur animis aéquis. tene sortém tibi: Víde quid scriptumst. OL. Vnum. CHA. Iniquomist,

quía isti † prius quám mihist.

LY. Áccipe hanc sis. CHA. Cédo. mane: unum uénit in mentém modo.

Víde, nequa illic ínsit alia sórtis sub aqua. LY. Vérbero,

Mén te censes ésse? CLE. Nullast: hábe quietum animum modo. 381

OL. Quód bonum atque fórtunatum [tuum] sít mihi. CHA. Magnum malum.

OL. Tíbi quidem edepol, crédo, eueniet: nóui pietatém tuam.

Séd mane dum: num ista aut̄ populna sórs aut abiegnást tua?

369. redi | uix ueram vel uixeram || 371. atque ego: *trai* Ca || 373. neque facio: corr Bent || 376. versum solus *B³* in marg. habet | add Ca || 378. scriptum: corr *B³* | iniquum (vel inicus) est || 380. sit vel sint: corr *B³* cum Prisciano | alias oris vel alia sors: corr ex Prisciano || 381. censes vel cesses | quae tum: corr *B³* || 382. Quid: corr Ca | del Guy || 384. ne dum: corr ex Prisciano | istaec Priscianus | abiegnas: corr *B³* cum Prisciano ||

CHA. Quíd tu id curas? OL. Quia enim metuo, né
in aqua summá natet. 385

[†]LY. Auge caue. conícite sortis núncliam am[a]bo huc.
éccere:

Vxor, aequa. OL. Noli uxori crédere. LY. Habe ani-
mum bonum.

OL. Crédō hercle, hodie déuo<ta>bit sórtis, si attigerít.
LY. Tace.

OL. Táceo: deos quaeso — CHA. Vt quidem tu hodié
canem et furcám feras.

OL. Míhi ut sortito euéniat, — <CHA.> Vt quidem
hércle pedibus péndeas. 390

OL. Át tu ut oculos émungare ex cápite per nasúm tuos.—
<CHA.> Quíd times? parátum oportet ésse iam laqueúm
tibi.

OL. Périisti. LY. Animum aduórtite am[a]bo. OL. Tá-
ceo. LY. Nunc tu, Cleóstrata,
Ne á me memores málitiose de hác re factum aut sú-
spices,

Tíbi permitto: túte sorti. OL. Pérdis me. CHA. [†]Lu-
crum facit. 395

CLE. Béne facis. CHA. Deos quaéso, ut tua sors éx
sitella effúgerit.

OL. Aín tu? quia tute és fugitiuos, ómnis te imitarí—
cupis?

<CHA.> Vtinam tua quidém [†]sicut Herculei praédicant
[†]Quondam prognatis ista in sortiendo sors delíquerit.

OL. Tú ut liquecas ípse, actutum uírgis calefactá-
bere. 400

LY. H6c age sis, Olýmpio. OL. Si hic lítteratus mé
sinat.

386. *Auge corr B³ | del Pius | # eccere B | 388. add ex J | 389. Aut quidem: corr B³E³ | 390. sortitio: corr Spengelius | add Gru duce Ac | 391. CHA. | 392. add Bo | 393. Peristi | del Pius e cod. | 394. suspicere vel suscipere: corr Py | 399. ista om Nonius | sors deliquerit vel sordeliquerit | 400. CHA.: corr Vss | calefacta uere: corr B³ |*

LY. Quód bonum atque fórtunatum míhi sit. OL. Ita uero, ét mihi.

CHA. Nón. <OL.> Immo hercle. CHA. Immó mihi hercle. CLE. Hic uiúncet, tu uiués miser.

<LY.> Pércide os tu illi ódio: age, ecquid fít? CLE. <Ca>ue obiexís manum.

OL. Cómpressan palma án porrecta fério? LY. Age ut uis. <OL.> Ém tibi. 405

CLE. Quíd tibi istunc táctiost? OL. Quia Iúppiter iussit meus.

CLE. Féri malam ut ille [†]rursum. OL. Perii: púgnis caedor, Iúppiter.

LY. Quíd tibi tactio húnc fuit? CHA. Quia iússit haec Iunó mea.

LY. Pátiundumst, siquidém me uiuo mea úxor imperium éxhibet.

CLE. Tam huíc loqui [qui] licére oportet quam ísti. OL. Cur omén mihi 410

Vítuperat? LY. Maló, Chaline, tibi cauendum cénteo.

CHA. Témperi, postquam óppugnatumst ós. LY. Age, uxor [mea], núnçiam,

Sórti: uos aduórtite animum. praé metu ubi sim néscio.

[OL.] Périi: cor lienosūm, opinor, hábeo: iam[iam] dudum salit.

Dé labore péctus tundit. CLE. Téneo sortem. LY. Ecfér foras. 415

CHA. Iámne mortuó's? OL. Ostende: meást. CHA. [†]Mala crucias quidem.

CLE. Víctus es, Chalíne. LY. Quom nos dí iuuere, Olýmpio,

402. mihi est: corr *Py* || 403. add *Ac* | CLE. Immo mihi: corr *Ac* | hercle LY. || 404. Praecide os: corr *Turnebus* | illi hodie: corr *Sey* | sit: corr *B³* | ne: corr *et* add *Bo* | oblexis: corr *Ca* || 405. rem: corr *Brix* || 409. imperium *vel* imperii || 412. del *Bent* | iam nunc: *trai* *Ca* || 413. praebe tu: corr *Pistoris* || 414. del *Py* || 416. mortuus: corr *Lamb* || 417. diu iuuere: corr *Spengelius* ||

Gauideo. OL. Pietáte factumst mea átque maiorúm
meum.

LY. Intro abi, uxor, átque adorna núptias. CLE. Fa-
ciam út iubes.

LY. Scín tu rus hinc ésse ad uillam lóngē quo ducát?
CLE. Scio. 420

LY. Íntro abi: et quamquam hóc tibi aegrest, támen
fac accurés. CLE. Licet.

LY. Eámus nos quoque íntro: hortemur, út properent.
OL. Numquíd moror?

Nám praesente hoc plúra uerba <fieri> non desídero.

CHALINV'S SERVOS

Si núc me suspendám, meam operam lúserim
Et praéter operam réstím sumpti fécerim 425
Et meis inimicis uoluptatem créauerim.

Quid ópus est, qui sic mórtuos +equidém tamen?
Sortí sum uictus: Cásina nubet uílico.

Atque íd non tam aegrest iam, uicisse uílicum,
Quam id éxpetiuisse ópere tam magnó senem, 430
Ne ea mihi daretur átque ut illi númeret.

Vt illé trepidabat, út festinabát miser,
Vt súbsultabat, póstquam uicit uílicus.

Attát, concedam huc: aúdio aperíri fores.
Mei bénuevolentis átque ame<ici> pródeunt. 435
Hinc ex insidiis hisce ego insidiás dabo.

418. meorum: corr Py || 420. ruri esse: corr Langenus ||
422. hortamur vel ortamur: corr B² || 423. add Ca || 424. nunc
vel n̄ vel ne || 433. susultabat || 434. operiri vel opperiri | foras ||
435. Mihi: corr Mue | benevolentis vel bene uolenti | add Gul
et Ac || 436. hic ego: corr Ca ||

OLYMPIO. LYSIDAMVS. CHALINVS
SERVOS   SENEX   SERVOS

OL. Sine módo rus [e]ueniat: égo remittam ad té uirum
 Cum fúrca in urbem támqvam carbonárium.

LY. Ita fieri oportet. OL. Fáctum et curatúm dabo.

LY. Voluí Chalinum, sí domi esset, mítttere   440
 Tecum óbsonatum, ut étiam in maerore ínsuper
 Inimíco nostro miseriam hanc adiúngerem.

CHA. Recéssim cedam ad páriitem: imitabór nepam:
 Captándust horum clánculum sermó mihi.

Nam illórum me alter crúciat, alter mácerat.   445

At cándidatus cédit hic mastigia,

Stimulórum loculi. prótollo mortém mihi:

Certúmst, hunc Acherúntem praemittám prius.

OL. Vt tibi ego inuentus sum óbsequens. quod máxume
 Cupiébas, eius cópiam fecí tibi: 450

Erit hódie tecum quód amas clam uxorém. LY. [†]Tace:
 Ita mé di bene ament, út ego uix reprimó labra,
 Ob istánc rem quin te deósculer, uoluptás mea.

CHA. Quid, deósculer<e>? quaé res? quae uoluptás tua?

[†]Ecfodere hercle hic uolt, credo, uesicam uílico.   455

OL. Ecquíd amas nunc me? LY. Immo édepol me
 quam té minus.

Licétne amplecti té? CHA. Quid, 'amplecti'? OL. Licet.

LY. Vt, quía te tango, mél mihi uideor língere.

OL. Vltré te, amator, ápage te a dorsó meo.

<CHA.> Illúc est, illuc, quód hic hunc fecit uílicum. 460

Et idém me pridem, quóm ei aduorsum uéneram,
 Facere átriensem uóluerat sub iánua.

OL. Vt tibi morigerus hódie, ut uoluptatí fui.

LY. Vt tibi, dum uiuam, béne uelim plus quám mihi.

CHA. Hodie hérkle, opinor, hí conturbabúnt pedes: 465

*Personas in hac sc. in marg. scr. B² || 437. del Ca || 443. Re-
 trouorsum Nonius | dabo me ad parietem Festus || 454. add
 Meursius || 456. Ecquis: corr B² || 465. iis: corr Lamb cum J ||*

Solet híc barbatos sáne sectarí senex.

LY. Vt ego hódie Casinam deósculabor, út mihi
Bona múlta faciam <clám> meam uxorem. CHA. Áttatae.

Nunc pól ego demum in réctam redii sémitam:

Hic ípsus Casinam déperit. habeō uiros. 470

<LY.> Iam hercle ámplexari, iam ósculari géstio.

OL. Sine prius deduci. quíd, malum, properás? LY.
Amo.

OL. At nón, opinor, fieri hoc posse hodíe. LY. Potest,
Siquidém cras censes té posse emittí manu.

CHA. Enim uéro huc aures mágis sunt adhibendaé
mihi: 475

Iam ego úno in saltu lépide apros capiám duos.

LY. Apud húnc sodalem meum átque uicinúm mihi
Locus ést paratus: eí ego amorem omném meum
Concrédui, is mihi sé locum dixít dare.

OL. Quid éius uxor? úbi erit? LY. Lepide répperi:
Mea uxór uocabit húc eam ad se in núptias, 481
Vt híc sit secum, se ádiuuet, secúm cubet.

Ego iússi, et dixit sé facturam uxór mea.

Illa híc cubabit, [si] uír ab[i]erit faxó domo.

Tu rús uxorem dúces: id rus híc erit, 485
Tantísper dum ego cum Cásina faciam núptias:
Hinc tu ánte lucem rús cras duces póstea.

Satin ástu[te]? OL. Docte. CHA. Áge modo, fabri-
cámini:

Malo hercle uostro tám uorsuti uíuitis.

LY. Scin quíd nunc facias? OL. Lóquere. LY. Tene
marsúppium. 490

Abi átque obsona, própera: sed lepidé uolo,

466. sectari senex *vel* senex sectari || 468. add *Pius* | attate.
CHA.: corr *B¹* || 470 sq. LY. abeo Viros iam: corr *Py* *duce Pio* ||
472. prius *vel* *pius* | properas *vel* operas || 474. posse Mitti manu
vel posse Manumitti: corr *Ca* || 478. omnem amorem: *trai Py* ||
482. adiuuet *vel* adiutet || 484. hic *vel* huc | *del Ca* || 485. hoc:
corr *Gul* || 488. at tute: corr *Bo* | OL. docte add *solus B¹* ||

Mollículas escas, út ipsa molliculást. OL. Licet.

LY. Emitó sepiolas, lópadas, loligúnculas,
Hordeías, — CHA. Immo tríticeias, sí sapis.

⟨LY.⟩ Soleás. ⟨CHA.⟩ Qui, quaeso, pótius quam scul-
póneas, 495

Quibus báttuatur tibi os, senex nequíssume?

OL. Vin língulacas? LY. Quíd opust, quando uxór
domist?

Ea língulacast nóbis: nam numquám tacet.

OL. In ré praesenti ex cópia piscária

Consúlere quid emam pótero. LY. Aequom orás: abi[s].

Argénto parcí nólō: obsonato ámpliter. 501

Nam míhi uicino hoc étiam conuentóst opus,

Vt quód mandaui cúret. OL. Iamne abeó? LY. Volo.

CHA. Tribus nón conduci póssum libertátibus,

Quin égo illis hodie cóparem magnúm malum 505

Quinque hánce omnem rem méae erae iam faciám palam.

Manuféstō teneo in nój*i*a inimicós meos.

Sed sí nunc facere uolt era officiúm suom,

Nostra ómnis lis est: púlcere praeuortár uiros.

Nostro ómine it diés: iam uicti uícimus. 510

Ibo íntro, ut id quod álius condiuít coquos

Ego núnce uicissim ut álio pacto cóndiam:

[†]Quod id quod paratumst, út paratum né siet,

Si[e]tque eí paratum quód paratum nón erat. 514

LYSIDAMVS. ALCESIMVS

SENES II

LY. Núnc amici<ne> ánnē inimici sis imago, Alcésime,
Míhi sciam: nunc spécimen specitur, núc certamen
cérrnitur.

493. Emito vel Emitto | lepidas: corr Fl duce Ca | lolli-
giungas: corr ex Prisciano || 495. add Ca || 496. báttuatur: corr
ex Fulgentio || 500. potero solus B² in marg | del Ca || 507. add
Py || 509. Pulcra re: corr Pius || 510. omine vel homine || 513. Quod
id vel Quo id || 514. del Py || 515. add Ac ||

Cúr amem me cástigare, id pónito ad compéndium:
 'Cáno capite, aetátē aliena' eo áddito ad compéndium.
 'Quoí sit uxor', íd quoque illuc pónito ad compéndium.

AL. Miseriorem ego éx amore quám te uidi néminem.

LY. Fác uacent aedés. AL. Quin edepol séruos ancillás domo 521

Cértumst omnis mítttere ad te. LY. Oh, nímium scite scítus es.

Séd facitodum mérula ^tper uersus quod cantát colas:
 'Cúm cibo, cum quíqui facito ut uéniant, quasi eant Sútrium.'

AL. Méminero. <LY.> Em, nunc énim tu demum ^tnullo scito scítus es. 525

[LY.] Cúra, ego ad forúm modo ibo: iam híc ero. AL. Bene ámbula.

LY. Fác habeant linguám tuae aedes. AL. Quíd ita?
 LY. Quom ueniám, uocent.

AL. Attatae, caedúndus tu homo's: nímias deliciás facis.

LY. Quíd me amare réfert, nisi sim dóctus ac dicáculus?

Séd tu caue in quaesítione míhi sis. AL. Vsque aderó domi. 530

517. Cura meme curam exime vel Curam exime: corr Buechelerus duce Scal || 518. addito vel addita || 522. Eho: corr Sey || 523. merula per uersus quod Festus. merui aperuorsus quos libri. Maeoni aper uersus quos membr. Turnebi || 524. cum suo cuique facito ueniant Festus || 525. add Ca || 526. del Ca || 529. doctus dicax uiuus (vel dicas uiuus): corr Kiesslingius || 530. inquisitione: corr Buechelerus duce Valla ||

ACTVS III

CLEOSTRATA
MVLIER

Hoc erat ecastór [id], quod me uir tánto opere orabát
meus,

Vt properarem arcéssere †hanc ád me uicinám meam:
Líberae aedes út sibi essent, Cásinam quo dedúcerent.
Núnc adeo nequáquam arcessam, <né illis> ignauís-
sumis

Líberi locí potestas sít uetulis uerbécibus. 535

Séd eccum | egreditár senati cólumen, praesidiúm popli,
Méus uicinus, meó uiro qui líberum praehibét locum.

— Nón ecastor uilis emptu'st módius qui uenít salis.

ALCESIMVS. CLEOSTRATA
SENEX MVLIER

AL. Míror huc iam nón arcessi in próxumum uxorém
meam,

Quaé iam dudum, si árcessatur, órnata exspectát domi.
Séd eccam: opino[r] arcéssit. salue Cleóstrata. CLE.

Et tu, Alcésime. 541

Vbi tua uxor? AL. Íntus illa té, si se arcessás, manet:
Nám tuos uir me oráuit, ut eam isto ád te adiutum
mitterem.

531. 532. *inverso ordine libri: trai Brix* || 531. *del Ca* | tanto
opere *vel tantopere* || 533. deduceret *vel deducerent* || 534. *add Kochius* || 535. *uitulis ueruecibus* || 536. *POPL-*: *populi* || 537. *PRAEHIBET*: *praebet* || 538. *EMPTUS*: *emptus est (corr Lamb)* || 539. *MI-ROR*: *miro (corr B²)* || 540. *DUDUMSIARCESSATUROE***A*: *dudum si arcessatur ornata vel si arcessatur dudum ornata* || 541. *del Bo* |
ARCESSIT: *accersit* || 542. *ILLAM* || 543. *istuc libri cum A: corr Spengelius* | *MITTERET* ||

Vín uocem? CLE. Sine eám: te nolo, si óccupatast.
AL. Ótiumst.

CLE. Níl moror: molésta ei esse nóló: post conuénero.
AL. Nón ornatis ísti apud uos núptias? CLE. Orno
ét paro. 546

AL. Nón ergo opus est ádiutrice? CLE. Sátis domist:
ubi núptiae
Fúerint, tum istam cónuenibo. núc uale atque istánc
iube.

AL. Quid ego nunc faciám? flagitium máxumum fecí
miser

Própter operam illíus irqui ^timprobi edéntuli, 550
Qui hóc mihi contráxit. operam uxóris polliceór foras
Quási catillatúm. flagitium hóminis, qui dixít mihi
Suam úxorem hanc arcéssituram esse: éa se eam negat
morárier.

Átque edepol mirúm ni subolet iam hóc huic uicinaé
meae.

Vérum autem altrouórsum quom eam mécum rationém
puto, 555

Síquid eius ésset, esset mécum postulátio.

[CLE.] Íbo intro, ut subdúcam nauim rúsum in pul-
uinária.

<CLE.> Iám hic est lepide lúdificatus. míseri ut festi-
nánt senes.

Núnc ego illum nilí, decrepitum, meúm uirum ueniát
uelim,

Át eum ludificém uicissim, póstquam hunc delusi álte-
rum. 560

Nam égo aliquid contráhere cupio lítigi inter eós duos.
Séd eccum incedit: át quom aspicias trístem, frugi
céneas.

---

544. SINE EAMI NOLO: sine nolo: correcimus || 546. ISTI: istic |
UOS: uos vel nos || 548. ATQ. ISTANO: atque istam || 555. altro-
uersum cum: ALTEROUORSUMQUO | RATIONEM: ratione || 556. ES-
SETESSET: esset || 557. del *Salmasius* | NAUEM | RUSUM: rursum |
PULUINARIA: puluinarium || 558. add *Salmasius* ||

LYSIDAMVS. CLEOSTRATA

SENEX MVLIER

LY. Stultitia magnast meá quidem sententia,
 †Hominem amatorem ullum ad forum procedere
 In eum diem, quo[i] quod amet in mundo siet: 565
 Sicut ego feci stultus. Contriui diem,
 Dum asto aduocatus quoídam cognató meo.
 Quem hercle égo litem adeo perdidisse gaúdeo,
 Ne mé nequiquam síbi hodie aduocáuerit.
 Nam meó quidem animo, qui aduocatos aduocet, 570
 Rogitare oportet prius et <per>contárier,
 Adsítne ei animus nécne <ei> adsit quem aduocet.
 Si néget adesse, exánimatum amittat domum.
 Sed uxórem ante aedis éccam. | ei miseró mihi:
 Metuó, ne non sit súrda atque haec audíuerit. 575
 CLE. Audíui ecastor cùm malo magnó tuo.
 LY. Accédam propius. quid agis, mea festíuitas?
 CLE. Te ecástor praestolábar. LY. Iamne ornáta re[s e]st?
 Iamne hanc traduxti huc ad nos uicinám tuam,
 Quae te ádiutaret? CLE. Ácessiui ut iússeras: 580
 Verum híc sodalis túos, amicus óptumus,
 Nescioquid se suffláuit uxori suae:
 Negáuit posse, quóniam arcesso, mítttere.
 LY. Vitiúm tibi istuc máxumumst: blandá's parum.
 CLE. Non mátronarum officiumst, sed meretrícum, 585
 Virís alienis, mí uir, subblandírier.
 I tu atque arcesse illam: égo intus quod factóst opus
 Volo áccurare, mí uir. LY. Propera ergó. CLE. Licet.
 Iam pól ego huic aliquem in péctus iniciám metum.
 Misérrumum hodie ego hunc habebo amásium. 590

565. QUOI: cui (corr Meursius) | AMAT || 568. PERDIDISSE: perdidisse vel perdisse || 571. ETCONTARIER: et contarier vel et contrarie (corr Py) || 572. ADSITNE: At sitne vel Absit ne | add Sey || 573. EXANIMATUM: examinatum vel examinatum || 578. spat om A del Pareus || 579. huc ad: AD || 580. ARCESSIUI: accersiui || 585. MATRONARUMOFFICIUMST: matronarum parum est officium || 587. ACCERSE | FACTUST || 588. UIR#PROPERAERGO#LICET: uir propera ergo licet || 590. HODIEEGOHUNCHABEBO: hodie hunc ego habebo vel hodie hunc habeo ||

ALCESIMVS. LYSIDAMVS

SENES II

AL. Viso húc, amator si á foro rediít domum,
Qui me átque uxorem lúdificatust lárua.

Sed éccum ante aedis. ád te hercle ibam cómmodum
LY. Et hérkle ego ad te. quíd ais, uir minumí preti?
Quid tibi mandaui? quíd tecum orauí? AL. Quid est?
LY. Vt béne uociuas aédis fecistí mihi. 596

Vt tráduxisti huc ád nos uxorém tuam.

Satín propter te péreo ego atque occasio?

AL. Quin tú suspendis té? nempe tute díxeras
Tuam arcéssituram esse úxorem uxorém meam. 600

LY. Ergo ácessiuisse aít sese et dixisse te

Eam nón missurum. AL. Quín eapse ultró mihi
Negáuit eius óperam se morárier.

LY. Quin eápsē me adlegáuit qui istam arcésserem.

AL. Quin níli facio. LY. Quín me perdis. AL. Quín
benest. 605

LY. Quin étiam diu morábor. <AL.> Quin cupió tibi —

LY. Quin — <AL.> áliquid aegre fácer. <LY.> Quin
faciám lubens.

Numquám tibi hodie 'quín' erit plus quám mihi.

<AL.> Quin hérkle di te pérdant postremó quidem.

LY. Quid núnc? missurun és ad me uxorém tuam?

AL. Ducás easque in máxumam malám crucem 611

[†]Cum hac, cum istac cumque amica etiam tua.

Abi et áliud cura: ego iám per hortum iússero

Meam istúc transire uxórem ad uxorém tuam.

LY. Nunc tú mihi amicus és in germanúm modum. 615

594. ET: At vel Atque | HERCLEEGO: ego hercle | 596. UOCRIUAS: uaciuas | 599. SUSPENDIS: suspendes | nempe tute: NEM**UTTE | 600. ACCESSITURAM | UXOREMUXOREM: uxorem | 601. accersiuisse libri cum A | 602. MISSURUMQUIN | EAPSALTRO: ea (vel eam) ipsa ultro (corr Bo) | 604. EAPSE: ea ipsa | accesserem (accesserem B) libri cum A | 605. QUINNIHILI: Qui nihil: corr B³ || 606. add Bo || 607. add Bo || 609. add Bo || 610. MISSUBUNNE: missurus ne || 613. ETALIQUID ||

Qua ego húnc amorem mi ésse aui dicám datum?

[†]Aut quód ego umquam erga Vénerem inique fécerim:

[†]Quoi sic amanti mi óbuiam eueniúnt morae.

Attat,

Quid illúc clamoris, ópsecro, in nostrást domo? 620

PARDALISCA. LYSIDAMVS

ANCILLA

SENEX

PAR. Núlla sum, núa sum: tóta, tota óccidi.

Cór metu mórtuomst, mémbra miseraé tremunt:

Néscio unde aúxili praésidi pérfugi

Mi aút opum cópiam cómparem aut éxpétam.

Tánta factú modo míra mirís modis 625

Intus uidí, nouam atque íntegram audáciam.

Cáue tibi, Cleóstrata, apscéde ab ista, ópsecro,

Néquid in té mali fáxit ira pércita.

Éripite istí gladium, quaé suist impos ánimi.

LY. Nám quid est, quod haéc huc timida atque ex-animata exsiluit? 630

Párdalisca. PAR. Périi: unde meae usúrpant aures só-nitum?

LY. Réspice modo ad me. PAR. O ére mi — LY. Quid tibist? quid timida's? PAR. Périi.

LY. Quíd, peristi? PAR. Périi: et tu perísti. LY. Ah, perii? quíd ita?

PAR. Vaé tibi. LY. Immo uaé tibi sit. PAR. Né cadam, amabo, téne me.

LY. Quícquid est elóquere mihi citó. PAR. [†]Contine pectus: 635. 636

616. QUA: Qua vel Quia | AUI: aut || 618. CUISIC: Cui sic tot | EUENIUNT: eueniant || 620. NOSTRASTDOMO: nostra domo est || 625. factis libri cum A: corr Scioppius | MIRIS: ueris || 627. APSE-DE || 630. EXSILIUIT: exiluit foras || 631. PARDALISCA: Pardilisca PERI ut vid. | SONUM || 632. OHEREMI: ere mi | PERI || 633. QUI TUPERIS**APERI (vix # PERI): tu periisti LY. Aperi: corr Gep-pertus | # QUIDITA: quid tibi || 633. NECADAMAMABO: nec ad amabo || 634. IMMOUAE: Immo istuc || 635. 636. LOQUERE ||

Face uéntum, amabo, pállio. LY. Timeo hóc ne-
goti quíd siet, 637. 638

Nisi haéc meraco se úspiam percússit flore Lí-
beri. 639. 640

PAR. Óptine aurís, amabo. LY. Iín malam a mé crucem.
Péctus aurís caput téque di pérdunt.

Nám nisi ex té scio quicquid hoc ést cito, hoc
Iám tibi istuc cerebrúm dispercutiam, éxectra tu,
Lúdibrio, pessúma, adhuc quae me habuísti. 645

PAR. Ere mí. LY. Quid uis, mea tu áncilla?

PAR. Nimiúm saeuis. LY. Numeró dicis.

Sed hóc quicquid ést eloquere, ín pauca cónfer:
Quid íntus tumúlti fuít? PAR. Scibis, aúdi.

Malúm pessumúmque hic modo íntus apud nos 650
Tua áncilla hoc pácto exordíri coepit,
Quod haúd Atticám condecét disciplinam.

LY. Quid ést id? PAR. Timór praepedit dicta línguae.

LY. Possúm scire ego ístuc ex té? quid negótist?

PAR. [†]Dicam.

Tua áncilla, quám tu tuó uilicó uis 655

Dare úxorem, ea íntus — LY. Quid íntus? quid ést?

PAR. Imitátur malárum malám disciplinam,

Viró quae suo íterminátur uitam.

LY. Quid érgo? PAR. Ah. LY. Quid ést? PAR.

[†]Interemere ait uelle uitam.

Gladium — LY. Hém. PAR. Gladium — LY. Quid
eúm gladium? 660

PAR. Habet. LY. Eí misero mihi: cír eum habet?

637. 638. FAC | NEGOTIQUIDSIE: negotium quid est || 639. 640.
MERACOSE: mera glose (meraclo se membr. Turn.) | PERCUSSIT: per-
cursit | LIBERI: libico || 641. INMALAMAME: In (vel I in) malam ||
643. HOCESTCITOHO: hoc scito || 644. DISPERCUTIAM: disper-
cuciam vel dispertiam | EXCITRATU: execrata || 646. 647. contr
A | MEATU (vix ME): mea | NUMERO, ut vid.: Num ero: corr ex
Festo Valla || 648. ELOQUERE: loquere | CONFER: refer || 652. AT-
TICIA || 654. POSSUM: Quid est possum | dist Schoe | negotii est:
*EGOTIEST || 655. TUTUO: tuo || 658. QUAESUO: suo quae | INTER-
MINATUB (vix -ETUR) || 660. GLADIUMHEM ||

Inséctatur ómnis domí per aedis
 Nec quémquam prope ád se<se> sínit adire:
 Ita ómnis sub árcis, sub léctis laténtes
 Metú mussitánt. LY. Occidi átque interii. 665
 Quid illi<c> obiéctumst malí tam repénte?
 PAR. Insánit. LY. Sceléstissumúm me esse crédo.
 PAR. Immó si sciás dicta quae dixit hódie.
 LY. Istúc expetó scire: quid dixit? PAR. Aúdi.
 Per ómnis deós et deás deieráuit 670
 Occísurum eam hác nocte quícum cubáret.
 LY. Men óccidet? PAR. Án quippiam ád te at-
 tinét? LY. Vah.
 PAR. Quid cùm ea negóti tibíst? LY. Peccaui: illuc
 Dícere uilicúm uolebam.
 PAR. Sciéns de uia ín semitám degredíre. 675
 LY. Num quíd mihi minátur? PAR. Tibi ínfesta sólist
 Plús quam quoiquam. LY. Quam ób rem? PAR. Quia
     se dés uxorem Olýmpioni:
 Neque se tuam nec suam neque uiri uitam si-
     nere 678. 679
 In crastinum protolli: id huc missa sum tibi ut
     dicerem, 680. 681
 Ab ea ut caueas tibi. LY. Perii hercle ego miser.
     PAR. Dig<nu's t>u. 682. 683
 LY. Neque ést neque fuít me senéx quisquam amátor
 Adaéque misér. PAR. Ludo ego húnc facete: 685
 Nam quae facta díxi, omnia huíc falsa díxi.
 Era átque haec dolum ex proximo húnc protulérunt:
 Ego húc missa súm ludere. LY. Heús, Pardalísca.

663. add Bo || 666. add Spengelius | MALITAM: malitiam ||
 669. EXPETO: expeto vel expecto || 670. DELEBAUITSE: dei-
 rauit: corr Bent || 671. occisurum: OCCISURAM || 672. MEN: Me ||
 673 sq. tribus versibus comprehendit A (QUID, NEGOTI, ILLUD) ||
 ILLUD || 675. degredere libri cum A, ut vid.: corr Bent || 676.
 NAM || 678—684. cf ad Bacch 617 || 678. 679. NECSUAM: nec se
 suam | SINEREIN: sin (in proximo versui tribuimus) || 680. 681.
 cf. 678. 679 | TIBIUTDICEREM, ut vid.: tibi ut di (dicam B') ||
 682. 683. DIG****U: om reliqui: suppl Schoe || 688. HUNC, ut vid. ||

<PAR.> Quid ést? LY. Est — PAR. Quid? LY. Ést,
quod uolo exquirere ex te.
PAR. Moram offers mihi. LY. At tu mihi offers mae-
rórem. 690

Sed étiamne habét nunc Casina gladium?
PAR. Habét, sed duós. LY. Quid, duós? PAR.
Alteró te

Occísurum aít, alteró uilicuム hódie.

LY. Occíssumus sum omniū qui uiuont.
Lorícam induám: mi optumum ésse opinor. 695

Quid úxor mea? non adiít atque adémit?

PAR. Nemo aúdet prope áccedere. LY. Exoret.
PAR. Órat:

Negát ponere álio modo úllo profécto,
Nisi se sciát uilicó non datum íri.

LY. Atqui íngratiás quoi non uolt nubet hódie: 700
Nam cur non ego id perpetrém quod coepi,
Vt núbat mihi — illud quidém dicere uolébam:
Nostró uilicó. PAR. Saepiuscule, peccas.

LY. Timór praepedit uerba. uérum, obsecró te,
Dic me úxorem oráre, ut exóret illam: 705

Gládium ut ponat et redire me íntro ut liceat. PAR.
Núntiabo.

LY. Et tu orato. PAR. Et ego órabo. LY. At blande
órato ut solés. sed audin?

Si efféxis hoc, soleás tibi 708. 709

Dabo et ánulum in dígito aúreum et bona plú-
ruma. 710. 711. 712

689. PAR. Est. LY. | Quid? PAR. est Quod: QUIDEST#QUOD
vel QUID#ESTQUOD | EXTE: ate || 691. SED versui 690 adhaeret ||
693. OCCISURAM || 696. ADIT | ADEMITS: adimit || 699. NI: Ni ||
700. ATQUI: Atque | INGRATIIS: ingratia | quia libri cum A: corr
Pistoris || 701. nam cur: NUMQUAM || 702. DICOREUOLEBAM: uole-
bam non sed || 703. PAR.] spat om A, ut vid. | saepicule libri cum
A, ut vid.: corr ex gloss. Plaut. et Prisc. || 704. OBSECROTE: ob-
secro || 707. LY.] spat om A, ut vid. | AUDI || 708—712. duo
sunt in AB versus, quorum posterior ab Anulum incipit (sed Et
bona) ||

PAR. Operám dabo. LY. Face ut ímpetres. 713. 714
PAR. Eo núnciam, nisi quíppiam remoráre me. LY.
Abi et cúra. 718

Redit éccum tandem opsónatu meus ádiutor: pompám
ducit.

**OLYMPIO. LYSIDAMVS. CITRIO
SERVOS SENEX COQVOS**

OL. Vide, fūr, ut sentis sūb signis ducás. **CL.** Qui
uero hi sūnt sentis? **720**

OL. Quia quod tetigere, illico rapiunt: si eas erupimus,
illico scindunt.

Ita quóquo adueniunt, ubi ubi sunt, duplicí damno dominós multant.

<CI> Heia. OL. Áttat, cesso mágnufice patricéque amicirier átque

Ita erō meo ire aduórsum?

LY. Bone uír, salute. OL. Fateór. LY. Quid fit? OL.
Tu amás, ego essurio et sítio. 725

LY. Lepide *écuratus* [*in*]céssisti. OL. Aha, hódie *
* * * * lus.

LY. Mane uéro, quamquam fástidis. **OL.** Fy fy, foetet tuos míhi sermo.

LY. Quae rés? **OL.** Haec res. **LY.** Etiámne adstas? **OL.**
Enim uero ποάγματά μοι παρέγεις.

713—718. *in sex iambicas dipodias dispescit A: in B duo sunt v. quorum alter a Nisi incipit* || 715—717. *Eo vel Ed | re-memorare* || 719. PAR. *praem.* B³ | Redit vel Reddit | OPSONA-TUMEUS: opsonatū eius | DUCIT: dicit (corr B³) || CITRIO: COCI || 720. SIGNIS: signum | Pers. add. Sarac: spat libri | QUID | HI-SUNT: sunt | SENTIS: sentes || 721. SCIDUNT || 722. QUOQUO: quo quo vel epio quo | DOMINOS: B³ *in marg. supplet omissum a reli-qui* | MULTANT || 723. add Sarac | OL. add Sarac: spat A | PA-TRICLEQUE | AMICIRERATQ.: amiceque || 724. ITABEOMEIOIRE: ita ero meo ire vel ita enim uero meo ac ire || 725. RESURIO: esurio || 726. del Mue | AHAHODIE——lus: Aha hodie cum lac || 727. Ey ey: [ede]POL, ut vid: corr Spengelius || 728. res # Etiam-

LY. Dabó tibi μέγα νανόν, ut
Ego opínor, nisi resistís. 730

OL. Ω Ζεῦ, potin a me<d> ábeas,
Nisi me uis uomere hódie?

LY. Mané. OL. Quid est? quis hic ést homo?

LY. Erus súm. OL. Quis erus? LY. Quoius
tú seruo's. 734

OL. Seruós? ego? LY. Atque meus. OL. Non
sum égo liber? 735. 736

Meménto, meménto. LY. Mane átque asta. OL.
Omitte.

LY. Seruós sum tuós. OL. Optumést. LY. Opse-
cró te,

Olymphisce mí, mi patér, mi patróne. OL. Em,
Sapis sáne. 740^a

LY. Tuos sum équidem. 740^b

OL. Quid míhi opust seruo tám nequam?

LY. Quid núc? quam mox recreás me?

OL. Cená modo si sit cócta.

LY. Hisce érgo abeant. OL. Properé, Cit<ri>o, intro-
ite ét cito deproperáte. 744. 745

Ego iam íntus ero: facité

Cenám mihi ut ebria sít.

Séd lepidé nitidéque uoló: níl moror bárbaricó bliteó.

Stasne étiam? i sis. <LY.> Ego hic hábeo.

<OL.> Númquid est céterum quód morae siét? 750

ne: RESETIAMNE | ΠΡΑΓΜΑΤΑΜΟΙΙΑΠΕΞΕΙΣ: pragmata Meo
acacon # moe parechis vel pragmata moe parechis || 729—732.
sex versiculos praebet A (Dabo, Méga, Vt ego, Potin, Nisi, Vo-
mire) || 729. DABOTIBI et ME ΓΑΚΑΚΟΝ: dabo Meo acacon (vel Me
cacacon) || 731. add Schoe || 732. me uis: MEUS | UOMIRE || 733. EST-
HOMO: homo est || 734—736. Ita B: A uno versu comprehendit ||
734. QUIS: Quis vel Qui || 738. OPSECROTE: obsecro || 739. OLYM-
PICEMIPATER | PATRONEEM || 741. OPUSTSERUO: seruo opus est ||
744. 745. HISCEERGO: ergo cum lac | ABEANT: habeant | addi-
dimus | PROPERATE || 746. EGOIAM: Iam cum lac || 747. cenam:
CENA | SIT: est || 748. SEDLEPIDE: lepide cum lac | BLITEO: ritu||
749. 750. contr A || 749. STASNE: ne cum lac | add Ca | HABEO:
habito || 750. add Ca | MORAESIET: morae sit ||

<LY. > Gladiúm Casinam intus habére ait,
Qui me átque te interimát.

<OL. > Scio. síc sine habere:

Nugás agunt: nóui 754^a

Ego illás malas mérces. 754^b

Quin tu í modo mecúm domum. LY. At pól ma-
lum metuo.

I tú modo: perspició prior quid íntus agatur. 756

OL. Tam mihi mea uita 757^a

Tua quám tibi carast. 757^b

[LY.] Verum í modo. LY. Si tú iubes, em, ibitur
tecum.

A C T V S I V

PARDALISCA

ANCILLA

Nec pól ego Nemeae crédo neque ego Olýmpiae
Neque úsquam ludos tám festiuos fieri 760

Quam hic íntus fiunt lúdi ludificábiles

Seni nóstro et nostro Olýmpioni uílico.

Omnés festinant íntus totis aéribus,

Senex ín culina clámat, hortatúr coquos:

'Quin ágitis hodie? quín datis, siquíd datis? 765

Properáte: cenam iam ésse coctam opórtuit.'

Vilicus is autem cím corona cándide

Vestítus lautus éxornatusque ámbulat.

751. add Ca | GLADIUM: lac || 752. INTERIMAT: inuitat || 753.
add Ca || 755. 756. 758. dipodias hypercatalepticas ut v. 753 sq. 757
(quos contr B) discribit A || 756. PRIOR: prius || 757^a. TAM: tam ||
757^b. TUQUAM: quam tua || 758. LY. et OL.: corr Sey | IMODO:
modo | EMIBITUR: inibitur || 766. cenam iam: CENAM | OPOR-
TUIT, ut vid.: oppo cum lac || 767. IS: hic || 768. LAUTUS: laute |
AMBULAT: Ambulat (*reliqua versus parte omissa*) B, Ambula-
bat VE ||

Illae autem in cubiculo armigerum exornant duae,
 Quem deint pro Casina nuptum nostro uilico: 770
 Sed nimium lepide dissimulant, quasi nil sciant
 Fore huius quod futurum est. digne autem coqui
 Nimis lepide ei rei dant operam, ne cenent senex:
 Aulas peruortunt, ignem restingunt aqua:
 Illarum oratu faciunt. illae autem senem 775
 Cupiunt extrudere incenatum ex aedibus,
 Ut ipsae solae uentres distendant suos.
 Noui ego illas ambestrices: corbitam cibi
 Comesse possunt. sed aperitur ostium.

LYSIDAMVS. PARDALISCA
SENEX   **ANCILLA**

LY. Si sapitis, uxor, uos tamen cenabitis, 780
 Cena ubi erit cocta: | ego ruri cenauero.
 Nam nouom maritum | et nouam nuptam uolo
 Rus prosequi — noui hominum mores maleficos —
 Nequis eam abripiat. facite uostro animo uolup.
 Sed properate istum atque istam actutum emittere, 785
 Tandem ut ueniamus luci: | ego cras hic ero:
 Cras habuero, uxor, ego tamen conuivium.
 PAR. Fit, quod futurum dixi: incenatum senem
 Foras extrudunt mulieres. LY. Quid tu hic agis?
 PAR. Ego eo quo me ipsa misit. LY. Veron? PAR.
 Serio. 790

---

769. ILLAE AUTEM ARMIGERUM ILICO | EXORNANT Duae: ornant
 cum lac | 770. NOSTRO UILICO: nostra cum lac | 771. LEPIDE:
 ledi (pe supra adscripsit B³) | QUASI NIHIL SCIANT: om reliqui ||
 773. ei rei: EI | 776. INCENATUM: incenam vel incenem | 778. ambas estrices libri cum A: corr Lomanus | corbitant tibi: CORBITAM, post quam vocem utrum extiterit CIBI an initio sequentis
 versus dubium: corr Turnebus || 779. *****OM*SS**OSSUNT: Comes
 esse possunt: corr Sarac | 784. ARIPIAT: abripiat vel arripiat |
 UOLUP: uolupe | 785. MITTERE ||

LY. Quid híc speculare? PAR. Níl equidem speculór.

LY. Abi:

Tu hi[n]c cúnctas: intus álli festinánt. PAR. Eo.

LY. Abi hínc sis ergo, péssumarum péssuma.

Iamne ábiit illaec? dícere hic quidús licet:

Qui amát, tamen hercle si ésurit, nullum ésurit. 795

Sed eccúm progreditur cùm corona et lámpade

Meus sócius compar, cómmaritus, uílicus.

**OLYMPIO. LYSIDAMVS
SERVOS SENEX**

OL. Áge, tibicen, dum íllam educunt húc nouam nuptám foras,

Suáui cantu cóncelebra omnem hanc pláteam [†]hymenaeó. Io,

Hýmen hymenae, ó hymen. 800

LY. Quíd agis, mea salús? OL. Esurio hercle, átque adeo hau salúbriter.

LY. Át ego amo. OL. At ego hércle nili fácio: tibi amor pró cibost:

Míhi ieiunitáte iam dudum íntestina mürmurant.

LY. Nám quid illaec nunc tám diu intus rémorantur remelígines?

Quási ob industriám, quanto ego plus própero, procedít minus. 805

OL. [†]Quid si etiam si occéntem hymenaeum, síqui citius pródeant?

---

791. hic *B* (*et A?*) | SPECULORABI | 792. *del Ac* | 797. SOCIUS: *socer* | 799. PLATEAMHYMENAEO | MIΩ: plateam himeneo Meio | 800. hymen ae eo: HYMENAEO | 801. HAUSALUBRITER: haud sitio | 803. NIHILI: nihil | PROCIBOST: pericli | 803. Mihi inanitate: MIHIAMNUNITATE, ut vid.: corr Schoe | IANDUDUM | 804. REMORANTURREMILIGINES: remoratur (*corr ex Festo*) | 805. PROCEDIT: tanto | 806. QUIDSIETIAMSIOFFENDAM: Quid si etiam offendam: ubi occentem *Pius* | SICUICITIUSPRODEANT: lac ||

LY. Cénseo: et ego te ádiuuabo in núptiis commúnibus.

LY. OL. Hýmen, hymenae, ó hymen.

LY. Péri hercle ego misér: dirrumphi cántando hymenaeúm licet,

Íllo morbo, quó dirrumphi cúpio, non est cópiae. 810
OL. Édepol, ne tu sí equos esses, ésses indomábilis.

LY. Quo árgumento? OL. Nímis tenax es. LY. Núm
me expertu's úspiam?

OL. Dí melius faciánt. sed creput óstium: exitúr foras.

LY. Di hérkle me cupiúnt seruatum. ^tiam óboluit Ca-
sinus procul.

PARDALISCA. CHALINVS. CLEOSTRATA

ANCILLA SERVOS MVLIER

OLYMPIO. LYSIDAMVS

SERVOS SENEK

PAR. Sensim ^tsupera tolle limen pedes, mea noua
nupta: 815. 816

Sóspes iter ícipe hoc, út uiro tuó

Sémper sis supérstes,

Tuaque út potior polléntia sit, uincásque uirum
uictríxque sies. 819. 820

Tua uóx superet tuomque ímpérium: uir té uestiat,
tu uírum despolies. 821. 822

Noctúque et diu ut uiro súbdola sis,

Opsecro meménto.

OL. Malo máximo suo hercle ílico, ubi tántillum pec-
cássit — 825

807. ADIUUABO: adiutabo || 808. hymenaeo o: HYMENAEO ||

809. PERI | DIRRUMPI: dirumpi | cantando hymenaeum: HYME-

NAEOCANTANDO || 810. DIRRUMPI: dirumpi | COPIAE: copia ||

812. QUOD | expertus libri cum A: corr Lamb || 813. EXIT ||

815. 816. SUPERATOLLE: super attolle | MEA: om || 817. 818. IN-

CIPE: incipere | UTI || 819. 820. TUAQ-UT: Atque ut || 821. 822.

TUAUOX: lac | UIRTE: uirtute || 823. NOCTUQ-ETDIU: et dui (vel

diu) cum lac | SIS: sies || 825. MALO: lac | TANTILLUM: tantulum ||

LY. Tace. OL. Nón taceo. LY. Quae rés? OL. Malae male móstrant.

LY. Faciés tu | hanc rém mi ex paráta imparátam:
Id quaérunt uolúnt, haec ut ínfecta fáciant.

<CLE.> Age, Olýmpio, quando uís uxorem,
Accipe hanc ab nóbis.

830

OL. Date érgo, datírae si umquam éstis hodie uxórem.

LY. Abíte intro. CLE. Amábo, integrae átque im-

perítæ huic

Impército. OL. Futúrumst.

Valete. LY. Ite iam, ite iam. CLE. Valete.

LY. Iamne ábscessit úxor? OL. Domíst: ne time.

LY. Eúax,

835

Nunc pól demum ego sum líber.

Meúm corculúm, melculúm, uerculum. OL. Heús tu,
Malo, sí sapi, cauébis:

Meast haec. LY. Scio: sed meus fructus est prior.

OL. Tene hanc lampadem. LY. Ímmo | ego hanc
tenébo.

840

Venus múltipotens, bona múlta mihi

Dedísti, huius quóm copiám mihi dedísti. o,
Corpúsculum málacum.

OL. Mea uxórcula — quaé res?

LY. Quid est? OL. Ínstitit plánta

845

[LY.] Quasi lúca bos. LY. Táce sis.

Nebula haúd est mollis aéque atque huius ést
pectus.

826. TACE#: lacuna | MALEMALAE MONSTRANT: Mala male
mala monstrat || 827. FACIESTU: lac || 828. IDUOLUNT || 829. PAR.
B²: corr Sey || 831. LY.: corr Pistoris | UXOREMMIHI || 832. OL.:
corr Pistoris | PAR.: corr Sey || 833. IMPERCITO: impera cito:
corr B² | LY.: corr Pistoris || 834. cf. ad Bacch 617 | UALETE
#ITE: ualete ite: corr Dousa | #ITE #IAMUALETE: ite iam
ualete: corr Dousa || 835. DOMIST #NETIME || 837. MELCULUM:
melliculum || 838. SAPIES || 839. cf ad Bacch 617 || 840. EGOHANC:
ego iam || 841. MULTABONAMIHI: bonam uitam mihi: corr Stud
DEDISTI#o: dedisti || 843. MALACUM: melliculum || 845. INSISTIT
plantam libri cum A: corr Fl || 846. del Stud | LUCABOS#TA-
CESIS: Quasi iocabo || 847. AEQ. ATQ.: atque | PECTUS: lac ||

[OL.] Edepol papillam belliulam. OL. Ei miserō mihi.
LY. Quid est? OL. Pectus mi icit nōn cubito,
uerum áriete.

LY. Quid tu érgo hanc, quaeso, tráctas tam durá
manu? 850

At míhi, qui belle hanc trácto, non uallúm facit.
OL. Vah. LY. Quíd negotist? OL. Opsecro, ut
ualéntulast:

Paene exponiuit cibito. LY. Cubitum ergo íre uolt.
OL. Quin ímus ergo? LY. I, bélle belliatula.

ACTVS V

CLEOSTRATA. MYRRHINA. PARDALISCA MVLIERES II ANCILLA

MY. Accéptae bene ét commode eximus intus 855
Ludós uisere huc in uiám nuptiális.

Numquam écastor ullo dié risi adaéque
Neque hóc quod relícuomst plus rísuram opínor.

⟨PAR.⟩ Lúbet Chalinum quid agat scire, nouom nup-
tum cum nouo marito.

MY. Nec fállaciam ástutiórem ullus fécit 860
Poéta atque ut haéc est fabré facta ab nobis.

⟨CLE.⟩ Optúnso ore núnc peruelím progredíri
Seném, quo senex nequiór nullus uiuit.

Ne illum quidem nequiorem arbitror esse * * * * *
qui locum praebet illi 864. 865

848. *del Schoe* | BELLULAM # EI: bellulam ei || 849. MIHIICIT:
mihi agit | UEBUMARIETE: lac || 850. DURAMA(NU), ut vid: lac ||
851. YA(vel BE)LLUMFACIT: lac || 852. UAH: Vaha || 853. EXPO-
SIUT: exposiuit vel exposuit || 854. QUINIMUS: Qui nimis | IBELLE-
BELLATULA: Bella bellatula || 855. MVL. B²: corr Bo || 856. UIAM:
uiā || 859. add Schoe || 860. ASTULIOREM || 862. add Schoe || 864—872.
Fere nihil in A legi potest || 864. 865. Ne illum vel Ne ullum |
arbitrare: corr Merula ||

* * * * * nunc praesidem
Volo hic, Pardalisca, esse: qui hinc exeat
Eum ut ludibrio habeas. PAR. Lubens
Fecero et solens.

* * * * * spectato hinc omnia, intus quid agant.
* * * pone me amabo. MY. Et ibi audacius licet
Quae uelis libere próloqui. PAR. Tacé:
Vostrá foris crepuit.

OLYMPIO. CLEOSTRATA. MYRRHINA.
SERVOS MVLIERES II

**PARDALISCA
ANCILLA**

OL. Neque quó fugiam neque ubí lateam neque hoc
dédecus quomodo célem 875
Scio: tántum erus atque ego flágitio superáuimus nup-
tiis nóstris.
Ita núnc pudeo atque ita núnc paueo atque ita inrídí-
culo sumus ámbo.
Sed ego ínsipiens noua núnc facio: pudet quém prius
non puditúmst umquam.
Operám date, dum mea fácta itero: est operaé pre-
tium auribus áccipere:
Ita rídicula auditu íteratu ea súnt, quae ego intus
túrbau. 880
Vbi intro hánc nouam nuptam déduxí, rectá uia in
concluae ábduxí.

866. duo versus A || 867. UOLOHICP ab initio: hic pardalisca
cum lac || 868. ut **dibrio: corr B³ || 870. versu auctior A fuit
evanido: om rel || 871. ectato: corr B³ | intus quid vel intus quid
intus || 872. one: corr B³ | MVL. add B³ || 873. UELIS: uis | PAR.
add B³ || 874. UESTRA: nostra || 876. ERUS: frus || 877. INRIDICULO:
ita inridiculum || 878. PUDETQUEM: pudet que | PUDITUMST-
UMQUAM: puditum umquam est || 879. OPERAM: Opera | PRE-
TIUMAURIBUS: auribus | ACCIPERE: accipere vel percipere || 880.
TURBAUI: tu || 881. RECTAULAINCONCLAE: uia recta (lac) clauē ||

Sed tám[en] tenebrae ibi erant [tam]quam ín puteo: 'dum
sénex abest, decumbe' ínquam.

Cónloco fúlcio móllio blándior,

Vt prior quám senex núp * * *

Tárdus esse ílico coépi, quoniam * *

885

Respecto identidem ne senex * * * *

Ínlecebram stuprí principio eam sáuium posco * *

Reppulit mihi manum: neque enim dare sibi sauium
me siuit. 888. 889

Enim iám †magis iam ádproprio, 890

Magis iám lubet in Casinam ínruere:

Cupio illam operam seni súrripere:

Forem obdó, ne senex me opprimeret.

<CLE. > Áge dum, tu adi hunc. PAR. Ópsecro, ubi
tua noua níptast?

<OL. > Perii hercle ego, manufesta res est. PAR. †Om-
nem in ordinem 895

Fateri ergo aequomst. quid intus agitur? quid agit
Casina? satin morigerast?

<OL. > Pudet dícere me.

<PAR. Me> mora órdine,

Vt occéperas.

<OL. > Pudet hérkle. 900

<PAR. > Age, audacter * * * *

<Postq> uám de*<cu>*buisti, índe uolo memoráre: quid
est factum *

<OL. > * flagitiumst. PAR. Cauebunt qui audi-
erint faciant *

882. del Spengelius | INPUTEODUMSENEXADESTDECUMBE-
INQUAM: ***** nex abste decumbe in (*vel* decumbem) ***
(nox post tamquam add B¹) || 883. BLANDIOR: lac || 887. In-
celebram *vel* Incelebrem: corr B² || 894. add Schoe | PAR.]
#: corr Schoe (*item in sequentibus, ubi CLE vulg*) || 895. add
Sarac | est #: omnem *vel* est omnem || 896. ita B, nisi quod
Casina satin morigera est sequentibus addit: cf ad Bacch 617 |
aegum: corr Ca | ante quid spat B || 898—901. Verba ***
mora — audacter comprehendit B || 902. ***uam debuisti: suppl
Lamb ||

* * * * hoc magnus est. OL. Perdis. PAR.
Quin tu pergis? OL. Vbi

* * * * us suptus porro * 905
<PAR.> Quid? OL. Babae. PAR. Quid? OL.
Papae.

<PAR.> * * * * est? OL. Oh, erat maxumum:

* * * * haberet metui: id quaerere occipi * * *
Dum gládium quaero né habeat, * arripio * * ca-
pulum.

Séd quom cogitó, non habuit gládium: nam esset frí-
gidus. 910

PAR. Éloquere. OL. At pudét. PAR. Núm radix
fuit?

OL. Non fuit. PAR. Num cucumis? 912a

OL. Profecto hercle * * * non fuit quicquam hole-
rum: 912b

Nísi quicquid erat, cálamitas profécto attigerat núm-
quam:

Ita quicquid erat, gránde erat.

PAR. Quíd fit denique, édisserta. <OL.> Vbi
+appello Casinam, inquit, 915. 916

Amabo, me<a> uxorcula, cur uirum tuom sic
me spernis? 917. 918

+ Nimis tu quidem hercle immerito

Meo mihi haec facis, quia mihi te expetiui. 920

+ Illam haud uerbúm facit et saépit ueste id qui éstis.

Vbi illum saltum uideo opsaëptum, rogo ut altero
* * + sin adire.

Volo, ut obuortam, cubitis im * * * * * * * * *

Vllum muttit e * * * * * * * * * * * * * * *

Surgo, ut in eam in * * * * * * * * * * * * * * 925

Atque illam in * * * * * * * * * * * * * *

<MY.> Perlepide narrat * * * * * * * * * * *

<OL.> Sauium * * * * * * * * * * * * *

Ita quasi saetis labra míhi compungit barba * * *

909. arripio vel **arripio** || 910. esse || 929. labram ||

Contínuo in genua ut ástitti, pectús mihi pedibus pér-
cutit. 930

Decido de lecto praécipes: subsilit, optundit ós mihi.
Indé foras tacitus prófugiens exeo <hó>c ornatu quó uides,
Vt sénex hoc eodem póculo quo egó bibi biberet.
PAR. Óptumest.

Sed ubist palliolum tuom? OL. Hic intus reliqui.
<PAR.> Quid nunc? satin lepide aditast uobis manus?
<OL.> Merito. 935

Sed concrepuerunt fores. num illa me nunc sequitur?

LYSIDAMVS. OLYMPIO. CLEOSTRATA.

SENEX SERVOS MVLIER

MYRRHINA. PARDALISCA

MVLIER ANCILLA

LY. Máximo ego árdeo flágitió

Néc quid agám meis rébus sció,

Néc meam ut úxorem áspiciám

Cóntra oculís: ita dísperií. 940

<Óm>nia palam súnt probra:

Ómnibus modís óccidi misér.

* * * * * * ita manufesto faucibus teneor.

* * * * * * quibus modis purgem scio me meae
uxori.

* * * * * * que expalliatus sum miser: 945

* * * * * * <cla>ndestinae nuptiae.

* * * * * * * * censeo

* * * * * * * * mi optumumst

930. genua astituti: corr *Sey* || 931. preceps: corr *Sey* ||
932. praeficiens: corr *Redslobius* | *sexeo* | add *Palm* || 933. PAR.] #
B. om. rel.: corr *Schoe* || 934—936. cf *ad Bacch* 617 || 934. tuum
(spat.) hic || 935. add *Schoe* | addita est: corr *Ca* | add *Ac* ||
937—940. *Tribus versibus comprehendit B* (Maxumo, Nec meam,
[Om]nia): corr *Sey* || 941. nia cum lac: suppl *Ca* || 944. faucibus
vel facibus || 946. n destine ||

* * * * * intro ad uxorem [m]eam
 Súfferamque eí meum térgum ob iniúriam. 950
 Séd ecquis est, quí homo munús uelit fúngier
 Pró me? quid núnc agam?
 Néscio, nisi ut ímprobos
 Fámulos imiter ác domo
 Fúgiam: nam nullást salus 955
 Scápolis, si domum rédeo.
 Nugas istic dicere licet: uapulo hercle ego inuitus tamen,
 Etsí malum merui.
 Hác dabo protinam ét fugiam. CLE. Heus, sta
 ilico, amator. 959. 960
 LY. Óccidi, reuocór. quasi non aúdiam, abibo. 961. 962

CHALINVS.	LYSIDAMVS.	CLEOSTRATA
SERVOS	SENEX	MVLIER
MYRRHINA.	PARDALISCA.	OLYMPIO
MVLIER	ANCILLA	SERVOS

CHA. Vbi tu's <hic> qui cólere mores Mássilienses
 póstulas?
 Núnc tu si ueis súbigitare mé, probast occasio.
 Rédi sis in cubículum. per<i>isti hérkle: age, accede
 húc modo. 965
 Núnc ego tecum aequom árbitrum extra cónsidium
 captáuero.

---

949. ea dux uxorem meam: *suppl ex Nonio et del Sey* ||
 950. riam cum lac: *suppl ex Nonio Sey (ubi sufferamque et: corr*
Mercerus) || 951—956. *Tribus versibus comprehendit B* (Sed ec-
 quis, Quid, Nam): *corr Brix* || 951. minus vel munus || 955. salus
 nulla est: *trai Brix* || 956. capulis || 957. cf *ad Bacch* 617 |
 ISTIC: istuc || 959. 960. hac dabo protinam et fugiam *libri cum*
A | # Heus *libri cum A*: CL. add *Vss* | STALICO: stalicio ||
 961. 962. OCCIDI: Occide || 963. add *Geppertus* || 964. SIUIS: siue
 is | subicitare *libri cum A* || 965. HUCMODO: huc || 966—972 om
libri praeter A lacuna relicta ||

LY. Périi, fusti défloccabit iam ílic homo lumbós meos.
Hác iter faciúndumst: nam illac lúmbifragiumst óbuiam.

CLE. Itíbeo te saluére, amator. LY. Écce autem uxor óbuiamst.

Núnc ego inter sacrúm saxumque súm nec quo fugiám scio: 970

Hác lupi, hac canés: lupina scaéua fusti rém gerit.
Hércole, opinor, pérmataui ego illuc nunc uerbúm uetus.
Hác ibo: canínam scaeuam spéro meliorém fore.

CLE. Quíd agis, dismarítē? mi uir, únde hoc ornatū áduenis?

Quíd fecisti scípione[m] aut quód habuisti pállium? 975
<PAR.> In adulterio, dúm moechissat Cásinam, credo pérdidit.

LY. Óccidi. CHA. Etiamne ímus cubitum? Cáśina sum.
LY. I in malám crucem.

<CHA.> Nón amas me? CLE. Quín responde: tuó quid factumst pállio?

<LY.> Bácchae hercle, uxor — CLE. Bácchae? LY. Bácchae hercle, úxor — MY. Nugatúr sciens.

Nám ecastor nunc Bácchae nullae lúdunt. LY. Oblitús fui. 980

Séd tamen Bacchaē — CLE. Quid Bacchae? <LY.> Sín id fieri nón potest —

<CLE.> Tímes ecastor. LY. Égone? mentire hércole.
CLE. Nam pallés male.

N * * * quid me * * * * us * * am me rogas?

967. perii flocco habebit tibi iam Nonius || 974. DISMARI-
TE#MTIUR: tu marite mi uir | HOCORNATU: ornatu hoc || 975. del
Lamb || 976. add Ca | dum moechis sat: DUMMOECHS*AT (corr
Angelius) || 977. OCCIDI#ETIAMNE: Occidit etiam ne | spat om
A | IIN: in || 978. add Ca | RESPONDE#TUO, ut vid || 979. BAC-
CHAEHERCLE: Bache ergo hercle | UXOR#BACCHAE#BACCHAE:
uxor bache#bache vel uxor bache bache || 981. add Geppertus |
SINID: inid || 982. add Luchius | EGONEMENTIRE: Egone#haud
mentire vel Egone haud mentire | NAMPA***SMALE sine spat:
nam pa || 983—991 om libri praeter A spatio relicto ||

992. MAXUMO: maxime || 993. OPERE: ob** || 994. 995. add
Schoe | causa # Ego *libri* cum *A* | feci # Immo: FECIIMMO |
ECASTORILIUS: hectore illius: corr e Servio Dan. ad Aen. I 268 ||
996. OPPRESSET: oppressisset: corr *Ri* | # FECI: feci | ISTAEC:
ista haec || 997. SQUIDEM: siquidem vel fe siquidem || 998. SIQUI:
siquidem || 1000. da uiro: UERO || 1001. POSTHACAU | Ne ut eam
amasso: NEUTEAMASSO || 1004. DANDAM # FACIAM: dandam fa-
ciam (*pers. inser. Sarac*) ||

Própter eam rem hanc tibi nunc ueniam míus grá-
uate próspero, 1005

Hánc ex longa lóngiorem né faciamus fábulam.

LY. Nón irata's? CLE. Nón sum irata. LY. Tuaén
fidei credó? CLE. Meae.

LY. Lépidiorem uxórem nemo quisquam, quam ego
habeo hánc, habet.

CLE. Age, tu redde huic scípionem et pállium. CHA.
Tene, sí lubet. 1009

Míhi quidem edepol ínsignite fáctast magna iniúria:
Duóbus nupsi, neúter fecit quód nouae nuptaé solet.
<PAR.› Spéctatores, quód futurumst íntus, id memo-
rábimus.

Haéc Casina huius réperietur filia esse ex próxumo
Éaque nubet Eúthynico nóstro erili filio. 1014

Núnc uos aequomst mánibus meritis méritam merce-
dém dare.

Quí faxit, clam uxórem ducet sémper scortum quód
uolet:

Vérum qui non mánibus clare quántum poterit plaú-
serit,

Eí pro scorto súpponetur írcus unctus nauítea.

1005. REMHANCTIBINUNC: rem hanc tibi nunc rem || 1006
NE: ni || 1007. TUAEN: tuae || 1008. uxorem nemo quisquam
quam: NEMOUXOREMQUAM || 1009. AGETU: Agetu vel Agetur |
SILUBET: libet || 1010. insigne te || 1012. add Schoe | MEMORA-
BIMUS: memorauimus || 1014. EUTHYNICO: te ut hynico || 1016.
FAXIT: flaxit | DUCET: ducat | UOLET: uole || 1017. QUINON:
quae non | POTERIT: proterit vel poterit | PLAUSERIT: plus erit ||
1018. IRCUS: hircus | NAUTEA: nausea ||

*Cledonius p. 58, 22: taedeo in Casina Plauti legimus (quod ad v. 986
adhibuit Schoe).*

71

81

81

3, 5, 9, 11, 16, 20, 22,
31, 34, 35

